

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

**Civilní spory o neplatnost závěti a listiny
o vydědění**

Civil disputes over invalidity of will and list of disinheritance

Rigorózní práce

Mgr. Monika Čírtková

Konzultant rigorózní práce:

Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Praha, červen 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12.6.2013

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří přispěli k vytvoření této rigorózní práce, zejména vedoucí mé diplomové práce doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost při konzultacích, cenné připomínky a rady při zpracování a zaměstnankyni, notářce JUDr. Janě Čírtkové, nejen za odbornou konzultaci případů, ale i za osobní podporu.

Obsah

Prohlášení	2
Poděkování.....	3
1 Úvod.....	6
2 Vybrané instituty dědického práva v novém občanském zákoníku	9
2.1 Obecná poznámka.....	9
2.2 Dědické tituly	10
2.2.1 Dědická smlouva	10
2.2.2 Dědění ze zákona.....	11
2.2.3 Závěť.....	12
2.2.4 Odkaz.....	16
2.3 Další instituty dědického práva	18
2.3.1 Obecné náhradnictví	18
2.3.2 Svěřenské nástupnictví.....	18
2.3.3 Přechod dluhů na dědice	19
2.3.4 Zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví	21
2.3.5 Právo na povinný díl a nepominutelný dědic	23
2.4 Vydědění	24
3 Dědické řízení	28
3.1 Pravomoc a příslušnost k řízení o dědictví.....	31
3.2 Zahájení řízení	33
3.3 Účastníci řízení	33
3.4 Předběžné šetření	36
3.5 Projednání dědictví	43
3.6 Předlužené dědictví.....	50
3.7 Dodatečné projednání dědictví	54
3.8 Rozhodnutí	55
3.9 Řízení o dědictví s mezinárodním prvkem.....	56
3.10 Opravné prostředky a další způsoby nápravy vadného rozhodnutí	63
4 Spory o závěť	68
4.1 Předpoklady platnosti závěti.....	68
4.2 Forma závěti	74
4.3 Centrální evidence závětí; zjištění stavu a obsahu závěti.....	77

5	Spory o neplatnost závěti.....	80
5.1	Řešení sporů v dědickém řízení.....	80
5.2	Spory týkající se uvedení, respektive neuvedení dne, měsíce a roku v závěti..	94
5.3	Spory týkající se vlastnoruční závěti zůstavitele	97
5.4	Spory ze závěti, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou.....	100
5.5	Spory o osoby, které při pořizování závěti nemohou působit jako svědci	106
5.6	Spory týkající se dědice ustanoveného závětí a podíly více dědiců.....	111
5.7	Relativní neplatnost závěti a spory z ní plynoucí	116
5.8	Řešení sporů podle nové právní úpravy	120
6	Vydědění.....	123
6.1	Předpoklady vydědění.....	124
6.2	Spory vztahující se k listině o vydědění.....	125
7	Závěr	134
8	Použitá literatura	136
9	Resumé	142
10	Abstract	144
11	Klíčová slova	145

1 Úvod

Jako téma své rigorózní práce jsem si vybrala „Civilní spory o neplatnost závěti a listiny o vydědění“, a to z toho důvodu, že po ukončení studia na právnické fakultě jsem začala pracovat v notářské kanceláři v Hradci Králové na pozici notářské koncipientky, kde jednou z mých hlavních činností je projednávání dědických řízení.

Dědické právo je neodmyslitelně spojeno se smrtí člověka. V řízení o dědictví je zapotřebí vypořádat práva a povinnosti, které zůstavitel měl ke dni svého úmrtí, neboť ne všechna jeho smrtí zanikají, ale přecházejí na někoho dalšího, ať již na zůstavitelovy dědice nebo na jiný subjekt. Dědění ovšem nemusí vždy znamenat jen příjem nového majetku. Kdekdo by si pomyslel, že celé řízení proběhne v klidu a přátelské atmosféře, vždyť přece smrt blízkého člověka musí příbuzné spojit. Opak ale může být v některých případech nemilosrdnou pravdou. V případě vzniklého sporu se pro účastníky stává dědické řízení stresovou záležitostí, může trvat i několik let a blízcí lidé se poté i na velmi dlouhou dobu rozcházejí ve zlém.

Má práce je rozdělena, jak vyplývá z obsahu, do jedenácti kapitol, přičemž za hlavní považuji kapitoly uvedené po čísly 2 až 6. Ve druhé kapitole jsem pojednala o zásadních změnách dědického práva v novém občanském zákoníku. V kapitole nejsou samozřejmě všechny změny, které přináší nový občanský zákoník, jenž je součástí rekodifikace soukromého práva. Zaměřila jsem se nejen na dědické tituly, kdy vedle dědění ze zákona a ze závěti bude dědickým titulem také dědická smlouva, kterou budoucí zůstavitel zaručuje jiné osobě dědictví nebo jeho část a ta uvedenou záruku přijímá, ale zejména na nové instituty, které nový občanský zákoník zavádí. Jedná se zejména o odkaz, obecné nástupnictví, svěřenecké nástupnictví a rozdíly mezi zřeknutím se dědického práva, jeho odmítnutím a vzdáním se. Nevynechala jsem ani část věnovanou vydědění potomka zůstavitele, neboť nový občanský zákoník zavádí mimo jiné další dva důvody pro vydědění potomka.

Třetí kapitolu jsem věnovala platné a účinné právní úpravě řízení o dědictví. Popisnou formou jsem uvedla základní činnosti soudního komisaře od zahájení řízení, přes provedení předběžného šetření, projednání dědictví, vydání konečného usnesení, až po případné dodatečné projednání dědictví. V důsledku uvolnění hranic a volnému pohybu osob, zboží a služeb v posledních letech přibývá i tzv. řízení s mezinárodním

prvkem. Krátce jsem tedy pojednala o i problematice těchto řízení. Snažila jsem se i uvádět příklady z praxe, se kterými jsem se v kanceláři osobně setkala. Na těch se člověk myslím naučí nejvíc.

Čtvrtá kapitola je obecná charakteristika závěti a dědění ze závěti, včetně úvodu do Centrální evidence závětí, kterou vede a spravuje Notářská komora České republiky. Ačkoli ve většině dědických řízení stále probíhá dědění podle zákonné dědické posloupnosti, musím připustit, že závětí přibývá. Závětí osoba určí, kdo se stane jeho dědicem a na koho přejdou jeho práva a závazky, zjednodušeně řešeno, komu jaký majetek připadne. Aby se tomu tak skutečně stalo, je zapotřebí, aby závěť sepsaná zůstavitelem měla určitou formu a zákonem stanovené požadavky, aby byla platná a předešlo se tak případným sporům o platnost závěti, kterým se věnuji v páté kapitole této práce.

Pátá, nejrozsáhlejší část této práce je věnována výše zmíněným sporům o platnost závěti. Jedná se o kapitolu, ve které jsem nejvíce uváděla příklady z praxe. Snažila jsem se popsat co nejvíce sporů, se kterými se může soudní komisař setkat v rámci dědického řízení. Uvedeny jsou nejen případy, kdy spor může, ale vlastně i musí vyřešit soudem pověřený soudní komisař, ale i spory, k jejichž řešení není soudní komisař příslušný a účastníky musí odkázat k podání žaloby k civilnímu soudu. Zaměřila jsem se na ustanovení, které upravuje, kdy podmínky dědického práva vyřeší soudní komisař a kdy, koho a jakým způsobem má odkázat k podání žaloby. Součástí této kapitoly jsou také spory, které by případně mohly vzniknout a mnou, doufám správná navrhovaná řešení.

Šestá kapitola je věnována vydědění. Listinou o vydědění zůstavitel svému potomkovi odejme právo domáhat se jeho zákonného dědického podílu. Listina o vydědění vyžaduje splnění stejných formálních náležitostí, jako závěť. Zaměřila jsem se tedy nejen na tyto náležitosti, ale i na samotné důvody vydědění. Jednotlivě jsem uvedla a popsala všechny čtyři důvody pro vydědění. Součástí této kapitoly jsou rovněž případy z praxe, spory které mohou vzniknout v případě, že zůstavitel svého potomka vydědění a tento s důvodem pro vydědění nesouhlasí. Opět jsem uvedla případy, kdy rozhodnutí sporu náleží soudnímu komisaři, ale i případy, jejichž rozhodnutí mu nepřísluší a má opět povinnost odkázat účastníky k podání žaloby.

Přínos mé práce spatřuji zejména v tom, že jsem se blíže seznámila s

nejrůznějšími civilními spory o neplatnost závěti a listiny o vydědění. Získala jsem také zkušenosti, jak takové případné spory řešit, případně, jak by je dle mého řešil soud. Uměla bych poradit účastníkům dědického řízení, kteří by se mě zeptali na můj profesní názor.

Právě s dědickým řízením je neodmyslitelně a tradičně spojena osoba notáře jako soudního komisaře. Notářem může být fyzická osoba, která splňuje zákonem stanovené náležitosti pro výkon této funkce a kterou stát pověřil notářským úřadem. I když dědické řízení náleží do pravomoci soudu, soud úkony v řízení neprovádí sám a účastníci dědického řízení či jejich zástupci se se soudem setkávají jen ojedinele. Naopak v řízení jedná se soudem pověřeným notářem, který ve věci činí potřebné úkony, které se považují za úkony soudu, konají se před ním jednání a který vydává samostatně téměř všechna rozhodnutí. Rozsah činnosti soudního komisaře doznal velké změny s účinností od 1.7.2009. Notář od této doby v dědickém řízení provádí veškeré úkony a činnosti s výjimkou zákonem stanovených úkonů. Pro účastníky je jistě výhodné, že již po vyhlášení závěrečného rozhodnutí se mohou před soudním komisařem vzdát práva na odvolání, a pokud se všichni účastníci tohoto svého práva vzdají, usnesení nabývá právní moci, soudní komisař vyznačí na usnesení právní moc a účastníkům je ihned vydáno. Jelikož notáři působí na území České republiky již velmi dlouho, jsou to právě oni, ke komu se účastníci dědického řízení obrací se svými otázkami i starostmi, a to nejen, když se s dědickým řízením setkají poprvé. Očekávají, že jim právě oni jako teoretičtí, praktičtí i uznávaní znalci dědického práva pomůžou najít to nejlepší, nejjednodušší i nejvhodnější řešení.

Tím, že jsem se blíže zaměřila i na novou právní úpravu dědického práva, získala jsem hlubší znalosti dědického práva upraveného v novém občanském zákoníku, neboť dědická agenda bude i nadále jednou z hlavní náplně činnosti notáře.

2 Vybrané instituty dědictvého práva v novém občanském zákoníku

2.1 Obecná poznámka

Jak naprostá většina lidí pohybujících se v právníkové oblasti, tak dovoluji si tvrdit, že i většina veřejnosti ví, že od 1. ledna 2014 by měl nabýt účinnosti nejen nový občanský zákoník přijatý pod symbolickým číslem svobody 89/2012¹. Občanský zákoník spolu s dalšími zákony tvoří rekodifikaci soukromého práva v České republice a změna je to opravdu velká. Nahradí nejen nyní účinný občanský zákoník², ale i mnoho dalších předpisů, jako je zákon o rodině³ či zákon o vlastnictví bytů⁴. Slyšela jsem už i názor, že NOZ je jako puzzle, neboť jeho tvůrci se nechali inspirovat klasickými právními řády kontinentální Evropy, jako je rakouský ABGB nebo německý BGB, ale i právními řády moderními, například občanským zákoníkem holandským či quebeckým. Nutno podotknout, že se změni snad úplně vše a nás všechny čekají hodiny jeho studování. Myslím, že kdybych zde měla uvést vše nové, co nám NOZ přinese, vydalo by to na samostatnou práci. Přesto bych zde ale ráda uvedla pár koncepčních a konkrétních změn týkajících se dědictví a dědictvého práva.

Změnou, kterou lze zpozorovat již při porovnání nyní účinného občanského zákoníku a NOZ je nárůst počtu paragrafů, které se týkají dědictví. Stávající stav je 44 paragrafů. Nově to bude přibližně 250 paragrafů a výše zmiňovaný quebecký zákoník jich má přibližně 290. Nárůst počtu paragrafů je dán zejména tím, že se do nové úpravy soukromého práva vrací několik tradičních institutů, které naše dnešní úprava nezná a o kterých se zmíním i následně, ale jako příklad zde uvedenu například odkaz, dědictvou smlouvu či zřeknutí se dědictví.

Hlavní koncepční změnou je, že NOZ na rozdíl od současné účinné právní úpravy zcela respektuje poslední vůli zůstavitele. Nově nebude možno zůstavitelovu poslední vůli vykládat jinak, než jak bylo samotným zůstavitelem stanoveno. Jak víme, dnes mohou závětní dědicové mezi sebou, ale i závětní dědici společně se zákonnými

---

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen NOZ)

² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObčZ)

³ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

⁴ Zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů

dědici uzavřít jinou dědickou dohodu, než jaká vyplývala ze zůstavitelovy poslední vůle. Nově už to ale nepůjde. S tímto také souvisí už výše zmíněné konstatování o nárůstu počtu paragrafů. Úprava poskytuje zůstaviteli inspiraci a vodítko jak o svém majetku pořídit a obsahuje i výkladová pravidla, která mají zůstaviteli umožnit předvídat, jak bude po jeho smrti jeho projev vůle vyložen. K lepšímu a přesnějšímu výkladu poslední vůle zůstavitele slouží velmi podrobná právní úprava, která užívá výkladová pravidla a pamatuje i na situace, které mohou být sporné a předkládá jejich řešení. Důvod je jasný, neboť osoba ze které práva a povinnosti přecházejí je již po smrti a nemůže následně upřesnit nebo jinak vyložit svoji poslední vůli. NOZ navíc posiluje zůstavitelovu volnost při jeho rozhodování o majetku pro případ smrti.

Pro dědické právo se nově zavádí několik pojmů. Jedním z nich, s kterým se dnes nesetkáváme je pozůstalost. Pozůstalost je širším pojmem než pojem dědictví, který je dnes všeobecně využíván. Pozůstalost tvoří veškeré jmění zůstavitele k okamžiku jeho smrti, které je způsobilé přejít na právní nástupce. Dědictvím se naopak rozumí už konkrétní část z pozůstalosti, která skutečně přejde na zůstavitelovy dědice. Dnes se toto nerozlišuje, a to z toho důvodu, že na dědice přejde vše, neboť současná úprava nezná tzv. odkaz.

2.2 Dědické tituly

Dnešní právní úprava rozlišuje dva druhy právních titulů na jejichž základě může být konkrétní osoba povolána za dědice. Přejedání majetku ze zůstavitele na jeho dědice se totiž neděje nahodile, ale musí zde existovat nějaký dědický titul. Podle současné právní úpravy je možné dědit ze zákona nebo ze závěti, přičemž závěť má co do právní síly přednost před děděním ze zákona a v případě, že zůstavitel pořídí závěť pouze o části svého majetku, bude dědění probíhat zčásti podle závěti a zčásti podle zákona.

2.2.1 Dědická smlouva

NOZ přináší další dědický titul, kterým je tradiční dědický titul, a sice dědická smlouva, která musí mít formu veřejné listiny. Na rozdíl od závěti, která je jednostranným právním úkonem, se v případě dědické smlouvy jedná o dohodu dvou stran, kterou zůstavitel povolává k části pozůstalosti, a to buď bezúplatně nebo za úplatu, či jiný majetkový prospěch, který bude zůstaviteli poskytnut za jeho života. Na

dědickou smlouvu lze užít obecná ustanovení o právním jednání. Smlouvu může uzavřít jen zletilá a plně svéprávná osoba a v případě omezení svéprávnosti jen se souhlasem opatrovníka. Zákon navíc limituje rozsah majetku, o kterém může být ve smlouvě pořízeno. Pořízení dědické smlouvy neomezuje ovšem zůstavitele v nakládání se svým majetkem za života. Zrovna dnes mi paní notářka říkala, že klientům radila, že dle jejího dle jejího názoru nejlepší řešení pro ně bude dědická smlouva. Jednalo se o paní, která měla ve svém vlastnictví dům a který by chtěla darovat své dceři a ona by ji tam nechala dožít. Obávala se ovšem, že kdyby se vztahy mezi nimi zhoršily, nebude už vlastnící nemovitosti, ale bude mít zřízeno jen věcné břemeno. Právě dědická smlouva slouží k tomu, aby vlastník odkázal nemovitost svému příbuznému či jiné osobě s tím, že jej v ní nechá dožít a navíc bude například i hradit náklady spojené s provozem nemovitosti. Jelikož je dědická smlouva dvoustranným právní úkonem, není možné ji jednostranně zrušit, což dává předpokládaných dědicům vyšší jistotu, že se skutečně jednou stanou vlastníky.

Zvláštní ustanovení o dědické smlouvě se vztahuje na smlouvu uzavřenou mezi manželi. Manželé mají možnost vzájemného povolání za dědice. Ovšem pozor, na platnost dědické smlouvy nemá obecně žádný vliv rozvod manželství. Rozvod nevede ke zrušení smlouvy, není-li v ní uvedeno něco jiného. Rozvedení manželé mají po rozvodu možnost domáhat se, aby soud smlouvu zrušil. Smlouva se ruší prohlášením manželství za neplatné, ledaže takové manželství nezaniklo dříve smrtí jednoho z manželů.

2.2.2 Dědění ze zákona

Ačkoliv je zákon považován za nejslabší dědický titul, je dnes tím nejčastějším způsobem pro nabytí dědictví. Dnes jsou dědici ze zákona rozděleni do čtyř dědických skupin, přičemž zemřel-li zůstavitel bez zanechání jakéhokoliv dědice z těchto skupin, pak dědictví přechází jako tzv. odúmrt' na stát. Stát v současnosti, pokud na něj přejde majetek odúmrtí, není považován za dědice. Dnešní stav, kdy existují jen čtyři dědické skupiny a okruh dědiců je omezen, nahrává situacím, kdy dochází k přechodu majetku zůstavitele na stát, ačkoliv by mělo být spíše preferováno, aby majetek zůstal v rámci rodiny. Příkladem by mohla být rodina – matka, otec a syn. Otec ani matka nemají sourozence a nežije už ani jeden z jejich rodičů. Žije ještě ovšem matčina babička, tedy prababička syna. Při dopravní autonehodě zemře matka i otec. Syn zemře o několik

hodin později v nemocnici. Dnes by se jediným dědicem po matce i otci stal jejich syn, jelikož je o několik hodin přežil. Po jeho smrti však už není žádný zákonný dědic a prababička dnes není v okruhu zákonných dědiců. Všechny majetek by tak přešel jako odúmrtí na stát. Nová úprava občanského zákoníku podstatně rozšiřuje okruh osob, které se mohou stát dědici ze zákona. NOZ preferuje, aby majetek zůstal pokud možno v okruhu zůstavitelových nejbližších a majetek by měl na stát připadnout jen ve výjimečných případech. NOZ počítá se šesti, nově tzv. třídami. Nově jsou do okruhu zůstavitelových zákonných dědiců zařazeni prarodiče rodičů zůstavitele, bratřenci a sestřenice. Kdybychom se vrátili k předchozímu případu, dědičkou po synovi by se tak stala jeho prababička a bylo by zaručeno setrvání majetku v rodině.

2.2.3 Závět'

Vedle dědické smlouvy jsou další možnosti pořízení pro případ smrti závět' a dovětek. Co se týká závěti, tak víme, že dnešní občanský zákoník připouští tři formy závěti. Jedná se o závět' napsanou vlastní rukou zůstavitele, závět' sepsanou jinak než vlastní rukou zůstavitele a závět' ve formě notářského zápisu. Jak už jsem uvedla i výše, závět' má být vyložena tak, aby bylo vyhověno vůli zůstavitele. Zásadní změnou v NOZ je to, že v NOZ není jasné ustanovení o tom, že pořizovatel závěti má povinnost uvést v listině den, měsíc a rok, kdy byla pořízena. Jak víme, dnes je při striktním výkladu zákona požadováno, aby v závěti bylo datum pořízení přesně vymezeno dnem, měsícem a rokem kdy byla pořízena. Je-li v závěti uvedeno datum jiným způsobem, například na Silvestra roku 2005, je závět' podle současného práva neplatná, což jistě není podle vůle pořizovatele. Nově není datování závěti její podstatnou náležitostí. Z ustanovení § 1533 NOZ vyplývá, že kdo chce pořizovat závět' v písemné formě bez svědků, celou závět' vlastní rukou napíše a vlastní rukou ji podepíše. O uvedení data na listině zde není ani zmínka. Přesto se domnívám, že nebude vůbec na škodu, když pořizovatel závěti datum pořízení uvádět bude. Ovšem povinnost datovat závět' je v určitých případech stanovena, a to v případě, je-li pořízeno více závětí a konkurují si. Poté je třeba, aby byly označeny datem. Dalším případem je, jestliže zůstavitel vztáhne k datu určité právní následky, například, že dědicem bude první vnuk po sepsání závěti.

NOZ také připouští pořízení tzv. negativní závěti. Příkladem by mohla být závět' ve znění: nechci, aby dědil můj otec. Z toho vyplývá, že chci, aby dědili všichni ostatní v úvahu přicházející.

Závěť může pořídit ten, kdo není nesvéprávný. Kdo dovršil patnácti let může o svém majetku pořídit formou veřejné listiny. Výjimkou pro závislé na alkoholu, drogách nebo na hracích automatech je omezení o rozsahu pozůstalosti o které mohou tyto osoby pořídit v listině. Toto omezení je stanoveno tak, že tyto osoby mohou pořídit pouze o jedné polovině svého majetku. Toto omezení se ovšem neuplatní v případech, kdy by jediným zákonným dědicem měl být stát.

Ustanovení § 1532 NOZ výslovně stanovuje požadavek na písemnou formu závěti, ledaže byla pořízena s úlevami, tedy že se jedná o tzv. privilegovanou závěť. Závěti se podle NOZ rozlišují na pořízené soukromou listinou podle ustanovení § 565 NOZ s tím, že bude na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost a na pořízené veřejnou listinou podle ustanovení § 568 odst. 2 NOZ. Zachycuje-li veřejná listina projev vůle osoby při právním jednání a je-li jednajícím podepsána, zakládá to vůči každému plný důkaz o takovém projevu vůle.

Co se týká druhů závětí, jsou zachovány stávající typy závětí jako je závěť holografní, allografní a ve formě veřejné listiny (notářský zápis). Nově se ovšem zavádí úlevy při pořizování určitého druhu závětí, tzv. závětí privilegovaných, které se do české právní úpravy vrací. Privilegované závěti můžeme rozdělit do tří druhů, a to na a) ústní závěť, b) závěť před starostou a za c) závěť na palubě lodi, letadla a ve válečném konfliktu.

Možnost pořídit ústní závěť má ten, kdo se nachází v ohrožení života v případě nenadálé události či se ocitl v místě, kde je ochromen běžný styk v důsledku mimořádné události. Ohrožení života zůstavitele musí být patrné a nenadálé. Příkladem může být zemětřesení či povodeň. Takovouto situací naopak není například čekání v autě při dopravní zácpě. Při pořízení takové závěti je nutná přítomnost tří svědků a takováto závěť má pouze omezenou platnost – dva týdny. Svědci mají povinnost oznámit, že došlo k pořízení závěti. Otázka nastává, komu takovou zprávu mají podat, když notář ve lhůtě čtrnácti dnů rozhodně nemá k dispozici dědický spis po zůstaviteli. Z toho tedy vyplývá, že by mělo být oznámeno soudu u kterého bude zřejmě sepsán protokol. Do doby dvou týdnů se nezapočítává doba, kdy pořizovatel nemohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny. Absurdním příkladem by mohlo být, že osoby žily například tři roky na pustém ostrově. Nikde ale není stanovena povinnost svědků svědčit. Podle ustanovení § 6 odst. 1 NOZ má ovšem každý povinnost jednat v právním styku poctivě. Z povinné

účasti také vyplývá, že v případě, když se jeden z nich rozhodne, že svědčit nebude, není závěť platná. Ochranou dědice v takovém případě je, že by se mohl domáhat náhrady škody po tom ze svědků, který nesvědčil. Zároveň se vyžaduje, aby byli naživu všichni svědci.

Závěť před starostou vychází z německé právní úpravy. Takovouto závěť může pořídít osoba, která má důvodnou obavu o svůj život a nemá zároveň možnost pořídít závěť ve formě veřejné listiny. Myslím si, že takováto možnost slouží spíše malým vesničkám popřípadě horským vesnicím. Naopak si ji nedokážu představit v Praze a v dalších velkých městech. Starosta nebo ten, kdo má oprávnění vykonávat jeho pravomoc může závěť zaznamenat za přítomnosti dvou svědků. Zůstavitel nesmí závěť pořídít ve prospěch dvou svědků, ale starostovi svůj majetek odkázat může. Takováto závěť musí obsahovat podpis starosty a svědků, musí být zůstaviteli přečtena a ten musí potvrdit, že jde o projev jeho vůle. Takto pořizovaná závěť se poté považuje za veřejnou listinu. Porušení některé z těchto náležitostí ovšem nevede k neplatnosti listiny. Následkem bude, že takováto listina nebude považována za veřejnou listinu, ale pouze za soukromou listinu. Tato závěť má také omezenou dobu své platnosti, a sice tři měsíce. Do této doby se také nezapočítává doba, po kterou nemůže pořizovatel pořídít veřejnou listinu.

A konečně závěť na palubě lodi či letadla může pořizovatel pořídít před velitelem či jeho zástupcem a dvěma svědky, má-li k tomu vážný důvod. Takováto závěť se zaznamená v palubním či lodním deníku a po přistání se předá zastupitelskému úřadu či orgánu veřejné moci.

Voják může závěť pořídít před velitelem vojenské jednotky nebo před vojákem v hodnosti důstojníka nebo vyšší za přítomnosti dvou svědků. Závěť se bez zbytečného odkladu předá Ministerstvu obrany. Rovněž i u těchto závětí je omezená platnost na dobu tří měsíců.

NOZ také nově připouští dvě výjimky, při kterých může svědek být zároveň dědicem. První z nich je, že zůstavitel svědka vlastní rukou k dědění povolá a druhou poté je, že toto povolání potvrdí tři další svědci. Celkem by tak při pořizení závěti museli působit čtyři svědci. Osoby, které jsou přítomny při pořizení poslední vůle zůstavitele mají povinnost mlčenlivosti, ledaže by byla poslední vůle zůstavitele jiná. Při porušení povinnosti může tyto osoby postihnout sankce, například budou povinny

odčinit újmu, kterou způsobily. Jako příklad by šel uvést případ, že pořizovatel závěti by za svého dědice povolal i svého nemanželského syna, o kterém ovšem jeho manželka, která byla podnikatelka a vydělávala více peněz než pořizovatel závěti, neměla ani poněti. Svědek jí to řekne a ona se s pořizovatel závěti rozvede. Ten však tímto rozvodem utrpí újmu a v důsledku toho, že od něj odejde bohatá manželka, klesne jeho životní úroveň.

Co se týká zrušení závěti, stejně jako nyní bude možné závěť zničit, odvolat nebo zrušit. O pořízení nové závěti platí, že pozdější závěť ruší závěť přechodí pokud vedle ní nemůže obstát. Ustanovení § 1580 NOZ ovšem zavádí pravidlo obživnutí původní závěti. Toto ustanovení totiž stanoví, že zruší-li zůstavitel novější závěť, ale dřívější zachová, má se za to, že dřívější závěť nepozbyla platnost a hledí se na ní jako by nebyla zrušena. Nově bude také možné požadovat vydání závěti pořízení ve formě veřejné listiny. Vydání má za následek odvolání závěti. O tomto bude soudní komisař povinen poučit účastníka při pořízení závěti ve formě veřejné listiny. V souvislosti s touto možností dojde k úpravě notářského řádu. Naopak pouhé uložení závěti do úřední úschovy a její následné vydání nebude mít za následek účinky odvolání závěti.

NOZ umožňuje pořizovateli závěti připojit k závěti tzv. vedlejší doložky, což je změna oproti stávajícímu stavu, kdy ustanovení § 478 ObčZ stanoví, že podmínky připojené k závěti jsou bez právních účinků. Nebude se ale přihlížet k vedlejším doložkám, které směřují ke zřejmému obtěžování dědice. Příkladem by mohlo být, že zůstavitel přikáže dědici vystudovat šest vysokých škol. Naopak by toto omezení nebylo přikázání, aby dědic vystudoval například právnickou fakultu, neboť to je rodová tradice. Dále by se nepřihlíželo k doložkám, které odporují veřejnému pořádku. Takovouto doložkou by byla například podmínka, aby dědic zastřelil souseda. Dále jsou to doložky které jsou nesrozumitelné, takže je nelze vyložit a nakonec doložky zakazující nebo přikazující uzavření manželství či setrvání v něm.

Příkaz v závěti uvedený se považuje za rozvazovací podmínku, ledaže zůstavitel stanoví něco jiného. Má být splněn přesně nebo alespoň tak, aby mu bylo co nejvíce vyhověno. Obecně v případě rozkazu zůstavitel přikáže určenému dědici něco vykonat. V případě, že ten příkaz nevykoná, přejde majetek na ostatní dědice. Pokud ovšem zůstavitel přikáže dědici z pozůstalosti nebo z vlastního majetku něco vydat třetí osobě jedná se o odkaz. Příkaz, kterým je zakázáno zcizení nebo zatížení nemovitosti je

možný jen na určitou dobu. Soud, nikoliv soudní komisař, může na návrh dědice rozhodnout, že se k zákazu nepřihlíží. Soud by rozhodoval například v případě, kdy by v závěti byl příkaz, že dědic nesmí dům prodat sousedovi Josefovi po dobu deseti let. Splnění příkazu má právo vymáhat osoba v jejíž prospěch je zřízen nebo vykonavatel závěti, či jiná osoba povolána závětí. Příkazem naopak není, jestliže zůstavitel nestanoví povinnost použít věc určitým způsobem. V tomto případě jde pouze o přání bez právní relevance.

2.2.4 Odkaz

O pár řádků výše jsem zmínila pojem tzv. odkazu. Odkaz na území České republiky původně skončil v roce 1950, kdy došlo ke změnám v tradičním pojetí odkazu jako institutu dědického práva a v roce 1964 byl z platného práva zcela vymazán. Dnes se proto s úpravou tohoto institutu v občanském zákoníkú vůbec nesetkáme. Vzhledem k tomu, že NOZ počítá se zavedením většiny tradičních institutů dědického práva, vrací se i odkaz. Odkaz nastane, jestliže zůstavitel přikáže určité osobě vydat odkazovníkovi předmět odkazu. Způsobilost zřídít odkaz má ten, kdo je způsobilý zřídít závět. Osoba, které přísluší právo z odkazu je odkazovníkem a nikoliv dědicem. Odkazovníkem je ten, kdo má na základě zůstavitelova odkazu obdržet od dědice jednotlivou věc, případně několik věcí určitého druhu. Je tedy zapotřebí rozlišovat mezi odkazovníkem a dědicem a odkazem a dědictvím. Bude se muset individuálně posuzovat, zda zůstavitel povolává dědice či ustanovuje odkazovníka. Vzhledem k tomu, že odkazovník není dědicem, není povinen k úhradě zůstavitelových dluhů a má naopak právo požadovat vydání předmětu odkazu po dědici nebo jiném odkazovníkovi. Záleží vždy na odkazovníku, zda se bude svého práva domáhat samostatnou žalobou. Zřízení odkazu je praktické zejména pro případy, kdy zůstavitel chce určité osobě zanechat jen určitou věc například na památku. Odkazovník je v pozici věřitele dědice. Obecně platí, že jsou odkazem zatíženi všichni dědicové, podle podílů, není-li zůstavitelem určeno něco jiného nebo to nevyplývá z povahy věci. V souvislosti se zproštěním odkazovníků od povinnosti hradit zůstavitelovy dluhy, může vyvstat otázka, zda zřízením odkazů nedojde ke krácení či poškození práv zůstavitele. Stejně tak mají dědicové před odkazy určitou ochranu, a to uvedenou v ustanovení § 1598 NOZ, dle kterého se každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu. V případě, že odkazem bude nemovitost,

musí odkazovník neopominutelnému dědici vyplatit jeho povinný díl.

Bylo by určitě dobré uvést si nějaký příklad praktického odkazu. Tím může být například zůstavitel, který má sousedku, která se o něj před jeho smrtí stará. Tuto sousedku chce pro případ své smrti nějakým způsobem odměnit. Ví, že sousedce se vždy líbila jeho sbírka slovníků vázaných v kůži, proto se rozhodne ustanovit ji odkazovníkem. Výhodou zřízení odkazu bude pro soudního komisaře urychlení dědického řízení, neboť sousedka nebude dědičkou a tudíž ani účastnicí dědického řízení, čímž odpadnou případné průtahy v dědickém řízení způsobené neshodami dědiců. Druhou výhodou, tentokrát pro sousedku, bude její zproštění od povinnosti přispět poměrně k úhradě zůstavitelových případných dluhů. Naopak jestliže závěť zůstavitele bude znít: vše odkazuji svému synovi a přikazuji mu, aby auto vydal své matce, nelze brát sloveso odkazuji jako odkaz. Odkaz by mohl být vyjádřen také větou, kterou zůstavitel veškerý majetek odkáže svému synovi, kromě automobilu. V tomto případě, by poslední vůle zůstavitele mohla být vykládána jako odkaz zákonným dědicům.

Pro soudní komisaře platí ovšem povinnost, že potvrdí nabytí dědictví, jen když dědic potvrdí, že odkazovníka vyrozuměl o jeho právu. V případě neznámého pobytu bude jednáno s opatrovníkem.

NOZ pamatuje i na případy, když zůstavitel nemá jiného zákonného dědice a nařídil odkaz. V tomto případě má odkazovník přednost před státem. Odkazovník se tak stane dědicem a bude v pozici se všemi právy a povinnostmi. Může přijmout odkaz a odmítnout dědictví, ale lze to i obráceně. V případě, že odmítne odkaz, bude odkaz předmětem dědictví. Dědic nebude logicky vůči sobě vyžadovat vydání odkazu.

Odkaz se nabývá jako vlastnické právo. Právo na odkaz vzniká okamžikem zůstavitelovy smrti, reálně však bude odkazovník nabývat věc až později. Pokud se odkázaná věc zapisuje do veřejného seznamu, pak se odkazovník zapisuje přímo po zůstaviteli, ledaže má k nabytí odkazu dojít později, například kvůli podmínce věku. V tomto případě se nejprve zapíše dědic a po určité době odkazovník.

S úpravou odkazu souvisí i tzv. pododkaz. Příkladem pododkazu může být přikázání synovi, aby sousedce vydal automobil a sousedce zároveň zůstavitel přikázal, aby jeho kamarádovi vydala svou motorku. Bude záležet na sousedce, zda odmítne, popřípadě bude s pododkazem souhlasit. V případě, že ke dni úmrtí zůstavitele motorku

již ve svém vlastnictví nemá, pododkaz zaniká. Jestliže odkazovník odkaz nenabude, pak pododkaz plní ten, kdo jej nabyt místo něj, ledaže vydá odkaz. V případě, když sousedka odmítne, vydá dědic odkaz pododkazníkovi.

2.3 Další instituty dědického práva

2.3.1 Obecné náhradnictví

Nikdo nemůže v okamžiku sepsání poslední vůle vědět, zda se osoba, kterou povolává za dědice či odkazovníka skutečně dožije jeho smrti. Proto může být praktické ustanovit také dědice náhradního. Dnes se v závětech s touto možností také můžeme setkat, ovšem pro náhradnictví není v občanském zákoníku žádný podklad. Institut obecného náhradnictví je naopak zařazen v NOZ. Principem obecného náhradnictví je povolání náhradního dědice za dědice nejdříve určeného pro případ, že se původní dědic nedožije smrti pořizovatele závěti nebo po něm z nějakého důvodu dědictví nenabude. Tímto důvodem může být, že ustanovený dědic dědictví odmítne popřípadě nebude způsobilý dědit. Určení náhradního dědice může být pro všechny případy nebo jen pro některý z nich. Bude také možno náhradníky řetězit. Omezení uložená zůstavitelem dědici, postihují i náhradníky, ledaže zůstavitel stanoví něco jiného nebo to vylučuje povaha věci. Příkladem, kdy omezení vylučuje povaha věci může být, že zůstavitel ve smyslu vydání odkazu přikáže dědici, který je výborný malíř, aby vydal obraz, který sám namaluje. Náhradní dědic ale malovat neumí, je tedy vyloučeno, aby obraz vydal i náhradní dědic. NOZ obsahuje i tzv. výkladová pravidla. Jedním z nich je zánik náhradnictví potomkovi, který neměl v době pořízení závěti děti. Jestliže neprojeví zůstavitel jinou vůli, zanikne náhradnictví, které zůstavitel zřídil svému dítěti v době, kdy nemělo potomky, zanechá-li toto dítě potomky způsobilé dědit. Jedná se však o dispositivní úpravu, takže zůstavitel může stanovit i odlišný postup.

2.3.2 Svěřenské nástupnictví

Stejně jako obecné náhradnictví, zařazuje NOZ do své úpravy i tzv. svěřenské nástupnictví, neboli fideikomisární substituci. Institut svěřenského nástupnictví umožňuje zůstaviteli přikázat svému dědici, aby dědictví, které přijal, po své smrti nebo v jiných, zůstavitelem určených případech, převedl na ustanoveného následného dědice, svěřenského nástupce. Zjednodušeně můžeme říci, že zůstavitel povolá dědice svému dědici. Příkladem může být syn zůstavitele, který není schopen sám o majetku

pořizovat, například z toho důvodu, že se jedná o mentálně postižené dítě, které nemá způsobilost pořídit závěť, a tak zůstavitel rozhodne, že v případě, kdyby dítě zemřelo a nemělo žádných zákonných dědiců, na koho přejde majetek po smrti jeho syna, aby celá pozůstalost nepřipadla státu. Pokud bude svěřenské nástupnictví zřízeno, zůstane v rodině zachován alespoň majetek, který dítě nabylo po rodičích. Toto se může týkat pouze majetku zůstavitele, nikoliv jakéhokoliv majetku prvního dědice. Svěřenské nástupnictví se zapisuje jako omezení vlastnického práva do veřejného seznamu.

Zůstavitel si může vybrat tolik svěřenských nástupců kolik chce. Jednomu dědici lze zřídit i více svěřenských nástupců, kteří nastupují buď vedle sebe nebo za sebou. Omezení svěřenského nástupnictví spočívá v tom, že zaniká okamžikem, kdy majetek nabude první svěřenský nástupce, který nežil v době zůstavitelovy smrti. Nejpozději však svěřenské nástupnictví zaniká 100 let po smrti zůstavitele bez ohledu na to, zda se substitut ujme dědictví.

Dědic je po dobu svého života nebo po dobu stanovenou zůstavitelem dočasným vlastníkem, který nesmí zděděný majetek zpravidla zcizovat nebo zatěžovat. Zcizovat majetek může dědic jen za účelem úhrady zůstavitelových dluhů nebo se souhlasem svěřenského nástupce. Souhlas substituta má být ve formě veřejné listiny. Je-li nutné věc zatížit nebo zcizit, pak může souhlas substituta nahradit soud.

I zde se uplatní výkladová pravidla, obdobně jako u obecného náhradnictví je řešena otázka substituta bezdětného potomka, za předpokladu, že bude mít děti. NOZ podrobně upravuje za jakých podmínek dochází k zániku svěřenského nástupnictví. Příkladem zániku svěřenského nástupnictví osoby nesvéprávné je nabytí svéprávnosti.

Dědic zůstavitele je v postavení poživatele, nestanoví-li zůstavitel něco jiného. Plody náleží dědici, ale substitut může požadovat, aby soud stanovil způsob a rozsah užívání věci.

2.3.3 Přejed dluhů na dědice

Úmrtím člověka jeho majetková práva ani povinnosti nezanikají. Podle dnešní právní úpravy na dědice přecházejí v rámci dědického řízení také zůstavitelovy dluhy. Dnešní koncepce přechodu dluhů na zůstavitelovy právní nástupce vychází z koncepce, že dědicové odpovídají za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví. Podle věřitelů problémem dnešní úpravy je, že předmětem dědictví je pouze majetek zůstavitele, který dědicové musí přihlásit, jako jsou nemovitosti, účty či vkladní knížky.

Naopak i z vlastní zkušenosti mohou říci, že drahé obrazy, starožitnosti, sbírky či šperky dědicové většinou nenahlásí, nejsou předmětem dědictví, nepřihlíží se k nim při stanovení obvyklé ceny dědictví a v případě předluženého dědictví tak dochází ke krácení věřitelů, jelikož dědicům za toto jednání nehrozí žádná sankce. Pokud by se věřiteli podařilo prokázat, že do aktiv dědictví nebyl zařazen veškerý majetek zůstavitele, dojde jen k rozšíření pozůstalosti o ty věci, o kterých věřitel prokáže, že patřily zůstaviteli, a povinnost k úhradě dluhů se rozšíří o hodnotu nově najevo vyšlého majetku, což většinou stejně nemusí stačit k pokrytí všech zůstavitelových dluhů. To se má ale s účinností NOZ změnit. Nově budou na dědice přecházet veškeré dluhy zůstavitele bez ohledu na hodnotu dědictví. Novinka jistě vítaná věřiteli, méně vítaná už samotnými dědici, neboť věřitelé se vůči nim mohou splnění dluhu domáhat a s největší pravděpodobností to i dělat budou. Dědic bude povinen uhradit zůstavitelovy dluhy i nad rozsah nabytého majetku, tedy pravděpodobně ze svých výlučných prostředků.

NOZ dává zároveň dědicům možnost limitovat povinnost k úhradě dluhů. Dědicové budou mít možnost vyhradit si tzv. soupis pozůstalosti čili určit skutečnou čistou hodnotu majetku zůstavitele. Dědici je zákonem poskytnuta ochrana spočívající v možnosti ohraničení rozsahu povinnosti k úhradě zůstavitelových dluhů. Jestliže si dědic vyhradil soupis pozůstalosti, bude povinen k úhradě zůstavitelových dluhů jen do výše nabytého dědictví. Toto právo nemůže zůstavitel dědici odejmout, a to ani v dědické smlouvě. Dědic může požádat o vyhotovení soupisu pozůstalosti, který zpravidla vyhotoví notář. Dědice bude ovšem zapotřebí poučit, že vyhrazení soupisu je považováno za přijetí dědictví a jednou učiněné rozhodnutí již nelze měnit.

Soud soupis provede, vyžádá-li si jej dědic nebo je-li mezi dědici osoba, která není plně svéprávná, nebo která je neznámá či nepřítomná, právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu, dále je-li nejistota zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem, žádá-li o to věřitel a konečně osvědčí-li věřitel zůstavitele, že tu je pro provedení soupisu vážný důvod.

Co když si ale dědicové vyhradí soupis pozůstalosti a úmyslně neuvedou nějaký majetek zůstavitele? Například schovají drahý obraz. Jestliže dědic vědomě neuvede do soupisu pozůstalosti některé předměty zůstavitele a věřiteli se podaří jejich existenci prokázat, přestane pro dědice platit ochrana, kterou mu poskytoval soupis pozůstalosti. V těchto případech bude dědic povinen uhradit dluhy zůstavitele v plné výši.

Soupis lze nahradit seznamem pozůstalostního majetku, který vytvoří správce. V jednoduchých případech může být soupis nahrazen společným prohlášením dědiců o majetku. Náklady na provedení soupisu se hradí z pozůstalosti, jinak mají náklady dědicové hradit poměrně. Ti dědicové, kteří si ho vyžádali.

2.3.4 Zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví

Dnešní právní úprava možnost zřeknutí se dědického práva nepřipouští. Nikdo se dnes nemůže do budoucna vzdát svých práv. Dědic se dnes nemůže předem zříci svého dědického práva a musí po zůstavitelově smrti dědictví odmítnout či neodmítnout. Zřeknutí dědického práva byl proto institut, který byl praxí požadován. Dědici bude nově umožněno zřeknout se svého dědického práva ve smlouvě se zůstavitelem ve formě veřejné listiny. Zavedení zřeknutí se dědického práva je velmi kladně vnímáno i odbornou veřejností, jelikož se předpokládá, že povede k vypořádání případných dědických sporů již za zůstavitelova života. Zřeknutí se dědictví bude praktické zejména v případech, kdy zůstavitel za svého života zvýhodní některého z případných dědiců. Například zůstavitel má dva syny a jednomu z nich daruje byt. Vzhledem k tomu, že druhému synu nic nedal, chce předejít případným budoucím sporům a tak spolu s obdarovaným synem sepiší dohodu o zřeknutí se dědického práva. Tato listina bude vedena ve sbírce listin, kterou povede notářská komora. Zrušení smlouvy je zapotřebí opět v písemné podobě a vzhledem k tomu, že se jedná o dvoustranný právní úkon, je opět zapotřebí souhlas obou stran. Platí, že kdo sepiše se zůstavitelem smlouvu o zřeknutí se dědického práva, zříká se i práva na povinný díl.

Dědic má několik možností jak se zříci dědického práva. Může se zříci dědictví jako celku, ale je dobré zaměřit se na situaci, kdy se dědic zřekne dědického práva ve prospěch určité osoby či osob. Dědic je pak vyloučen pouze v případech kdy osoba v jejíž prospěch se dědického práva zřekl, bude dědit. Jinak smlouva nebude mít účinky. Jako příklad si uveďme zůstavitele, který má 4 syny. Jeden ze synů se zřekne dědictví ve prospěch jednoho ze svých bratrů. A zde může mezi dědici panovat přesvědčení, že ten dědic, v jehož prospěch se jiný dědic dědického práva zřekl, bude mít na dědictví větší podíl. Tak tomu ale není v případě zřeknutí se dědického práva. Pokud se vrátíme k výše zmíněnému případu, dědí každý ze synů jednu třetinu. Odůvodnění tohoto je, že dědic se nezříká majetku, ale pouze práva být dědicem.

Odmítnutí dědictví známe i z dnešní právní úpravy. Jakmile notář zjistí, kdo jsou v úvahu přicházející právní nástupci zůstavitele, vyrozumí je o jejich dědickém právu a poučí, že mají možnost dědictví odmítnout. Nově stejně jako nyní bude možno dědictví odmítnout, a to vždy až po smrti zůstavitele, nově ovšem, není-li to vyloučeno dědickou smlouvou. Pokud dnes prohlásí dědic, že dědictví odmítá, hledí se na něj, jako kdyby se zůstavitelovy smrti nedožil a nemá tak nárok na nic z majetku zůstavitele. Toto bude další změna NOZ. Půjde totiž odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Přijmout či odmítnout dědictví půjde také prostřednictvím zmocněnce, ovšem takového zmocněnce, který k tomuto úkonu bude mít speciální plnou moc.

Co se bude týkat lhůty k odmítnutí dědictví, lze dědictví odmítnout ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení poučení, je-li bydliště dědice v České republice. Je-li bydliště dědice v zahraničí, prodlužuje se lhůta k odmítnutí dědictví na tři měsíce. O prodloužení lhůty k odmítnutí dědictví bude možno požádat. NOZ výslovně upravuje situace, kdy dědic zemře před uplynutím lhůty k odmítnutí. Dle ustanovení § 1488 NOZ zemře-li dědic před uplynutím lhůty pro odmítnutí dědictví, přechází jeho právo odmítnout dědictví na jeho dědice a nezanikne dříve, než tomuto dědici uplyne lhůta k odmítnutí dědictví i po předchozím dědici.

Podle dnešní právní úpravy za nezletilého dědice odmítá dědictví jeho právní nástupce. V případě, že právní nástupce dědictví za nezletilého odmítne, zašle soudní komisař celý spis opatrovnickému oddělení příslušného oddělení, aby schválil právní úkon spočívající v odmítnutí dědictví. NOZ stanovuje souhlas opatrovnického soudu jak u odmítnutí dědictví, tak i v případě přijetí dědictví. NOZ totiž v ustanovení § 898 odst. 2 písm. c) stanoví, že souhlasu soudu je třeba zejména k právnímu jednání, kterým dítě mimo jiné nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty, nebo takový dar, dědictví nebo odkaz odmítá. Zákonodárce chtěl touto právní úpravou zřejmě předejít, aby rodiče svým jednáním příliš nezatěžovali své dítě. Z médií jsou dnes známé případy, kdy například pětileté dítě zdědí několikatisícové dluhy, media se už nezmíní o tom, že předmětem dědictví byla zřejmě i nemovitost a že dítě je tak zodpovědné za dluhy do výše ceny nabytého majetku.

Nový institut, který umožňuje lépe naložit s dědictvím je vzdání se dědictví ve smyslu ustanovení § 1490 NOZ. Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice. Vzdát se dědictví tedy

může jen ten, kdo dědictví neodmítl. Domnívám se, že vzdání se dědictví bude v oblasti dědiců velmi často zaměňováno za zřeknutí se dědického práva, o kterém jsem psala o pár řádků výše.

Se vzdáním dědictví musí souhlasit ten dědic, v jehož prospěch se jiný dědic dědictví vzdal. Dědic se může vzdát dědictví ve prospěch jednoho nebo i více konkrétních dědiců. V případě vzdání se ve prospěch více dědiců, určí v jakém poměru se vzdává. Postačí, pokud vzdání se dědictví bude uvedeno v protokolu. Dědic se může vzdát pouze části podílu. Ke zbytku poté bude povolán jako dědic. Vzdání se dědictví má účinky i pro potomky a jestliže se vzdá dědictví ten, kdo je obtížen osobním příkazem či odkazem musí jej přesto splnit.

2.3.5 Právo na povinný díl a nepominutelný dědic

Za nepominutelné dědice jsou dnes považováni jen potomci zůstavitele. Zákon přitom rozlišuje mezi nezletilými a zletilými potomky. Význam institutu nepominutelných potomků je dán zejména v případě dědění ze závěti, jelikož právo nepominutelných dědiců ve své podstatě omezuje zůstavitelovu pořizovací svobodu. Podle dnešní právní úpravy, je-li například matka samoživitelka, která má jedno nezletilé dítě, nemůže v podstatě vůbec nijak pořídit o svém majetku pro případ své smrti, byť by se jednalo o majetek jen nepatrné hodnoty. Nepominutelný dědic má podle dnešní právní úpravy právo na podíl z dědictví. Jestliže zůstavitel v závěti zkrátí práva nepominutelných dědiců, je závěť v této části relativně neplatná, zůstavitelovi potomci mohou její platnost napadnout a domáhat se tak svého zákonného podílu. Dnes zákon stanoví, že nezletilému potomku zůstavitele se musí dostat alespoň tolik, kolik činí jeho dědický podíl ze zákona. Z tohoto důvodu matka samoživitelka s nezletilým dítětem nemůže o svém majetku pořídit. V případě zletilých potomků je situace jiná, těm se musí dostat alespoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona.

Okruh nepominutelných dědiců v NOZ vychází ze stávajícího stavu. Stále budou nepominutelnými dědici pouze potomci zůstavitele. Dochází ovšem k posílení pořizovací svobody zůstavitele, když dochází ke krácení ochrany nepominutelných potomků oproti stávajícímu stavu. Nezletilým potomkům se musí nově dostat alespoň tři čtvrtiny zákonného dědického podílu a zletilým potomkům alespoň jedna čtvrtina jejich dědického podílu.

Nově ochrana spočívá v právu na povinný díl. Dnes máme právo na povinný podíl. Dnešní koncepce nepominutelných dědiců a jejich práva na podíl z pozůstalosti je nešťastná zejména v tom směru, že v případě, že se dědicové nedohodnou jinak, vznikne podílové spoluvlastnictví, které pak může činit problémy v případě hospodaření s majetkem. Právní úprava povinného dílu je inspirována například německým či polským občanským zákoníkem. Právo na povinný díl je primárně právem nepominutelného dědice na výplatu finanční částky, která odpovídá části jeho zákonného dědického podílu. Na výplatu povinného dílu přispívají všichni dědici a odkazovníci poměrně.

Mezi výhody povinného dílu patří, že se více respektuje vůle zůstavitele a pomnutí nepominutelného dědice v závěti nezpůsobuje její neplatnost, byť relativní, ale závěť bude vždy platná. Zakládá právo nepominutelného dědice požadovat vyplacení svého povinného dílu. Další výhodou je, že nebude vznikat podílové spoluvlastnictví. Příkladem může být, že manželka zůstavitele zdědí jeho veškerý majetek a vznikne jí povinnost vyplatit nepominutelného dědice. Není to tak, že by dnes tato varianta nebyla možná. Samozřejmě je, ale pouze v případě uzavření dohody mezi dědici.

Právo na povinný díl má také neplatně vyděděný potomek či ten kdo byl v závěti opomenut omylem. Příkladem tohoto je závěť ve znění vše odkazuji své sestře, neboť nemám žádné potomky. Zůstavitel ovšem potomek měl, jen se nedozvěděl o svém nemanželském dítěti. Právo na povinný díl má i ten, kdo byl v závěti opomenut nikoliv omylem, ledaže naplnil důvod pro vydědění.

2.4 Vydědění

Poslední poznámka, kterou věnuji NOZ se bude týkat vydědění. Vydědění je jediná možnost jak nepominutelnému dědici odejmout jeho právo na povinný díl. Forma vydědění je stejná jako u závěti. V zásadě vychází ze stávající právní úpravy, byť modifikovaně. Důvody vydědění do jisté míry zůstávají zachovány. Jsou zachovány stávající čtyři důvody, ale dochází k jejich přeformulování, přičemž důvod vydědění musí být naplněn k okamžiku zůstavitelovy smrti.

Důvodem uvedeným pod písmenem a) ustanovení § 1646 NOZ je, že zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi. Dochází tak ke zjednodušení potřebné pomoci zůstavitele, když nyní je stanoveno, že potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci,

ve stáří nebo v jiných závažných případech.

Důvod uvedený pod písmenem b) zůstává. Tímto důvodem je, že potomek o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl.

Zásadní změna ovšem nastává ve třetím z důvodů vydědění. Dnes se jedná o nejjednodušeji prokazatelný důvod vydědění. V případě, že byl potomek odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku postačí, aby si notář vyžádal kopii tohoto pravomocného rozsudku a v řízení poté pokračuje bez tohoto vyděděného potomka. NOZ ovšem vychází z toho názoru, že vydědění by nemělo být podporováno a tak tento důvod vydědění zpřísnil. Nově půjde vydědit jen nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze. Domnívám se, že až vývoj judikatury ukáže, co vše lze podřadit pod zvrhlou povahu vyděděného. Zákonodárci se při tvorbě tohoto důvodu domnívali, že je lepší, než stanovení konkrétní sazby.

A konečně poslední důvod pro vydědění, který také zůstává zachován. Jedná se o vydědění potomka, který trvale vede nezřízený život. Zde se domnívám, že se bude vycházet i ze stávající judikatury. Bylo již dovozeno, že pod trvalé vedení nezřízeného života lze podřadit alkoholismus či gamblerství. Zde bych ovšem uvedla, že gamblerství je v dnešní době považováno za duševní poruchu. Za duševní poruchu je ovšem považována například i schizofrenie. To, že potomek zůstavitele trpí schizofrenií by jistě ale nebylo platným důvodem pro vydědění. Jaké je tedy východisko? Bylo dovozeno, že důvodem pro vydědění je to, co si potomek zavíní sám. Co ale například taková zoofilie? Bylo by důvodem pro vydědění to, že potomek zůstavitele trpí touto nemocí? Zde si opět musíme pomoci východiskem, které je, zda chování potomka může přinést zůstaviteli újmu. V případě veřejného projevování této nemoci, by se zoofilie za důvod pro vydědění zřejmě považovat dala.

Nově se zavádějí dva další důvody pro vydědění. Tím prvním je, že zůstavitel může vydědit potomka, který je nezpůsobilý dědit a je tak z dědického práva vyloučen. V případě, že zůstavitel takového potomka skutečně vydědění, odpadnou tak pochybnosti, zda zůstavitel potomkovi odpustil. Druhým novým důvodem je možnost zůstavitele vydědit potomka marnotratného či zadluženého. Omezení tohoto důvodu spočívá v tom, že se vztahuje pouze na potomka zůstavitele, který má své vlastní potomky a hrozilo by, že by jim z majetku zůstavitele nic nezanechal. Jestli potomek

zůstavitele nemá potomky, tak z tohoto důvodu jej vydědit nepůjde.

NOZ také stanovuje pravidla pro vydědění potomků vyděděného. Nově už nebude tak jednoduché vydědit potomky vyděděného. Zákon dává zůstaviteli dvě možnosti. Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, pak nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Jestliže se vyděděný potomek smrtí zůstavitele nedožije, pak jeho potomci dědí, vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z dědického práva.

Průlomovou novinkou NOZ je také možnost, aby zůstavitel svého potomka vydědil mlčky. Bude se jednat o případy, kdy zůstavitel na svého potomka opomene v závěti. Bude záležet na dědicích zůstavitele, aby prokázali, že zde je důvod pro jeho vydědění. Důvod vydědění nemusí být v listině o vydědění totiž uveden. V případě, že důvod vydědění bude znát jen zůstavitel a potomek, nemusí zůstavitel důvod vydědění uvádět. Jistotou pro zůstavitele ovšem bude, aby v listině o vydědění odkázal na jinou listinu, kde bude důvod vydědění uveden, pro případ, kdyby potomek zůstavitele tvrdil, že důvod pro vydědění není dán.

Dojde-li ke sporu, zda je dán důvod pro vydědění, je zapotřebí aby byl důvod vydědění prokázán. Pro případ, že by vyděděný potomek se svým vyděděním nesouhlasil, může se zůstavitel dopředu pojistit tak, že jiné osobě předá důkazy prokazující platné vydědění jeho potomka.

V souvislosti s vyděděním je také dobré podívat se na přechodná ustanovení NOZ. Ten v ustanovení § 3069 stanoví, že při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele. Jak ale postupovat v případě vydědění? Dnes postačí, pokud zůstavitel v závěti uvede, že důvody vydědění vztahuje i na potomky vyděděného. Bude tak toto vydědění platné i když zůstavitel zemře za 3 roky v době účinnosti NOZ? To je otázka, kterou bude zapotřebí ještě dořešit. Osobně se ovšem domnívám, že NOZ je prezentován tím, že posiluje pořizovací svobodu zůstavitele a že je kladem větší význam na vůli zůstavitele. Proto by se i při účinnosti NOZ v případě vydědění mělo přihlížet k projevu vůle zůstavitele.

Toto jsou dle mého nejdůležitější změny týkající se dědického práva, které se objeví v NOZ. Abych byla upřímná, nevidilo by mi, kdyby se účinnost NOZ odložila. Příští rok na jaře mne čekají notářské zkoušky. Pět měsíců po začátku účinnosti nejen NOZ, ale i zákona o obchodních korporacích. Není pro mne příjemné vědět, že více jak

tříletá praxe mi v podstatě k ničemu nebude a na zkoušky půjdu více méně jen s pětíměsíční praxí, i když vím, že na tom budeme všichni stejně a každý právník bude muset začít od začátku.

Zrovna dnes jsem se zúčastnila školení, které organizovala naše Královéhradecká notářská komora, jehož tématem byla Věcná práva k nemovitostem a přednášejícím byl Prof. JUDr. Josef Fiala, CSc. z Masarykovy univerzity v Brně. Upřímně musím říci, že jeho přednáška byla velmi zábavná, i když jsme byli zahlceni informacemi. Ale proč toto uvádím ve své práci. Pan profesor přednášku končil slovy, že si každý rok dává jedno předsevzetí a má jedno přání a právě oním přáním pro letošní rok je odložení účinnosti občanského zákoníku.

3 Dědické řízení

Jsem si vědoma toho, na téma dědické řízení by se rovněž dala napsat celá samostatná práce, neboť moje diplomová práce byla právě na téma dědické řízení. Tato kapitola by tedy mohla být velmi široká. Nebudu proto zacházet do přílišných podrobností, nicméně si myslím, že alespoň trochu přiblížit dědické řízení je pro účely této práce žádoucí.

Základní zásada právní úpravy dědění je ta, že jak hmotněprávní dědické vztahy, tak procesní postup, se řídí právem platným v době úmrtí zůstavitele.

Dědické řízení spočívá na principu tzv. obligatornosti dědického řízení. Jak vyplývá z ustanovení § 175a odst. 2 občanského soudního řádu⁵, každé úmrtí fyzické osoby vede k zahájení dědického řízení. Soud zahájí řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého, bez ohledu na to, zda o to žádají dědici nebo tato osoba měla nějaký majetek.

Dědické řízení je řízením občanskoprávním, a to řízením nesporným a odlišujeme jej tedy především od řízení sporného. Soud totiž nerozhoduje o otázkách, která jsou mezi účastníky sporná. Podle jedné z teorií zabývajících se rozdíly mezi sporným a nesporným řízením platí, že nesporné řízení má funkci preventivní, neboť má postavit právní vztahy na pevný základ a předejít tak sporům pro budoucnost. Sporné řízení má naopak funkci reparační, neboť má napravit porušení práva. Od jiných druhů nesporných řízení se dědické řízení odlišuje zejména tím, že jej lze zahájit i bez návrhu, což už jsem zmínila i výše. Soud v nesporném řízení jedná a rozhoduje, aniž by byl vázán návrhy účastníků, kteří nemají povahu procesních stran. Soud má naopak povinnost provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než které byly navrhovány účastníky. V nesporném řízení soud nerozhoduje o otázkách, které jsou mezi účastníky sporné, a neposuzuje, která ze sporných tvrzení účastníků jsou pravdivá. Tím, že v nesporném řízení nemají účastníci povahu procesních stran, nepřipadá tak v úvahu tzv. obecná místní příslušnost, pro kterou je rozhodující obecný soud žalovaného. V nesporném řízení má většina rozhodnutí konstitutivní povahu. Konstitutivní rozhodnutí jsou rozhodnutí právotvorná, z hlediska hmotného práva jsou právní skutečností, se kterou je spojen vznik, změna nebo zánik práva a povinností. Rozhodnutí o dědictví, kterým se dědické řízení končí ovšem není konstitutivním

---

⁵ Zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ)

rozhodnutím. Je to dáno především tím, že se může dodatečně zjistit, že zůstavitel žije popřípadě, že v řízení bylo jednáno s osobu, která neměla být dědicem. Často se také stává, že se po právní moci usnesení, kterým bylo řízení skončeno objeví další majetek, který nebyl původně projednán. Výroky usnesení soudu vydaných v dědickém řízení, které určují, kdo je zůstavitelovým dědicem, jsou závazné pro každého. Ostatní výroky usnesení soudu vydané v dědickém řízení jsou závazné jen pro účastníky dědického řízení, popřípadě jejich právní nástupce a ve stejném rozsahu také pro všechny soudy, správní úřady a jiné veřejné orgány.

I v dědickém řízení se mohou objevit spory, například o to, kdo je dědicem. Soudní komisař tento spor neřeší, naopak odkáže účastníka k podání žaloby, k čemuž mu určí lhůtu. Jedná o tzv. incidenční spory, neboť vzešly v řízení ve kterém je nelze řešit, ale bez jejich vyřešení nelze v řízení pokračovat.

Naproti tomu sporné řízení se zahajuje výhradně na základě návrhu – žaloby, tedy z vlastní iniciativy budoucího účastníka tohoto řízení a soud v něm rozhoduje o sporných otázkách. Účastníci ve sporném řízení mají povahu procesních stran a jsou označováni jako žalobce a žalovaný. Na základě provedených důkazů soud posuzuje, který z účastníků má podle jeho názoru ve svém tvrzení pravdu a který nikoliv. Pro sporné řízení je charakteristický jak tzv. dispoziční princip, který dává účastníkům do dispozice jak samotné řízení, tak i předmět řízení, ale i tzv. princip projednávání. Účastníci řízení mají povinnost vymezit skutkový stav, kterým se má soud zabývat a předložit důkazy, které mají být provedeny. Soud totiž neprovádí jiné důkazy než ty, které účastníci navrhli. Většina meritorních rozhodnutí ve sporném řízení má na rozdíl od nesporného řízení povahu deklaratorní.

Podobně jako jiná soudní řízení, je i dědické řízení ovládáno určitými zásadami. Výčet zásad není taxativní, můžeme na ně pohlížet z různých hledisek a také je různě kvalifikovat.

Do první skupiny řadíme obecné zásady, které odpovídají právu na spravedlivý proces. Věci rozhodují a právní úkony činí nezávislé a nestranné soudy, v dědickém řízení soudní komisaři, kteří nemají žádný vztah k projednávané věci či účastníkům a projednáním věci byli určeni na základě zákona podle předem stanovených pravidel. Dochází tím k naplnění jak zásady nezávislosti a nestrannosti soudů, soudců a v dědickém řízení soudních komisařů, tak i zásady zákonného soudu, soudce a soudního

komisaře.

Účastníci dědického řízení mají před soudním komisařem rovné postavení. Žádný z nich nesmí být jakýmkoli způsobem zvýhodňován a všichni mají stejnou možnost účastnit se jednání či uplatňovat svá tvrzení. Za porušení této zásady nelze považovat, když účastníci svého práva nevyužijí.

Co se týká veřejnosti řízení, je řízení o dědictví výjimkou mezi ostatními druhy občanskoprávního řízení. Z toho důvodu, že předmětem dědického řízení jsou osobní záležitosti a vztahy mezi zůstavitelem a členy jeho rodiny, ale i vztahy mezi členy rodiny navzájem a jejich zveřejnění by mohlo mít nepříznivé důsledky, zákon výslovně stanoví, že jednání prováděné notářem jako soudním komisařem je neveřejné.

Mezi zásady, které se týkají jednání patří principy ústnosti a přímosti. U zásady ústnosti je podstatné především to, co bylo soudnímu komisaři ústně sděleno. Účastníci ústně vyjadřují svá stanoviska. Tato zásada ale neznamená, že by se nepřihlíželo i k písemným podáním účastníků. Zásada přímosti znamená, že notář je v přímém, osobním styku s účastníky řízení.

Zásada hospodárnosti uzavírá obecné principy fungování soudnictví. Je všeobecně přijímaným názorem, že řízení má proběhnout rychle, účinně, bez zbytečných průtahů a nákladů.

Druhou skupinu základních principů můžeme označit jako zásady civilního procesu. Jednou z těchto zásad je i zásada oficiality, která je opakem dispozičního principu, o kterém jsem pojednala výše. V řízení, kde platí princip oficiality, nemají účastníci v rukách řízení ani předmět řízení. Dispoziční oprávnění účastníků jsou omezena nebo i zcela vyloučena.

Pro dědické řízení dále platí na rozdíl od principu projednacího, zásada vyšetřovací. Účastníci řízení nemají povinnost sami vymezit skutkový stav, naopak soudní komisař sám skutkový stav zjišťuje, a to v takovém rozsahu, v jakém je to pro řízení nutné. Zároveň není soudní komisař vázán návrhy na provádění důkazů, ale sám provádí i takové důkazy, které účastníci nenavrhli. Tyto důkazy následně sám hodnotí.

Dalším charakteristickým znakem dědického řízení je určité pořadí a návaznost jednotlivých úkonů. Je to projevem principu legálního pořádku. Jako příklad lze uvést, že prvním úkonem po zahájení řízení a pověření soudního komisaře projednáním řízení je lustrace v centrální evidenci závětí. Je zapotřebí ovšem uvést, že v průběhu řízení je

nutno přihlížet i k novým skutečnostem a tvrzením uplatněným mimo stanovené pořadí, což je charakteristické pro zásadu jednotnosti řízení.

Poslední zásada, o které se zde zmíním je zásada materiální pravdy. Tato zásada má zajistit taková pravidla, aby byla v řízení zjištěna pravda o skutkovém stavu a bylo vydáno správné a spravedlivé rozhodnutí.

Cílem dědického řízení je především zjištění právních nástupců zůstavitele a zjištění majetku a dluhů zůstavitele. Rozeznáváme tedy funkci legitimační spočívající ve zjišťování majetku zůstavitele a funkci majetkovou vztahující se ke zjišťování majetku a dluhů zůstavitele. Legitimační funkce je na rozdíl od majetkové nezastupitelná a výsledky mají až na ojedinělé výjimky obecnou a konečnou platnost. Zjišťování okruhu dědiců musí proto být věnována náležitá pozornost. To majetková zjištění a konkrétní rozhodnutí o majetku, který byl, popřípadě nebyl zařazen do dědictví nemají tak závažný dopad. Objeví-li se pro právní moci rozhodnutí, kterým bylo dědické řízení skončeno nějaký další majetek, který nebyl v původním řízení projednán, provede se o tomto majetku tzv. dodatečné dědické řízení. Je-li mezi účastníky spor o aktiva či pasiva dědictví, soudní komisař ke sporným aktivům či pasivům nepřihlíží a omezí se jen na zjištění spornosti. Rozhodující význam má funkce legitimační, ale ani funkci majetkovou nelze podceňovat.

3.1 Pravomoc a příslušnost k řízení o dědictví

Dědické řízení náleží do pravomoci soudu. Věcně příslušné v řízení o dědictví jsou okresní, respektive obvodní soudy v Praze nebo Městský soud v Brně, což vyplývá i z ustanovení § 9 odst. 1 OSŘ. Místní příslušnost soudu v dědických věcech se řídí ustanovením § 88 písm. j) OSŘ a jedná se tedy o tzv. zvláštní výlučnou příslušnost.⁶ Místně příslušný k řízení o dědictví je soud, v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy bydliště a neměl-li bydliště nebo nelze-li bydliště zjistit, je místně příslušný ten soud, v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy pobyt. Nelze-li ani takto příslušný soud zjistit, je místně příslušným soudem ten soud, v jehož obvodu je zůstavitelův majetek, popřípadě mezi několika takto příslušnými soudy ten z nich, který první provedl úkon. Stanovení místní příslušnosti zákonem brání tomu, aby se řízení vedlo u více soudů najednou. Výjimkou z tohoto může být situace, kdy se vypravitel pohřbu zdržuje mimo obvod místně příslušného soudu. Příslušný soud tedy může předběžné šetření provést

⁶ Na rozdíl od místní příslušnosti obecné - § 84 až 86 OSŘ, či na výběr dané příslušnosti podle § 87 OSŘ

formou dožádání. Setkala jsem se ovšem i s případem, kdy vypravitel pohřbu měl trvalý pobyt v Jaroměři. Zůstavitel měl naposledy bydliště v Hradci Králové, příslušný k projednání dědictví byl tedy Okresní soud v Hradci Králové. Jaromeř spadá pod Okresní soud v Náchodě. Provedla jsem tedy dožádání na Okresní soud v Náchodě, aby provedl s vypravitelem pohřbu předběžné šetření. Dědický spis mi byl ale obratem vrácen, a to z toho důvodu, že Okresní soud v Náchodě uvedl, že z Jaroměře je to stejně daleko do Náchoda jako do Hradce Králové a není tedy důvod, aby předběžné šetření prováděl Okresní soud v Náchodě.

„Bydlištěm se rozumí bydliště faktické, tj. místo, kde se zůstavitel fakticky zdržoval s úmyslem trvale tam bydlet; není tedy rozhodující, kde byl hlášen k trvalému pobytu.“⁷ Nelze ani vyloučit možnost, že zůstavitel měl bydliště na více místech. V tomto případě je k řízení místně příslušných více soudů. V souladu s ustanovením § 83 odst. 1 OSŘ bude řízení projednávat ten soud, u kterého bylo řízení zahájeno nejdříve. Během mého působení v notářské kanceláři jsem se setkala i s tzv. vhodnou delegací. Účastníci svou žádost o delegaci k Okresnímu soudu v Třebíči odůvodnili tím, že dědicové zůstavitele bydlí v obvodu jiného soudu než je místně příslušný soud pro projednání dědictví a jeví se pro ně hospodárnější, aby dědické řízení provedl soud v místě jejich bydliště. O přikázání věci rozhoduje soud, který je nejbliže společně nadřízen příslušnému soudu a soudu, jemuž má být věc přikázána. V tomto případě to tedy byl až Nejvyšší soud České republiky.

V řízení o dědictví soud neprovádí úkony sám, ale provádí je prostřednictvím notáře. Úkony notáře v řízení o dědictví se ovšem považují za úkony soudu a notář má postavení tzv. soudního komisaře. Notáři při výkonu své funkce jsou mimo jiné povinni postupovat podle občanského soudního řádu a bez pověření soudu nemohou činit žádné úkony v dědickém řízení. Účastníci dědického řízení se často domnívají, že jsou to právě oni, kdo si podle své úvahy určí notáře, který pak dědické řízení provede nebo že dědické řízení bude probíhat u notáře, u kterého zůstavitel sepsal závěť či listinu o vydědění. Notáře podle pravidel stanovených právními předpisy pověřuje okresní soud, v jehož obvodu má notář sídlo, aby jako soudní komisař za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví. I na notáře se totiž vztahuje zásada, která je známá spíše u soudů, a to že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Notáři jsou pověřováni

---

⁷ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Praha : Linde, 2007, s. 137

k projednání dědictví podle rozvrhu vydaného předsedou krajského soudu na každý kalendářní rok. V Hradci Králové, kde se nachází i notářská kancelář, ve které pracuji, je rozvrh notářů založen na časovém systému, v závislosti na dni úmrtí zůstavitele. Notáři se zde střídají v pravidelných týdenních intervalech.⁸

3.2 Zahájení řízení

Soud zahájí dědické řízení, a to i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Příslušný orgán státní správy, kterým se rozumí matriční úřad, oznámí úmrtí osoby soudu příslušnému k projednání dědictví. V případě, že byla fyzická osoba prohlášena za mrtvou, je důvodem k zahájení řízení rozsudek soudu o prohlášení za mrtvého. Soud příslušný k projednání dědictví zahájí řízení z úřední povinnosti a postupuje v něm, aniž by očekával návrhy účastníků. Jak vyplývá z první věty tohoto odstavce, může být dědické řízení zahájeno i na základě návrhu. Návrh může podat například osoba, která o sobě tvrdí, že je dědicem zůstavitele. Řízení je zahájeno okamžikem, kdy návrh došel soudu, zahajuje-li se na návrh. Vydáním usnesení o zahájení řízení je zahájeno řízení bez návrhu. Nutno ovšem dodat, že v praxi se s návrhem na zahájení dědického řízení lze spíše setkat u dodatečně zjištěného majetku zůstavitele. Po zahájení řízení pověří soud usnesením dle § 38 odst. 1 OSŘ příslušného notáře, aby za odměnu provedl úkony v dědickém řízení, a předá notáři dědický spis. Následující řízení tedy již probíhá před pověřeným notářem jako soudním komisařem.

3.3 Účastníci řízení

Co se týká účastníků dědického řízení, jejich okruh vyplývá z ustanovení právních předpisů. Řízení o dědictví je svou povahou řízením nesporným, účastníci nestojí proti sobě, a proto pro dědické řízení přicházejí v úvahu definice účastníků uvedené v ustanovení § 94 odst. 1 a 2 OSŘ. Z ustanovení § 94 odst. 2 OSŘ vyplývá, že účastníky řízení jsou navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje. Zákonná úprava účastenství v řízení o dědictví je obsažena v ustanovení § 175b OSŘ. Dle tohoto ustanovení jsou účastníky řízení o dědictví:

---

⁸ Naše notářská kancelář projednává dědictví po občanech, kteří měli trvalé bydliště v okrese Hradec Králové (mimo obvod Nový Bydžov) a zemřeli v následujících kalendářních týdnech: 2, 9, 16, 23, 30, 37, 44 a 51.

- a) ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, není-li takových osob, stát
- b) věřitel zůstavitele v případě § 175p OSŘ – přenechání dědictví věřitelům, v případě, kdy se vypořádává jeho pohledávka a při likvidaci dědictví
- c) v řízení podle § 175h OSŘ ten, kdo se postaral o pohřeb.

Ad a) Účastníkem dědického řízení není každý, kdo se domnívá, že je dědicem po zůstaviteli. Je jím ten, koho lze důvodně považovat za dědice, tedy ten, komu svědčí dědické právo ze zákona nebo ze závěti. Dědici ze zákona jsou dle současné hmotně právní úpravy rozvrženi do čtyř skupin.⁹ Zemřel-li zůstavitel se zanecháním manžela a dvou dětí, lze za dědice a tím pádem účastníky řízení považovat pozůstalého manžela a pozůstalé děti. Účastníky řízení by tedy v tomto případě nebyly osoby, které by byly povolány dědit ve druhé, třetí či čtvrté dědické skupině.

Zanechal-li zůstavitel závět', lze za dědice považovat osoby, které jsou povolány dědit podle závěti. Vedle závětních dědiců je třeba za účastníky řízení považovat také neopomenutelné dědice, kterými jsou zůstavitelovi potomci, v případě, že se dovolají neplatnosti závěti. Účastníky řízení přestávají být, nedovolají-li se neplatnosti závěti.

Stát je účastníkem řízení, který nabývá dědictví jako tzv. odúmrt' podle § 462 ObčZ, jestliže v řízení o dědictví není nikdo, koho by bylo možno důvodně považovat za dědice ze zákona či ze závěti.

Jednání před soudním komisařem je, na rozdíl od jiných soudních jednání neveřejné, to znamená, že k jednání nemají přístup jiné osoby než účastníci řízení a osoby, jejichž přítomnosti je při jednání třeba.

Ad b) Věřitelé jsou účastníky řízení ve třech, shora uvedených případech. Podrobněji se na účast věřitelů zaměřím níže v odstavcích, které věnuji předluženému dědictví.

---

⁹ 1. skupina – zůstavitelovy děti a manžel nebo partner. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.

2. skupina- manžel, partner, zůstavitelovy rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

3. skupina – zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

4. skupina – prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti

Ad c) Ten, kdo se postaral o pohřeb, tedy vypravitel pohřbu, je účastníkem řízení ve dvou případech, a to nezanechal-li zůstavitel žádný majetek, a nebo zanechal-li zůstavitel pouze majetek nepatrné hodnoty. V tomto případě může soud vydat tento nepatrný majetek tomu, kdo se postaral o pohřeb, v případě, že s tím vypravitel pohřbu souhlasí.

Účastníky určité fáze řízení mohou být kromě výše uvedených osob také osoby, o jejichž právech či povinnostech má být v řízení jednáno. Notář jako soudní komisař, jde-li o usnesení o odměně notáře a náhradě hotových výdajů. Znalci či tlumočníci, kterým náleží znalečné nebo tlumočnické. I pozůstalý manžel, který měl se zůstavitelem majetek ve společném jmění manželů, a není dědicem. Pozůstalý manžel je účastníkem jen v té fázi řízení, v níž dochází k vypořádání společného jmění manželů.

Účastník, který nemůže v řízení jednat samostatně, musí být zastoupen svým zákonným zástupcem. Zákonného zástupce musí mít nezletilí účastníci a osoby, které byly zbaveny, resp. omezeny způsobilosti k právním úkonům, neboť nejsou v plném rozsahu způsobilí k právním úkonům, jak vyplývá z ustanovení § 20 odst. 1 OSŘ ve spojení s § 26 ObčZ. Zákonným zástupcem nezletilého účastníka je jeho rodič. Zákonným zástupcem osoby zbavené, resp. omezené způsobilosti k právním úkonům je soudem ustanovený opatrovník. V dědickém řízení může a také často nastává situace, kdy zákonný zástupce takové osoby je rovněž účastníkem dědického řízení. Nezletilé dítě má být zastoupeno svojí matkou, která ale rovněž může být dědičkou jako manželka zůstavitele. Při této kolizi je takové zastoupení nepřípustné a za této situace bude soudem na základě rozhodnutí ustanoven tzv. kolizní opatrovník.

Účastník se jednání nemusí účastnit osobně. Může se nechat zastupovat jinou osobou, které udělí plnou moc, ve které uvede rozsah zástupcová oprávnění. Zástupcem může být vždy advokát i notář, ne ovšem ten notář, který je v téže věci soudem pověřen k projednání dědictví. Zástupcem účastníka může také být kterákoliv fyzická osoba, která má plnou způsobilost k právním úkonům. Při projednávání dědictví se velmi často setkávám se situací, kdy se dědicové zastupují navzájem, zejména v případech, kdy pozůstalý manžel je již vysokého věku a již samotná chůze mu činí potíže, neboť notářská kancelář, ve které pracuji, se sice nachází v centru Hradce Králové, ale v prvním patře domu a navíc na místě, kde je omezen počet parkovacích míst. Plná moc zaniká nejpozději dnem právní moci usnesení, kterým bylo řízení o dědictví skončeno.

3.4 Předběžné šetření

Jedním z prvních úkonů, které notář činí po té, co obdrží ze soudu dědický spis je lustrace v centrální evidenci závětí. Toto šetření se provádí za účelem zjištění, zda zůstavitel nepořídil a neuložil závěť. Centrální evidence závětí je neveřejný seznam v elektronické podobě, ke kterému mají přístup pouze notáři a který pro celou Českou republiku od 1.1.2001 spravuje Notářská komora.¹⁰ Jestliže zůstavitel sepsal závěť u sebe doma, a tam si ji také uložil, nebude tato závěť v centrální evidenci nalezena. V této evidenci jsou závěti zůstavitele, listiny o vydědění nebo listiny o odvolání těchto úkonů sepsané a uložené u notáře, případně závěti uložené u okresního, resp. obvodního soudu. Od 1.1.2005 se centrální evidence závětí rozšířila o evidenci listin o správě dědictví a notář provádí také šetření, zda zůstavitel nezanechal listinu o ustanovení správce dědictví, listinu o odvolání ustanovení správce dědictví nebo listinu o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví. Zůstavitel totiž může stanovit, aby veškerý majetek, který bude předmětem dědictví, spravoval až do skončení řízení o dědictví správce dědictví.

Notářská komora České republiky vede a spravuje ještě další neveřejný seznam, kterým je centrální evidence manželských smluv. Notář šetřením v této evidenci zjišťuje, zda zůstavitel se svým manželem neuzavřel smlouvu o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů či smlouvu o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Šetření v této evidenci se provádí u zůstavitelů, u nichž ke dni úmrtí trvalo manželství.

Při provádění lustrace zadává notář jméno a příjmení zůstavitele, jeho rodné číslo, datum narození a adresu jeho posledního trvalého bydliště. Vzhledem k tomu, že se jedná o osobní údaje zůstavitele, podléhá nakládání s výsledky tohoto šetření určitým pravidlům. Notář, popřípadě osoba, která šetření provádí, založí kontrolní výtisk do obálky, kterou opatří pečeti notáře, razítkem notáře, přes které se podepíše, nebyla-li nalezena shoda mezi zadanými údaji a údaji v centrálních evidencích. Pokud je například u ženy nalezena shoda v křestním jméně a datu narození, provede se dotaz k notáři, u kterého je závěť uložena, zda se jedná o závěť zůstavitelky. V praxi je často

---

¹⁰ Systém byl zaveden účinností zákona č. 30/2000 Sb. Přechodná ustanovení tohoto zákona předpokládala, že plně funkční bude po 6 měsících ode dne účinnosti tohoto zákona, protože v průběhu této doby přenesou všechny okresní soudy data ze svých evidencí. Celkový počet nově zaevidovaných údajů byl obrovský, a proto byl systém zcela zprovozněn až v průběhu roku 2003.

nejprve činěn dotaz na pozůstalé u předběžného šetření, zda se zůstavitelka v minulosti jmenovala tak, jak je uvedeno, ve výtisku z evidence, popřípadě zda žila na adrese, která je na výsledném výtisku uvedena. V případě, že se osobní údaje pořizovatelky závěti neshodují s osobními údaji zůstavitelky, jsou údaje z důvodu ochrany osobních dat začerněny. Vyjde-li najevo, že zůstavitel zanechal závěť či listinu o správě dědictví požádá soudní komisař notáře, u kterého je tato listina uložena, není-li uložena přímo u něj, o zjištění jejího stavu a obsahu. O zjištění sepíše notář protokol. „Originál závěti nebo ověřený opis notářského zápisu o závěti zašle soudní komisař nebo notář, u něhož je závěť uložena, po zjištění stavu a obsahu závěti místně příslušnému soudu, který jej uloží do sbírky prohlášených závětí.“¹¹ Co se týká zjištění smlouvy o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů vyhotoví soudní komisař ověřenou kopii notářského zápisu o této smlouvě a založí ji do spisu. Notář, u kterého je manželská smlouva uložena, na žádost vyhotoví ověřenou kopii notářského zápisu, tu zašle pověřenému soudnímu komisaři, který kopii založí do spisu. Za svou dosavadní praxí, jsem se s vylustrovanou manželskou smlouvou setkala pouze jednou. Domnívám se ale, že v budoucnu se těchto případů bude objevovat stále více.

V této počáteční fázi dědického řízení nejsou notáři ještě známi účastníci řízení. Jediný kontakt, který notář na pozůstalé má, je vypravitel pohřbu uvedený na úmrtním listu, který je součástí dědického spisu. K sepisu protokolu o předběžném šetření tedy nejsou předvoláni všichni dědici zůstavitele, ale pouze výše zmiňovaný vypravitel pohřbu. V mnoha případech se ovšem stává, že k sepisu protokolu o předběžném šetření přijde nejen vypravitel pohřbu, ale i další dědici zůstavitele. Při sepisu protokolu o předběžném šetření jsou zjišťovány základní osobní a majetkové poměry zůstavitele. Vypravitelem pohřbu je ve většině případů osoba blízká zůstaviteli, proto se předpokládá, že je obeznámena se zjišťovanými skutečnostmi. V rámci předběžného šetření se zjišťuje okruh dědiců, zůstavitelův majetek a dluhy, popřípadě případná existence závěti a místo jejího uložení. Při tomto úkonu nejde o žádné jednání ve věci, soudní komisař, notářský kandidát, koncipient či tajemník si pouze obstarávají informace potřebné k projednání dědictví. Majetek, případně závazky zůstavitele se v protokolu zaznamenávají s uvedením, zda náleží do společného jmění manželů. Na pozůstalé jsou činěny dotazy ohledně nemovitostí zůstavitele, vkladů na vkladních

---

¹¹ KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha : Linde, 2001, str. 32-33

knížkách či účtech, motorových vozidel, bytového zařízení, ale i sbírek, šperků nebo zbraní. Po skončení je protokol účastníkem přečten, jím schválen a podepsán. Svůj podpis připojí také osoba, která protokol sepisovala. Pro ověření údajů získaných v předběžném šetření soudní komisař provádí další dotazy na konkrétní instituce tak, aby byl zjištěn skutečný stav majetku a závazků ke dni úmrtí zůstavitele. Tyto dotazy jsou činěny prostřednictvím datových schránek a v naprosté většině případů to jsou dotazy na bankovní instituce, popřípadě na odbor dopravy, zda byl zůstavitel evidován jako vlastník motorového vozidla. U předběžného šetření jsem se také setkala s žádostí pozůstalé dcery o zrušení všech trvalých příkazů z účtu zůstavitele. Zákaz výplaty zůstatků na účtu zůstavitele provedla soudní komisařka příkazem opatřeným úředním razítkem zasláným bance.

Zanechal-li zůstavitel nemovitost, je pro účely dědického řízení zapotřebí nechat nemovitost ocenit. Účastníci si mohou nechat nemovitost ocenit znaleckým posudkem případně odborným vyjádřením realitní kanceláře. Naše notářská kancelář netrvá na znaleckém posudku, neboť pro účastníky představuje obstarání znaleckého posudku více finančních nákladů než vyjádření realitní kanceláře. V obou případech ale musí být nemovitost oceněna ke dni úmrtí zůstavitele cenou tržní, to je cenou, za kterou by bylo možno majetek v daném místě a čase prodat.

Setkala jsem se i s tím, že zůstavitel byl majitelem bankovního produktu v zahraničí. V jednom případě se jednalo o účet ve Francouzské republice, v druhém o účet ve Spolkové republice Německo. Tuto situaci jsem řešila dle Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. května 2001 o spolupráci mezi soudy členských států při zajišťování důkazů ve věcech občanských a obchodních. Nejprve jsem usnesením ustanovila tlumočnicka příslušného jazyka a toto usnesení zaslala účastníkům. Proti usnesení o ustanovení tlumočnicka není přípustné odvolání. Na internetových stránkách evropského soudního atlasu ve věcech občanských jsem si našla soud členského státu, který má příslušnost v občanských věcech. Vzhledem k tomu, že pověření notáře se nevztahuje na žádosti o poskytnutí právní pomoci v cizině, vyhotovila jsem průvodní dopis v českém jazyce. Ten jsem společně s celým dědickým spisem postoupila místopředsedkyni Okresního soudu v Hradci Králové, která tento dopis podepsala a spolu s ověřenou kopií úmrtního listu a usnesením o zahájení dědického řízení zaslala tlumočnicku k přeložení. Následně byly potřebné listiny zaslány k dožádanému soudu se

žádostí o provedení důkazu. Momentálně se oba spisy nacházejí u dožádaných soudů a pevně doufám, že naší žádosti o zjištění zůstatků na účtů zůstavitelů ke dni smrti bude vyhověno.

Bude-li u předběžného šetření zjištěno, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, přichází v úvahu postup dle ustanovení § 175h odst. 1 OSŘ, a to ten, že soud řízení zastaví. Žádné další jednání ve věci se již nekoná. Účastníkem tohoto řízení je pouze vypravitel pohřbu. Podle mého názoru, bude tato situace velmi výjimečná. Nepředpokládá se totiž, že zůstavitel zemře bez zanechání jakéhokoliv ošacení nebo předmětů osobní potřeby. V praxi častější situace je ta, že zůstavitel zemře se zanecháním majetku, jehož hodnotu lze označit jako hodnotu nepatrnou. V současné době za majetek nepatrné hodnoty považujeme majetek přibližně v hodnotě 25.000,-- Kč, vzhledem ke stále se zvyšujícím nákladům spojeným s pohřbem. Nepatrný majetek má vypraviteli pohřbu pokrýt náklady vynaložené na vypravení pohřbu. I v tomto případě je možné dědické řízení zastavit. Nepatrný majetek se vydá vypraviteli pohřbu, za podmínky, že vypravitel pohřbu bude s takovým postupem souhlasit. Nutno podotknout, že vypravitelem pohřbu může být i osoba, která by nebyla dědicem zůstavitele. Nabízí se reakce, že každý vypravitel pohřbu bude souhlasit s vydáním nepatrného majetku. Jedná se o rychlé ukončení věci a účastník nemá žádné náklady spojené s dědickým řízením, neboť v tomto případě hradí odměnu notáře i hotové výdaje stát. Výjimky ale potvrzují pravidlo. Vypravitelem pohřbu byl Městský úřad Červený Kostelec. Zůstavitel zemřel se zanecháním vkladní knížky se zůstatkem ke dni úmrtí 150,-- Kč a dvou starých nepojízdných aut, jejichž cenu bychom mohli stanovit jako bez prodejní. Co se ovšem týká závazků zůstavitele, jejich součet dal přes 350.000,-- Kč. V případě zastavení dědického řízení platí ovšem ta situace, že komu je nepatrný majetek vydáván, neodpovídá za dluhy zůstavitele, neboť majetek nezískává z titulu dědění, ale rozhodnutím soudu. Institucím a úřadům, které přihlásily své pohledávky za zůstavitelem do dědického řízení, je následně sdělováno, že dědictví nenabyl žádný dědic, který by odpovídal za dluhy zůstavitele. Městský úřad Červený Kostelec se zastavením dědického řízení a vydáním nepatrného majetku vypraviteli pohřbu i přesto nesouhlasil. Nyní tedy poučujeme v úvahu přicházející zákonné dědice o jejich dědickém právu a možnosti dědictví odmítnout. Již dopředu předpokládám, že všichni v úvahu přicházející dědicové dědictví odmítnou, dědictví připadne státu a

Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových bude navržena likvidace dědictví. Převzat musí být veškerý zůstavitelem zanechaný majetek. K vydání nepatrného majetku dochází usnesením soudu, kterým soud vydává nepatrný majetek vypraviteli pohřbu a zároveň dědické řízení zastavuje.

Vyžaduje-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků, učiní soud i bez návrhu neodkladné opatření. Na návrh účastníka může k neodkladným opatřením dojít, osvědčí-li důležitý zájem. Neodkladná opatření slouží k zajištění majetku patřícího do dědictví, aby nedošlo k jeho odcizení, poškození či ztrátě. Neodkladná opatření dle ustanovení § 175e OSŘ nelze ovšem zaměňovat s tzv. předběžnými opatřeními dle ustanovení § 74 a násl. OSŘ. „Na rozdíl od předběžných opatření není účelem neodkladných opatření prozatímní úprava poměrů účastníků.“¹² Neřeší spory dědiců o tom, kdo z nich a jakým způsobem bude užívat jednotlivé věci dědictví. Zákon vyjmenovává několik druhů neodkladných opatření:

- a) zajištění dědictví,
- b) svěření věcí osobní potřeby manželovi zůstavitele nebo jinému členu domácnosti,
- c) prodej věcí, které nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů,
- d) ustanovení správce dědictví nebo jeho části.

Ad a) Občanský soudní řád v § 175e odst. 2 uvádí nejčastější způsoby zajištění dědictví. Řadíme mezi ně i uložení věcí u soudu, soudního komisaře nebo u schovatele. „Osoby, kterým je známo, že zůstavitel zemřel, a které mají věci nebo finanční prostředky náležející zůstaviteli, složí tyto předměty či peníze do úschovy soudu nebo soudního komisaře.“¹³ Předměty úschovy se ukládají podle své povahy do kovové skříně v kanceláři soudního komisaře, popřípadě u peněžního ústavu, kde jsou uloženy na účtu úschov soudního komisaře. Co se praxe týče, často se jedná i o nemocnice, kde zůstavitel zemřel. V dědických řízeních, jejichž projednáním byla pověřena naše paní notářka, je tato situace velmi častá. V Hradci Králové se nachází Fakultní nemocnice Hradec Králové a v případě, že osoba zemře v nemocnici, jsou osobě blízké zůstavitele

¹² MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 209

¹³ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Praha: Linde, 2007, s. 183

po předložení občanského průkazu vydány osobní věci zůstavitele a ošacení. Cennosti, mobilní telefony, rádia, počítače a finanční hotovosti jsou deponovány v depozitu Fakultní nemocnice Hradec Králové. Tyto věci pracovníci nemocnice nevydají ani osobě blízké zůstavitele. Fakultní nemocnice následně přihlásí pozůstalost do dědictvého řízení. Věci zůstavitele jsou v depozitu Fakultní nemocnice uloženy až do pravomocného usnesení Okresního soudu v řízení o dědictví, ve kterém je uvedeno, který dědic nabyt věci uložené v depozitu Fakultní nemocnice. Takovýto postup není ale jen u nemocnice, ale setkáváme se s ním také, když osoba zemře v domově důchodců nebo v léčebně dlouhodobě nemocných.

Pod zajištění dědictví řadíme také zapečetění bytu nebo jiné místnosti zůstavitele za účelem, aby nedošlo k neoprávněnému vniknutí do zůstavitelova bytu nebo do jiného prostoru, kterým může být například rekreační chalupa. „Zapečetění provádí soudní komisař tak, že vstupní dveře a přilehlé zárubně přelepí páskou, na kterou umístí úřední pečetě a na ně otiskne své úřední razítko, a to tak, aby částečně bylo umístěno na pečetích a částečně na vstupních dveřích, případně jiného zajišťovaného prostoru.“¹⁴ Před tímto úkonem soudní komisař ještě zkontroluje, zda jsou zhasnutá světla, vypnutý plyn a zavřená okna a zda se v prostoru, který má být zapečetěn nenachází potraviny podléhající rychlé zkáze.

Dalším neodkladným opatřením je soupis majetku na místě samém, které má význam zejména v těch případech, kdy nelze provést zapečetění bytu nebo jiného prostoru, a to například z toho důvodu, že zůstavitel nebyl jediným uživatelem těchto prostor. O soupisu se pořídí protokol, jehož součástí je úplný seznam všech věcí, které se nacházejí v určitém prostoru.

Zákaz výplaty u dlužníka zůstavitele je posledním neodkladným opatřením, které řadíme do zajištění dědictví. Toto neodkladné opatření má zajistit, aby zůstavitelův dlužník neuhradil pohledávku někomu jinému, dokud nebude pravomocným usnesením soudu rozhodnuto, kdo nabyt tuto pohledávku.

Ad b) Svěření věci osobní potřeby manželovi zůstavitele nebo jinému členu domácnosti je neodkladným opatřením, které svým způsobem nahrazuje úschovu u soudního komisaře nebo soudu, když v některých případech postačí, svěří-li soud věci

---

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, Monika. *Řízení o dědictví*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D., s. 31

manželovi zůstavitele či jinému členu domácnosti. Osoba, které mají být věci svěřeny, s tím ale musí souhlasit. I zde se sepisuje protokol, který obsahuje popis a soupis svěřených věcí.

Ad c) Prodej věcí nebo věci lze použít jen na movité věci, zejména na takové, nelze-li je uschovat bez nebezpečí škody. Tedy na takové věci, které podléhají rychlé zkáze, nebo by si jejich úschova vyžádala neúměrné náklady. Soudní komisař se pokusí prodat věci za cenu, které by šlo bez prodlení dosáhnout. K prodeji věcí není potřebný návrh dědiců a lze jej provést i bez jejich souhlasu. Při prodeji se postupuje přiměřeně podle ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí. Půjde tedy o prodej v dražbě¹⁵ nebo mimo dražbu¹⁶. Získaná peněžní částka náleží jako aktivum do dědictví.

Ad d) Ustanovení správce dědictví má sloužit k tomu, aby úmrtím zůstavitele nedošlo k narušení chodu jeho podniku či k poškození nebo ztrátě majetku, který náleží do dědictví.

V prvé řadě je to sám zůstavitel, který může ještě za svého života ustanovit listinou o správě dědictví správce dědictví, pořízenou ve formě notářského zápisu. Zůstavitel v této listině stanoví, aby správce po jeho smrti až do skončení dědického řízení spravoval celý jeho majetek nebo jen část majetku náležejícího do dědictví. V listině musí být také uveden souhlas této osoby s ustanovením do funkce správce dědictví. Notář, který listinu o správě dědictví sepíše, je následně povinen ji elektronickou cestou zaevidovat do centrální evidence listin o ustanovení správce dědictví vedeného notářskou komorou České republiky. Správce dědictví je povinen ujmout se své funkce ihned, jakmile se dozví, že zůstavitel zemřel.

Správce dědictví může ustanovit i soudní komisař, zejména tehdy, neustanovil-li správce dědictví zůstavitel sám, nebo kdy správce tuto funkci nemůže z nějakého důvodu vykonávat, například z důvodu, že zůstavitelem ustanovený správce dědictví zemřel. „Správcem dědictví může být ustanovena fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům, nebo právnická osoba. Má-li dědictví připadnout státu podle § 462 ObčZ (jako tzv. odúmrtí), lze ustanovit správcem dědictví též stát.“¹⁷ Domnívám se, že

---

¹⁵ § 328B a násl. OSŘ

¹⁶ § 326b OSŘ

¹⁷ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 810.

soudní komisař za správce dědictví ustanoví především osobu z okruhu dědiců zůstavitele. Je-li předmětem dědictví podnik, měla by být za správce dědictví ustanovena osoba, která má zkušenosti s vedením podniku. Soudní komisař ustanovuje správce dědictví usnesením, ve kterém vymezení rozsah spravovaného majetku. Správcem dědictví i v tomto případě lze ovšem ustanovit jen osobu, která s tím souhlasí.

Správce při výkonu své funkce vykonává taková práva a plní povinnosti, které ke svěřenému majetku příslušely zůstaviteli.¹⁸ Úkony, které by přesahovaly rámec obvyklého hospodaření, může správce provést jen se svolením soudu a souhlasem dědiců. Správce je povinen podávat soudnímu komisaři ve stanovených lhůtách průběžné zprávy o své činnosti. Není-li tato lhůta usnesením uložena, podává správce zprávu nejméně dvakrát ročně.

V průběhu dědického řízení může soudní komisař správce dědictví zprostit funkce. Jestliže správce dědictví požádá v průběhu dědického řízení, aby byl zproštěn funkce, musí soudní komisař jeho žádosti vyhovět, a to z toho důvodu, jak jsem uvedla i výše, že správcem dědictví může být pouze osoba, která s touto funkcí souhlasí. O zproštění funkce stejně jako o ustanovení do funkce správce dědictví rozhoduje soudní komisař usnesením.

Pravomocným skončením dědického řízení funkce správce dědictví zaniká. Správce je povinen prostřednictvím soudu dědicům předložit konečnou zprávu o své činnosti. Funkce správce je funkcí placenou, správce ji koná za odměnu a má nárok na náhradu hotových výdajů, které účelně vynaložil při správě dědictví.

3.5 Projednání dědictví

Ačkoli si to účastníci v některých případech neuvědomují, dědické řízení je řízení soudní, tedy řízení podle občanského soudního řádu. Dědické řízení je stejně jako jiná řízení upraveno OSŘ a pro jednání platí stejná pravidla jako pro jednání před soudem. Jako příklad lze například uvést ustanovení § 114a odst. 1 o přípravě jednání, co se ovšem týká rozdílu, tak jako příklad lze uvést ten, že jednání před soudním komisařem je na rozdíl od jednání před soudem vždy neveřejné. Notář jako soudní

---

¹⁸ SJ 80/2002 – OS Brno-venkov sp. zn. 13D 1327/2001: I. Je-li zůstavitel jediným společníkem a jediným jednatelem společnosti s ručením omezeným, obecný zájem a zájem zůstavitelových dědiců vyžaduje, aby byl vždy ustanoven správce dědictví – obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. II. Správce obchodního podílu zůstavitele ve společnosti s ručením omezeným činí po dobu dědického řízení nezbytné úkony spojené s obchodním podílem zůstavitele v této obchodní společnosti; zejména vykonává práva a plní povinnosti vyplývající z účasti zůstavitele v této obchodní společnosti.

komisař má postavení jako soud, což vyplývá i z ustanovení § 38 odst. 3 OSŘ. Tuto skutečnost účastníci v některých případech nerespektují. Domnívám se totiž, že v případě, jsou-li osoby předvolány k soudu, nedovolily by si nepřijít bez předchozí omluvy. Pro omluvení ze zdravotních důvodů předpokládám, že by bylo potřeba i potvrzení od lékaře. U notáře je situace, že osoba nerespektuje předvolání a k jednání se bez předchozí písemné nebo alespoň telefonické omluvy nedostaví bohužel poměrně častá. Nejčastěji v případě dodatečných projednání dědictví, kdy původní dědicové již zemřeli a soudní komisař jedná s jejich právními nástupci, kteří často zůstavitele vůbec neznali, neví, o co se jedná, a s dědictvím nechtějí mít nic společného. Tuto situaci řešíme tak, že přítomní účastníci uzavřou dědickou dohodu a vezmou na vědomí, že dohoda nabývá platnosti, přistoupí-li k ní nepřítomný účastník. Tomu následně zašleme návrh této dohody společně s kopií protokolu pořízeného při jednání, se žádostí, aby se ve lhůtě třiceti dnů od doručení dopisu vyjádřil, zda k dohodě přistupuje, či nikoli. Účastníka v dopise také poučíme, že v případě, že se ve stanovené lhůtě nevyjádří, soud má za to, že k navrhované dohodě nemá námitek a přistupuje k ní.

V kapitole shora uvedené jsem uvedla, že v případě, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, popřípadě zanechal majetek jen nepatrné hodnoty, soud dědické řízení zastaví a je-li zanechán nepatrný majetek, tak ten je vydán vypraviteli pohřbu, pokud s tímto postupem vypravitel pohřbu souhlasí. V ostatních případech soud přistoupí k projednání dědictví. Soudní komisař nejprve zjišťuje okruh dědiců, kteří budou povoláni k dědění. Soudní komisař ty, o kterých lze mít za to, že jsou dědici zůstavitele, vyrozumí o jejich dědickém právu a o možnosti dědictví odmítnout ve lhůtě jednoho měsíce ode dne kdy byl účastník soudem o právu dědictví odmítnout vyrozuměn. Vyrozumění o dědickém právu může soudní komisař doručit účastníku poštou nebo je dá ústně a v protokolu uvede, že se tak stalo. V řízení v naší notářské kanceláři dáváme přednost ústnímu poučení, ke kterému dochází při jednání. Dědic má právo dědictví odmítnout. Musí ovšem odmítnout dědictví celé, nemůže odmítnout jen část dědictví, například odmítnout jen zůstavitelovy dluhy a majetek si ponechat, i když tato varianta, by se asi většinou zamlouvala. Také nelze odmítnout dědictví ze zákona a přijmout jen dědictví ze závěti. Prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví již nelze odvolat. Účastník, který ve stanovené lhůtě dědictví neodmítl, bude považován za dědice.

Soudní komisař také zjišťuje aktiva a pasiva dědictví, která budou předmětem

dědického řízení. To znamená, provádí dotazy na fyzické či právnické osoby jak už jsem výše uvedla, vyhotoví si také výpis z katastru nemovitostí, v případě, že byl zůstavitel vlastníkem nemovitosti. Často se stává, že dědicové nemají tušení, že zůstavitel byl vlastníkem nemovitosti, zejména nějakého pozemku. Tyto nemovitosti zůstávaly následně neprojednány a po několika letech muselo následovat dodatečné dědické řízení. Tato situace je nyní již jen výjimečně. Pro účely dědického řízení má notář zdarma dálkový přístup do katastru nemovitostí, kde si podle rodného čísla zůstavitele zjišťuje, zda na zůstavitele není evidována nějaká nemovitost. Pokud soudní komisař zjistí, že zůstavitel byl vlastníkem nemovitosti, vyhotoví list vlastnictví pro dědické řízení, který následně založí do spisu, popřípadě jeho kopii předá účastníku za účelem vyhotovení ocenění o ceně nemovitosti, jak už jsem také výše uvedla.

Byl-li zůstavitel či zůstavitelka ke dni úmrtí ženatý či vdaná, smrtí fyzické osoby nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého zaniká manželství a zánikem manželství zaniká společné jmění manželů. Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek či závazky ve společném jmění manželů, soud určí obvyklou cenu tohoto majetku a případnou výši závazků. Soudní komisař provede úplný soupis tohoto majetku. Do tohoto soupisu nezařadí aktiva a pasiva, která zůstala mezi účastníky sporná. Následně soudní komisař určí, co z tohoto majetku připadá pozůstalému manželovi a co připadá do dědictví. Výjimku ovšem tvoří určitá majetková práva, která jsou součástí společného jmění manželů a která podle zvláštní právní úpravy přechází přímo na pozůstalého manžela. Je tomu tak například při přechodu členství v bytovém družstvu, jestliže manželé byli společnými nájemci družstevního bytu a společnými členy bytového družstva (§707 odst. 2 ObčZ), nebo při přechodu práv a povinností ze stavebního spoření (§8 odst. 1 zákona o stavebním spoření a státní podpoře).

V praxi se nejčastěji při vypořádání majetku, který měl zůstavitel ve společném jmění manželů ke dni úmrtí, používá způsob tzv. náhradové pohledávky. Pozůstalý manžel se stane výlučným vlastníkem všech nebo několika věcí ze společného jmění manželů a je povinen do dědictví vložit částku odpovídající hodnotě podílu zůstavitele na tomto majetku, tedy právě tu tzv. náhradovou pohledávku. Laicky to lze vysvětlit tak, že z majetku, který má zůstavitel s pozůstalým manželem ve společném jmění manželů, náleží polovina zůstaviteli a polovina pozůstalému manželovi. Abychom ovšem nemuseli například projednávat jednu polovinu práv a povinností zůstavitele

jako vkladatele vkladní knížky či jednu polovinu osobního automobilu, tak všechna práva a povinnosti zůstavitele jako vkladatele vkladní knížky či celý osobní automobil případnou pozůstalému manželovi a do aktiv dědictví jde pouze náhradová pohledávka zůstavitele za pozůstalým manželem z titulu vypořádání společného jmění manželů ve výši hodnoty poloviny vkladní knížky či osobního automobilu. Pokud by ale všechna práva a povinnosti zůstavitele jako vkladatele vkladní knížky šly do dědictví, tak v pasivech se objeví náhradová pohledávka pozůstalého manžela za zůstavitelem z titulu vypořádání společného jmění manželů ve výši poloviny hodnoty práv a povinností zůstavitele jako vkladatele vkladní knížky. Je totiž zapotřebí dostat se na čistou hodnotu majetku, který náležel zůstaviteli.

O vypořádání majetku ve společném jmění lze vydat samostatné usnesení. Proti tomuto usnesení je odvolání přípustné. V praxi pro urychlení řízení je usnesení o vypořádání společného jmění manželů součástí rozhodnutí, jímž se řízení o dědictví končí.

Poté, co je vypořádán majetek ve společném jmění manželů nebo neměl-li zůstavitel uzavřené manželství a majetek se tudíž nevypořádává, přistoupí soudní komisař k soupisu aktiv a pasiv dědictví. „Zjištění zůstavitelova majetku a jeho dluhů je východiskem pro vyhotovení soupisu aktiv a pasiv dědictví a následně pro určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví.“¹⁹ Při zjišťování, jaký majetek či závazky zůstavitel zanechal, vychází soudní komisař z výsledků provedeného předběžného šetření, ze zpráv, které mu byly sděleny na jeho dotazy a ze souhlasného prohlášení účastníků řízení. Jsou-li skutková tvrzení účastníků o majetku a dlužích zůstavitele sporná, soudní komisař ke sporným položkám nepřihlíží a omezí se jen na zjištění spornosti.²⁰ Soupis aktiv a pasiv dědictví uvede soudní komisař zpravidla v protokole o jednání. Pro zjištění zůstavitelova majetku a dluhů je rozhodný skutkový stav, jaký tu byl v době smrti zůstavitele.

Do soupisu aktiv soudní komisař zařadí nemovitosti, byl-li zůstavitel jejich vlastníkem, práva a povinnosti zůstavitele jako majitele účtu či vkladatele vkladní knížky, která se projednávají ve výši zůstatku na účtu či vkladní knížce, dále například práva a povinnosti zůstavitele vyplývající ze smlouvy o stavebním spoření, osobní

---

¹⁹ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 858.

²⁰ § 175k odst. 3 OSŘ

automobil, ale také bytové zařízení a ošacení. Setkala jsem se také s tím, že jsme v dědickém řízení projednávali autorská práva. Jednalo se o majetková autorská práva k dílu režiséra a autora scénářů audiovizuálních děl a o majetková autorská práva k dílu scénáristy audiovizuálních děl.

Co se týká pasiv dědictví, mezi ty patří náklady související s pohřbem zůstavitele, a to i přes to, že by někdo mohl namítnout rozpor s větou uvedenou v odstavci výše, že pro zjištění zůstavitelova majetku a dluhů je rozhodný skutkový stav, jaký tu byl v době smrti zůstavitele, ačkoli náklady související s pohřbem vznikly až po smrti zůstavitele. Dále do pasiv dědictví patří dluhy, které zůstavitel zanechal. Do pasiv dědictví nemůže být zařazen dluh proti vůli dědiců nebo některého z nich.²¹

Na základě provedeného zjištění podle § 175m OSŘ vydá soud usnesení, kterým určí obvyklou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví nebo převyšují-li pasiva dědictví jeho aktiva, výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele. Obvyklou cenou majetku je součet obvyklých cen a výši jednotlivých položek náležejících do aktiv dědictví. Výše dluhů představuje součet všech zůstavitelových závazků a náklady související s pohřbem. Výše čisté hodnoty dědictví se zjišťuje jako rozdíl mezi aktivy a pasivy. Výše předlužení se stanoví v případě, že pasiva dědictví převyšují jeho aktiva.

V praxi rozeznáváme čtyři nejobvyklejší způsoby ukončení dědického řízení v případě, že zůstavitel zanechal majetek. O ukončení dědického řízení v případě, že zůstavitel nezanechal žádný majetek nebo majetek nepatrné hodnoty jsem psala již výše. Dědické řízení se končí usnesením.

V případech, kde je jen jediný dědic, ať již ze zákona nebo ze závěti, který dědictví neodmítl, není třeba nařizovat jednání. Soud potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici. Účastníku by ovšem měla být dána možnost, aby se seznámil s výsledky šetření, se soupisem zjištěného majetku a jeho oceněním. Účastník jen při jednání bude moci realizovat svoje právo vyjádřit se k důkazům. Podle mého názoru se k potvrzení dědictví jedinému dědici bez nařízení jednání přistupuje jen ve výjimečných případech. Jestli můžu uvést jako příklady případy z naší notářské kanceláře, jednalo se například o situaci, kdy jediný dědic zůstavitele, pozůstalý syn byl v době dědického řízení ve

---

²¹ Ad Notam 5/1998, str. 118 – usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 196/98: Proti vůli dědiců nebo některého z nich může být do pasiv dědictví zařazen dluh zůstavitele jen tehdy, mají-li námitky dědice proti dluhu takový charakter, že již na základě právního posouzení nemohou obstát (např. popírá-li dědic, že by kdy existoval dluh, přiznaný pravomocným rozhodnutím soudu či jiného orgánu).

výkonu trestu odnětí svobody. Další případ byl ten, kdy se jediná dědička, pozůstalá neteř bez předchozí písemné či alespoň telefonické omluvy již podruhé nedostavila k nařízenému jednání.

Druhým a zároveň i posledním případem, kdy ve věci nemusí být nařízeno jednání, je situace, kdy dědictví připadne státu podle ustanovení § 462 ObčZ. Jedná se o případy, kdy dědictví nenabude žádný dědic ani ze zákona, ani ze závěti. Jde o tzv. odúmrt'. Ta může nastat v případech, kdy zůstavitel neměl žádné dědice za zákona ani ze závěti nebo když všichni v úvahu přicházející dědici dědictví odmítli. Soud v usnesení potvrdí, že dědictví připadlo státu. Za stát jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Stát dědictví nenabývá jako dědic a tudíž nemůže dědictví odmítnout. Domnívám se ovšem, že i v případech, kdy má dědictví připadnou státu, bude soudním komisařem rozhodováno bez nařízení jednání jen výjimečně. Co se například týče naší notářské kanceláře, je účast pověřeného zástupce Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, Územního pracoviště Hradec Králové pravidlem.

Třetím způsobem ukončení dědického řízení, při kterém je nutno vždy nařídit jednání je uzavření dohody o vypořádání dědictví, kterou je možno uzavřít jen před soudním komisařem. K projednání dědictví nařídí soudní komisař jednání, ke kterému předvolá všechny účastníky řízení. Předvolání k jednání by účastníkům mělo být doručeno zpravidla 10 dní před jednáním. Soudní komisař se na jednání připraví tak, aby bylo možno dědické řízení skončit při jediném jednání. Jak už jsem výše uvedla, jednání prováděné soudními komisaři je neveřejné. O průběhu jednání u soudního komisaře sepíše notář protokol. Obsahem protokolu je zejména označení soudu, u kterého je řízení o dědictví vedeno, označení osob jménem a příjmením, které jsou přítomny jednání, datum a čas jednání. V protokole jsou také zaznamenány přednesy účastníků a poučení, která se účastníkům dostala od soudního komisaře.

Dohodu musí uzavřít všichni, kterým svědčí dědické právo po zůstaviteli. Předpokladem uzavření dědické dohody je existence nejméně dvou dědiců a jejich shodná vůle.²² Za dědice, kteří nemají procesní způsobilost, to je za nezletilé uzavírá

---

²² Ad Notam 5/1998, str. 117 – usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 77/98: Dohoda o vypořádání dědictví je hmotněprávním úkonem všech dědiců, učiněným na základě jejich shodného projevu vůle. K jejímu uzavření nedojde, jestliže některý z dědiců takový projev vůle neučinil. Dohoda, jejímuž uzavření chybí ještě projev některého dědice, proto nevznikne marným uplynutím lhůty, ve které měl tento dědic soudnímu komisaři k jeho výzvě sdělit, zda k dohodě přistupuje, i když byl soudním

dědickou dohodou jejich zákonný zástupce a za dědice zbaveného či omezeného způsobilosti k právním úkonům jeho soudem ustanovený opatrovník. Takováto dohoda ovšem musí být následně schválena soudem péče o nezletilé nebo opatrovníckým soudem.

Předmětem dohody musí být veškerý majetek v soupise uvedený. Z dohody musí bez pochybností vyplývat, jaký majetek který z dědiců nabývá, jakým podílem nabývají dědici některé věci či celé dědictví společně, popřípadě kdo z dědiců vyplatí jiného na jeho dědický podíl peněžní částku, v jaké výši a v jaké lhůtě. Dohodou o vypořádání dědictví mohou být upraveny též pasiva dědictví či jí může být zřízeno věcné břemeno. Dohoda může také obsahovat závazek dědice vyplatit jinému dědici dědický podíl nebo jeho část v penězích. K plnění musí být sjednána lhůta. Je také možno, aby v dohodě bylo sjednáno zajištění tohoto závazku, například zástavním právem k věci, právu nebo jiné majetkové hodnotě z dědictví. Není-li v dohodě upravena odpovědnost za pasiva dědictví, platí, že dědici odpovídají za pasiva dědictví podle zákona, tedy podle poměru toho, co z dědictví nabyli. Dohoda o vypořádání dědictví musí být určitá a srozumitelná. Za neurčitou by byla považována dohoda, ve které by bylo uvedeno, že pozůstalý syn je povinen na vypořádání dědických podílů pozůstalých vnuků vyplatit každému z nich jednu dvanáctinu z částky, která mu bude bankou vyplacena poté, co zruší účet zůstavitele. Soudní komisař rozhoduje o schválení či neschválení dědické dohody bez dalšího návrhu. Dohoda nesmí být v rozporu se zákonem ani s dobrými mravy. V rozporu s dobrými mravy ani zákonem není ovšem dohoda, podle které některý z dědiců nic neobdrží, popřípadě obdrží méně, než činí jeho dědický podíl. Soudní komisař usnesením dohodu schválí, neodporuje-li zákonu nebo dobrým mravům. Domnívám se, že v praxi se nestává příliš často, že by soudní komisař dohodu neschválil. Je to právě on, kdo vede účastníky k takové dohodě, kterou bude možno schválit.

Zákonem je upraveno i řešení v případě, že dědici dohodu o vypořádání dědictví neuzavřou nebo sice dohodu uzavřou, ale soud pravomocně rozhodl, že ji neschvaluje. Soudní komisař usnesením o dědictví potvrdí nabytí dědictví dědicům podle jejich dědických podílů, tak jak vyplývají z dědění ze zákona, ze závěti nebo obou z těch

---

komisařem (nesprávně) upozorněn, že nevyjádří-li se, bude soudní komisař předpokládat, že tento dědic s dohodou souhlasí. Ustanovení § 101 odst. 4 OSŘ na tento případ nelze použít, neboť nejde o postup a vedení řízení, ale o uzavření hmotněprávního úkonu.

způsobů na dědictví jako celku. Výsledkem je vznik podílového spoluvlastnictví ke každé věci, která byla předmětem dědictví. Soudní komisař nemá při tomto postupu možnost autoritativně rozhodnout, například tak, kdo nabude určitou věc nebo že celé dědictví připadne jednomu dědici, který bude povinen vyplatit peněžní částky na dědické podíly ostatních dědiců. Dědici se na jeho podíl započte to, co za život zůstavitele od něho bezplatně obdržel, pokud nejde o obvyklá darování. Je-li dědický podíl některého z dědiců modifikován v důsledku započtení, je třeba to v usnesení vyjádřit a potvrdit nabytí dědictví podle upravených dědických podílů.

3.6 Předlužené dědictví

O předlužené dědictví se jedná tehdy, jsou-li pasiva vyšší než aktiva. „O předluženosti dědictví rozhodne soud v usnesení dle § 175o odst. 1 OSŘ, kterým určuje obvyklou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví, případně výši jeho předlužení.“²³ Postup v dědickém řízení, který je možný zvolit při předluženém dědictví je jednak přenechání předluženého dědictví věřitelům podle § 175p OSŘ nebo likvidace dědictví podle § 175t OSŘ.

Předlužené dědictví může být přenecháno dohodou účastníků řízení a věřitelů zůstavitele věřitelům k úhradě jejich dluhů. V případě, že zůstavitel neměl dědice a dědictví proto připadá jako odúmrt' státu, může shora uvedenou dohodu s věřiteli zůstavitele uzavřít také stát, který odpovídá za dluhy zůstavitele a za přiměřené náklady spojené s jeho pohřbem. Domnívám se, že pro věřitele zůstavitele je nerozhodné, zda pohledávku uhradí věřitel či jeho dědic. Záleží jen na dědicích, se kterými ze zůstavitelových věřitelů dohodu uzavřou. Je zapotřebí ovšem dodat, že by dědicové měli dbát zejména na to, aby šlo o věřitele, jejichž pohledávky by mohly být uspokojeny při rozdělení výtěžku dosaženého zpeněžením zůstavitelova majetku. Zpochybňují-li dědici existenci některých dluhů, nebude zpravidla možné takové dluhy do pasiv dědictví zařadit. Touto problematikou jsem se zabývala již výše, kde jsem také uvedla, že proti vůli dědiců může být do pasiv dědictví zařazen jen dluh jednoznačně prokázaný, například dluh, jehož zaplacení bylo zůstaviteli před jeho smrtí uloženo pravomocným rozsudkem.

K vyjasnění okruhu zůstavitelových věřitelů, kteří nárokují své pohledávky za zůstavitelem a zároveň i k ochraně dědiců vůči věřitelům, kteří se do dědického řízení

²³ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 294

po zůstaviteli nepřihlásí, slouží tzv. konvokace neboli vyzvání věřitelů. Na návrh dědiců vydá soud usnesení, v němž vyzve věřitele, aby mu ve stanovené lhůtě oznámili své pohledávky, a poučí je o tom, že dědici neodpovídají věřitelům, kteří své pohledávky včas neoznámili, pokud je uspokojením pohledávek ostatních věřitelů vyčerpána cena dědictví, kterého dědici nabyli.²⁴ Návrhu dědiců nebo státu je soudní komisař povinen vyhovět. Usnesení je rovněž třeba vyvěsit na úřední desce soudu.

Věřitelům musí být přenecháno celé předlužené dědictví. Podle takové dohody nebude majetek nabývat dědic. Výjimkou by byl dědic, který je zároveň věřitelem zůstavitele. Dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům musí být dostatečně určitá a srozumitelná, tedy musí z ní být zcela jasné, jaké konkrétní věci či jaký podíl na dědictví jednotliví věřitelé nabývají. „Dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu dluhů podléhá schválení soudu.“²⁵ Soud dohodu schválí, jestliže neodporuje zákonu. Dohoda by mohla odporovat zákonu například proto, že dědictví není ve skutečnosti předluženo. V případě, že soudní komisař dohodu neschválí, pokračuje v řízení po právní moci rozhodnutí o neschválení dohody. O tom, zda soud dohodu schválí či ne, rozhoduje usnesením, které musí být doručeno všem účastníkům. Pravomocným schválením dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům dědické řízení končí. Věřitelé, kteří převzali zůstavitelův majetek na úhradu svých pohledávek, se nestávají zůstavitelovými dědici. Vlastnické právo k majetku získávají na základě rozhodnutí soudu, nikoliv z titulu dědění.

Druhým, zvláštním způsobem skončení dědického řízení v případě předluženého dědictví je jeho likvidace. Je-li dědictví předluženo a nedojde-li k dohodě mezi věřiteli a dědici, že předlužené dědictví bude přenecháno věřitelům na úhradu jejich dluhů, popřípadě tato dohoda nebude schválena, nařídí soudní komisař na návrh likvidaci dědictví. Výjimečně může být likvidace dědictví nařízena i u dědictví, které není předluženo. Stát může navrhnout likvidaci dědictví proto, že věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví a peněžitý dluh zůstavitele není možné uhradit zcela nebo zčásti penězi z dědictví. Domnívám se, že věřitel ve většině případů nebude mít zájem o převzetí věci, to spíše o její zpeněžení. Soudní komisař může nařídit likvidaci dědictví i bez návrhu, jsou-li dány zákonem stanovené předpoklady.

---

²⁴ § 175n OSŘ

²⁵ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 879.

Soudní komisař nařídí likvidaci dědictví usnesením. „V usnesení o nařízení likvidace dědictví musí být věřitelé vyzváni, aby oznámili soudnímu komisaři (soudu) své pohledávky ve stanovené lhůtě, a musí být upozorněni, že pohledávky, které nebudou při likvidaci dědictví uspokojeny, zaniknou a že dědici (stát) neodpovídají věřitelům, kteří své pohledávky neoznámili, bude-li uspokojení pohledávek ostatních věřitelů cena dědictví vyčerpána.“²⁶ Toto usnesení je zapotřebí doručit všem účastníkům řízení a zároveň vyvěsit na úřední desce soudu. Vzhledem k tomu, že usnesení o nařízení likvidace obsahuje výzvu, sejme se až po uplynutí 30 dnů ode dne vyvěšení.²⁷

Likvidaci dědictví provede soud zpeněžením veškerého majetku zůstavitele, aby bylo možné podle stanovených pravidel z výtěžku uspokojit věřitele. Zpeněžení jednotlivých věcí, práv a jiných majetkových hodnot ze zůstavitelova majetku se provede bez dalšího návrhu prodejem v soudní dražbě, veřejné dražbě či v dražbě provedené soudním exekutorem nebo se souhlasem soudu prodejem mimo dražbu.

Co se týká prodeje movitých věcí zůstavitele v soudní dražbě, provede ho soudní komisař buď sám, nebo na jeho žádost vykonavatel působící u soudu. Při zpeněžení zůstavitelových nemovitostí, vydává soudní komisař všechna usnesení, která jsou dle občanského soudního řádu potřeba k výkonu rozhodnutí.

Dražebník provádí zpeněžení zůstavitelova majetku na základě smlouvy, kterou s ním soudní komisař uzavřel.

Soudní exekutor postupuje při zpeněžení zůstavitelova majetku podle exekučního řádu. Zpeněžení majetku provádí soudní exekutor v rámci tzv. další činnosti.

Prodej věcí, práv a jiných majetkových hodnot provede soudní komisař smlouvou, kterou uzavírá vlastním jménem. Majetek zůstavitele může být prodán i pod odhadní cenou. Toto může být odůvodněno tím, že i prodej pod cenou, může být pro zúčastněné příznivější než postup, o kterém budu hovořit v následující odstavci, tedy že majetek připadá státu. K tomuto způsobu prodeje je ovšem nutný souhlas soudu, který jej uděluje usnesením. Soudní komisař není oprávněn pro soud připravovat ani návrh takového usnesení.

O majetku, který se nepodařilo zpeněžit, soudní komisař usnesením rozhodne, že

---

²⁶ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 904-905.

²⁷ § 50l odst. 3 OSŘ

případá státu s účinností ke dni úmrtí zůstavitele. Vlastnické právo k tomuto majetku získává stát rozhodnutím soudu.

Po zpeněžení zůstavitelova majetku rozdělí soud získaný výtěžek mezi zůstavitelovy věřitele k úhradě jejich pohledávek, a to podle pravidel uvedených v ustanovení § 175v odst. 2 a 3 OSŘ. Pohledávky věřitelů jsou rozděleny do šesti skupin²⁸, označených písmeny a) až f) a uhrazují se postupně podle skupin. Základním pravidlem při rozdělování je, že se nejprve uspokojí pohledávky uvedené ve skupině dřívější a pohledávky patřící do nižší skupiny mohou být uspokojeny, jen jestliže byly v plné výši uspokojeny všechny pohledávky vyšší skupiny. Nestačí-li získaný výtěžek k úplnému uspokojení všech pohledávek ve stejné skupině, uspokojí se tyto pohledávky poměrně. Výjimka se ovšem objevuje u pohledávek patřících do třetí skupiny, tedy pod písmeno c), kde se uplatí zásada priority. Znamená to, že pohledávky zajištěné zadržovacím právem se uhradí před ostatními pohledávkami v této skupině. Po plném uspokojení těchto pohledávek lze uhradit pohledávky zajištěné zástavním právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky.

Rozvrh výtěžku provede soudní komisař usnesením, ve kterém uvede, která z pohledávek a v jaké výši bude z výtěžku zpeněžení majetku uspokojena, jakož i to, které pohledávky zůstanou neuhrazeny. Usnesení o rozvrhu výtěžku doručí soudní komisař všem účastníkům, tedy i těm věřitelům, jejichž pohledávka nebude ani zčásti uhrazena. Právní mocí usnesení o rozvrhu výtěžku dědické řízení končí.

Pravomocným skončením likvidace zanikají proti dědicům neuspokojené pohledávky zůstavitelových věřitelů. Objeví-li se však po pravomocném skončení likvidace dědictví dodatečně další majetek zůstavitele, soudní komisař jej způsobem uvedeným v ustanovení § 175u OSŘ zpeněží a rozdělí jej věřitelům do výše jejich

---

²⁸ § 175v odst. 2 OSŘ – Z výtěžku uhradí soud postupně pohledávky podle těchto skupin:

- a) pohledávky nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti se zpeněžením majetku,
- b) pohledávky nákladů zůstavitelovy nemoci a přiměřených nákladů jeho pohřbu,
- c) pohledávky zajištěné zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky,
- d) pohledávky nedoplatků výživného,
- e) pohledávky daní a poplatků, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pokud nebyly uspokojeny podle písmena c)
- f) ostatní pohledávky.

Do skupiny a) praxe nezařazuje odměnu notáře, jeho hotové výdaje a náhradu notáři za daň z přidané hodnoty. Na tyto náklady se vztahuje ustanovení § 140 odst. 3 OSŘ, podle kterého v těchto případech platí tyto náklady stát.

neuspokojených pohledávek podle shora citovaných pravidel. Dojde-li v důsledku objevení dalšího majetku k tomu, že zůstane majetkový přebytek, projedná se tento přebytek jako dědictví.

3.7 Dodatečné projednání dědictví

Dědické řízení končí právní mocí usnesení o zastavení dědického řízení, právní mocí usnesení o dědictví nebo právní mocí usnesení o rozvrhu likvidačního výtěžku. V praxi se lze ovšem velmi často setkat s případy, kdy se po pravomocném ukončení dědického řízení objeví další majetek zůstavitele, který nebyl v původním dědickém řízení projednán. Z vlastní zkušenosti můžu říci, že se nejčastěji jedná o zjištění, že zůstavitel byl vlastníkem popřípadě spoluvlastníkem nemovitosti, o které jeho dědici nevěděli, protože jak už jsem uvedla i výše, dříve neměli soudní komisaři dálkový přístup do katastru nemovitostí, a teprve poté, co vypravitel pohřbu u předběžného šetření uvedl, že zůstavitel byl vlastníkem nemovitosti, činil se dotaz na katastr nemovitostí, na zjištění všech nemovitostí zůstavitele. Při dědických řízeních zahájených v posledních letech provádí soudní komisař vyhledávání v katastru nemovitostí podle rodného čísla. Je-li tedy zůstavitel v katastru nemovitostí zapsán pod rodným číslem, soudní komisař již před předběžným šetřením ví, zda zůstavitel byl vlastníkem nemovitosti či ne. Předmětem dodatečného dědického řízení ale nemusí být jen nemovitosti. Mohou to být také například osobní automobily, popřípadě práva a povinnosti zůstavitele jako vkladatele vkladní knížky. Velmi často to také bývá pohledávka zůstavitele například za některou ze zdravotních pojišťoven z titulu nároku na výplatu překročení limitu na regulačních poplatcích.

I o tomto nově zjištěném majetku je zapotřebí provést dědické řízení, kterým se doplní výsledky původního řízení, aniž by se na nich cokoliv měnilo. V dodatečném dědickém řízení je rozhodnuto o tom, kdo tento majetek nabývá. Řízení o dodatečném projednání dědictví se ovšem neprovede, objeví-li se pouze dluh zůstavitele.

Úprava dodatečného projednání dědictví je obsažena v ustanovení § 175x OSŘ. Podle této úpravy se ovšem postupuje jen v případě, že zůstavitel zemřel po 1.1.1993. Zemřel-li zůstavitel před tímto datem, postupuje se podle hmotněprávní i procesněprávní úpravy platné v den smrti zůstavitele. Postavení notáře se však i v těchto řízeních bude řídit úpravou platnou od 1.7.2009.

3.8 Rozhodnutí

Výsledkem dědického řízení je rozhodnutí ve věci samé, kterým se řeší otázka kdo, případně v jakém rozsahu dědictví nabývá. Řízení o dědictví se tímto rozhodnutím končí. Rozhodnutí, která jsou vydávána v dědickém řízení, mají formu usnesení.

Novelizace občanského soudního řádu, kterou přinesl zákon č. 7/2009 Sb., přinesla zásadní změnu v postavení notáře jako soudního komisaře. Do 30. června 2009 bylo z pravomoci soudního komisaře vyloučeno, aby vydával jakákoliv rozhodnutí, s výjimkou usnesení, kterými upravuje vedení řízení. Zmíněná novelizace občanského soudního řádu se týkala zejména ustanovení § 38, které vymezuje rozsah činnosti vykonávané soudním komisařem. Nezměněn zůstal odstavec 1, který soudu ukládá, aby pověřil notáře, aby za odměnu jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví.

Ustanovení odstavce 2 § 38 OSŘ bylo ovšem změněno. Úkony uvedené v § 38 odst. 2 OSŘ jsou vyňaty z pravomoci soudního komisaře. Pověření soudního komisaře se nevztahuje na žádosti na poskytnutí právní pomoci v cizině, na ustanovení správce dědictví podle § 175f odst. 2 věty první části za středníkem, na zrušení usnesení o dědictví podle § 175w a na vydání potvrzení podle § 175z odst. 1. Pro tyto úkony soudní komisař pouze připravuje soudu podklady pro usnesení.

Soudní komisař má pravomoc tedy, až na taxativně vyjmenované výjimky činit všechna rozhodnutí v řízení o dědictví a po právní moci usnesení, kterým se řízení končí, a po provedení následných informativních úkonů, spis uloží k archivaci u soudu. Soudní komisař vydává usnesení jménem soudu, který jej pověřil, aby jako soudní komisař za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví. V usnesení soudní komisař uvede jméno a příjmení soudního komisaře, údaj, že byl pověřen jako soudní komisař, označení účastníků, výrok, odůvodnění, poučení o tom, zda je přípustné odvolání a o lhůtě a místě k jeho podání a den a místo vydání usnesení.

„Výrok usnesení musí být přesný a určitý. Nemovitosti se označují způsobem uvedeným v § 5 odst. 1 zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), a to podle stavu, v jakém jsou evidovány v Katastru nemovitostí v době vyhlášení usnesení.“²⁹ Movité věci je třeba popsat tak, aby je bylo možno dostatečně identifikovat.

---

²⁹ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 886

Proti usnesení o dědictví je odvolání přípustné. Shora citovaná novela přinesla pro účastníky řízení, troufám si říci změnu k lepšímu v tom, že účastníci se mohou po skončení jednání, ve kterém soudní komisař vyhlásil usnesení, vzdát práva na podání odvolání. Jestliže se všichni účastníci řízení vzdají práva odvolání, nabývá usnesení právní moci a účastníkům se doručí písemné vyhotovení usnesení při jednání. V naší notářské kanceláři takovýto postup volíme u jednodušších věcí, popřípadě se s účastníky řízení dohodneme na konkrétním termínu, kdy si písemné vyhotovení usnesení s vyznačenou doložkou právní moci vyzvednou osobně v notářské kanceláři. Není-li usnesení doručeno ani jedním ze shora uvedených způsobů, zasíláme usnesení poštou do vlastních rukou, případně prostřednictvím datové schránky.

Právní mocí usnesení ovšem práce soudního komisaře ještě nekončí. Byla-li předmětem dědictví nemovitost, je zapotřebí provést tzv. ohlášení soudního komisaře, které spočívá ve vyplnění elektronického formuláře na internetových stránkách Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního na základě kterého dojde k následnému záznamu nového vlastníka nemovitosti. Soudní komisař také prostřednictvím datových schránek sděluje například bance či stavební spořitelně kdo se stal majitelem práv a povinností zůstavitele jako majitele vkladní knížky či spořicího účtu. Soudní komisař také vyrozumívá určité orgány, které evidují věci či finanční hotovost zůstavitele, komu mají být tyto prostředky poukázány, případně v jakém poměru.

3.9 Řízení o dědictví s mezinárodním prvkem

V důsledku změn po listopadu 1989, uvolnění hranic a volného pohybu osob, zboží a služeb došlo jednak k tomu, že se na území České republiky zdržuje stále více osob, které nemají české státní občanství, ale mají zde majetek a také k tomu, že občané České republiky stále více nabývají majetek mimo naše území, tedy za hranicemi státu. Můžeme tedy konstatovat, že se notáři v dědickém řízení stále více setkávají s tzv. cizím neboli mezinárodním prvkem.

Za dědictví s mezinárodním prvkem je označováno dědictví po zůstaviteli, který nebyl v době své smrti českým občanem nebo dědictví, které se alespoň zčásti nachází v cizině, či skutečnost, že závěť zůstavitele byla sepsána v cizině. Cizí prvek se tedy může týkat osoby, věci či právního úkonu.

Mezi majetek českého občana, který se může nacházet v cizině, nepatří jen

nemovitosti, ale v dědických řízeních, jejichž projednáním byla notářka pověřena, byl například i účet zůstavitele, který byl veden u banky v Německu či ve Francii. V jednom z těchto případů se jednalo o účet, který byl veden u Deutsche bank. Abychom zjistili, jaký byl zůstatek na účtu zůstavitele ke dni úmrtí, postupovali jsme následujícím způsobem. Nejprve jsme usnesením ustanovili znalkyni – tlumočnici německého jazyka. Po nabytí právní moci tohoto usnesení jsme na internetových stránkách evropského soudního atlasu ve věcech občanských našli soud ve Spolkové republice Německo, který bude příslušný k vyřízení dožádání. Pro Okresní soud v Hradci Králové, který notářku pověřil, jsme připravili průvodní dopis, který byl adresován příslušnému soudu ve Frankfurtu nad Mohanem a jehož obsahem byla žádost o právní pomoc podle Úmluvy o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních (vyhláška číslo 129/1976 Sb.). Podepsaný soud žádal o zjištění zůstatku na účtu zemřelého ke dni úmrtí. V uvedeném dožádání jsme uvedli co nejvíce informací ohledně účtu zůstavitele, které nám byly známy. Tento dopis jsme společně s celým spisem předložili Okresnímu soudu v Hradci Králové. Bylo zapotřebí, aby jej podepsala místopředsdkyně okresního soudu. Vyšší soudní úřednice následně dožádání s ověřenou kopií úmrtí listu a usnesením o zahájení dědického řízení zaslala ustanovené tlumočnici, aby tyto potřebné listiny přeložila do německého jazyka. Po přeložení potřebných listin byly zaslány příslušnému soudu, který dožádání ve velmi krátké lhůtě vyhověl a na dotaz odpověděl. Po právní moci usnesení, kterým bylo dědické řízení skončeno a dle kterého předmětný účet připadl dědici je nutno nechat pravomocné usnesení okresního soudu ověřit apostilou. Ověřování dokumentů je možné v osobním styku na Ministerstvu spravedlnosti, mezinárodním odboru či v písemném styku, kdy žadatel zašle usnesení společně se 100,-- Kč kolkem na mezinárodní odbor Ministerstva spravedlnosti. Dále je třeba toto pravomocné usnesení opatřené apostilou nechat přeložit do německého jazyka – tlumočnickem jmenovaným soudem a to včetně apostily. Pokud by dědic nejel k příslušnému německému soudu osobně, zašle pravomocné usnesení okresního soudu opatřené apostilou a přeložené tlumočnickem poštou německému soudu příslušnému v dané věci a připojí žádost, rovněž v německém jazyce, aby toto usnesení bylo prohlášeno vykonatelným podle německého práva. Příslušný německý soud by měl vyhotovení usnesení zaslat také bance, proto se domnívám, že by měl dědic přiložit také žádost adresovanou bance, aby bylo dědictví převedeno do České republiky na jeho

číslo účtu.

Setkala jsem se ještě s jedním, troufám si říci, neobvyklým případem, který je také projednáván v naší notářské kanceláři a kde se cizí prvek týká právě právního úkonu. V dědickém řízení po zůstaviteli, který zemřel v roce 2008 bylo zjištěno, že dědictví je předloženo. Pozůstalé děti dědictví odmítly. Jedna z pozůstalých dcer odmítla dědictví i za své dvě nezletilé děti, vnoučata zůstavitele. Právní úkon spočívající v odmítnutí dědictví byl schválen rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové. Druhá z pozůstalých dcer dědictví rovněž odmítla za sebe i za své dvě nezletilé dcery, vnučky zůstavitele, které však trvale žijí ve Švýcarské konfederaci a jsou švýcarskými občankami. Švýcarské právo nezná institut schválení úkonu odmítnutí dědictví za nezletilého dědice. § 566 odst. 2 švýcarského zákoníku zakotvuje presumpci odmítnutí dědictví v případě, že je dědictví předloženo. Vzhledem k tomu, že v řízení bylo použitelné české právo obrátili jsme se podle Úmluvy o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních prostřednictvím dožádání na soud příslušný podle místa bydliště nezletilých pozůstalých vnuček, kterým byl Vrchní soud kantonu Solothurn. V dožádání bylo zapotřebí upozornit švýcarský soud na to, že na rozdíl od práva švýcarského je podle českého práva výslovné odmítnutí dědictví v souladu s ustanovením § 463 odst. 1 ObčZ pro další postup v řízení nezbytné. Dále byl švýcarský soud v dožádání seznámen s ustanovením § 28 ObčZ, dle kterého jsou zákonní zástupci povinni též spravovat majetek těch, které zastupují. Pokud však nejde o běžnou záležitost, je k nakládání s majetkem třeba schválení soudu. Rozhodnutím soudní komisařky byl ustanoven znalec, kterému bylo uloženo, aby provedl překlad příslušných právních předpisů České republiky a dalších listin, které bylo zapotřebí zaslat ke švýcarskému soudu, do německého jazyka a následně i překlad listin, které budou zaslány švýcarským soudem zpět do České republiky do jazyka českého. Z listin, které byly ze Švýcarské konfederace získány bylo zjištěno, že Úřad sociální pomoci a poručnictví Wasseramt Ost odmítnul dědictví za nezletilé vnučky zůstavitele z důvodu zadlužení zemřelého zůstavitele. Zároveň požádal Vrchní úřad oblasti Solothurn, aby také souhlasil s odmítnutím dědictví. Vrchní úřad oblasti Solothurn, Odbor pro vnitřní záležitosti rozhodl tak, že jménem nezletilých vnuček zůstavitele vyslovil souhlas s odmítnutím dědictví po zůstaviteli.

V případě, že notář projednává dědictví, které obsahuje cizí prvek, použijí se

v tomto dědickém řízení právní normy mezinárodního práva soukromého a procesního, jejichž obsahem jsou tzv. kolizní ustanovení. Kolizní ustanovení jsou ustanovení, která přímo neupravují práva a povinnosti, ale odkazují na použití právního řádu toho či onoho státu.

Základní normou českého mezinárodního práva je zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Tento zákon stanoví, kterým právním řádem se řídí občanskoprávní, rodinné, pracovní a jiné podobné vztahy s mezinárodním prvkem, upravuje postavení cizinců a stanoví postup českých justičních orgánů při úpravě těchto vztahů a rozhodování o nich. Právní normy mezinárodního práva mohou být dále obsaženy v mezinárodních smlouvách, ať už dvoustranných či mnohostranných nebo v právních předpisech Evropské unie. Ustanovení ZMPS se proto použijí jen tehdy, pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána neobsahuje odchýlnou úpravu a také tehdy, nestanoví-li něco jiného právo Evropského společenství. „Přestože většinu mezinárodních smluv uzavřela ČSSR, zůstávají v platnosti ty, které jsou obsahem čl. 5 odst. 2 ústavního zákona ČNR č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR. Dle tohoto ustanovení převzala Česká republika práva a závazky, které pro ČSFR ke dni jejího zániku vyplývaly z mezinárodního práva.“³⁰ Součástí českého právního řádu jsou také ty smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána. Jedná se o dvoustranné mezinárodní smlouvy, tedy o tzv. smlouvy o právní pomoci, které uzavřela ČSSR nebo Česká republika po roce 1993.

Přehled hlavních dvoustranných³¹ a mnohostranných³² smluv o mezinárodní právní pomoci je dostupný na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti.

Dědické právo je upraveno v §§ 17 a 18 ZMPS. Dle § 17 ZMPS se právní poměry dědické řídí právním řádem státu, jehož byl zůstavitel příslušníkem v době smrti. § 18 ZMPS pak upravuje, že způsobilost zřídít nebo zrušit závěť, jakož i účinky vad vůle a jejího projevu se řídí právem státu, jehož příslušníkem byl zůstavitel v době projevu vůle.

V notářské kanceláři kde pracuji, více než dva roky probíhá dědické řízení, na

---

³⁰ Tschöpl, R. Národní a unifikovaná úprava kolizního práva dědického. Ad Notam. 2001, 3, s. 52

³¹ www.justice.cz v sekci Ministerstvo spravedlnosti – Odborné činnosti a služby veřejnosti – Mezinárodní vztahy – Dvoustranné vztahy

³² www.justice.cz v sekci Ministerstvo spravedlnosti – Odborné činnosti a služby veřejnosti – Mezinárodní vztahy – Mnohostranné vztahy

keré se mimo jiné vztahuje uvedená problematika. Jedná se o dědické řízení po zůstavitelce, která v době smrti byla americkou i českou státní občankou. Zůstavitelka byla ke dni úmrtí vdaná a měla jednu dceru. Manželství se svým manželem uzavřela zůstavitelka dne 12.6.1988 ve městě Las Vegas, státě Nevada. Na dědické řízení byla aplikována ustanovení § 17, § 33 a § 45 ZMPS, když nebylo zjištěno, že by mezi Spojenými státy americkými a Českou republikou byla uzavřena mezinárodní smlouva, kterou by byla Česká republika vázána a která by měla v souladu s ustanovením § 2 ZMPS přednost před ZMPS. Podle ustanovení § 17 ZMPS se právní poměry dědické řídí právním řádem státu, jehož byl zůstavitel občanem v době smrti. Podle ustanovení § 33 odst. 1 ZMPS platí, že je-li někdo v rozhodné době českým státním občanem a považuje-li ho za svého příslušníka také jiný stát, je rozhodné české státní občanství. Dle výše zmíněného bylo tedy rozhodné české státní občanství a právní poměry v dědickém řízení se řídily českým právem. Zůstavitelka ovšem zemřela se zanecháním listiny – tzv. svěřenectví, o které pozůstalá dcera od počátku tvrdila, že se jedná o závěť zůstavitelky. Zůstavitelka sepsala listinu dne 28.3.2002 podle právního řádu Spojených států amerických. V době sepsání listiny byla zůstavitelka pouze občankou Spojených států amerických, státu Kalifornie. Vzhledem k tomu se v souladu s ustanovením § 18 ZMPS způsobilost zřídit nebo zrušit závěť, jakož i účinky vad vůle a jejího projevu řídí právem státu Kalifornie. Stejným právním řádem se řídí i forma závěti. Právní nástupce pozůstalého manžela, který v mezidobí zemřel, namítl, že předloženou listinu-svěřenectví vytvořené z aktiv žijící osoby nelze chápat jako závěť, neboť Living Trust je forma režimu majetku, kdy zřizovatel svěřuje majetek do určitého právního režimu a přestává být jeho vlastníkem, mimo jiné pro účely dědického řízení. Dále se domníval, že dědění majetku v České republice by se nemělo řídit výše uvedenou listinou, ale mělo by proběhnout podle zákonné dědické posloupnosti. Právní zástupkyně pozůstalé dcery trvala na tom, že uvedená listina obsahuje závětní projev vůle zůstavitelky a je-li učiněna v souladu s právem příslušného státu, pak je platnou závětí. Mezi účastníky tedy nastal spor o platnost listiny – zda lze listinu považovat za závěť zůstavitelky a v souvislosti s tím spor o dědické právo. Z uvedené situace tak vyplynula potřeba zjištění příslušných ustanovení práva Spojených států amerických o dědickém právu, které by mělo být aplikováno. V souladu s ustanovením § 53 odst. 1 ZMPS soudní komisařka požádala Ministerstvo spravedlnosti České republiky o zjištění příslušných

ustanovení práva Spojených států amerických. Ministerstvo spravedlnosti zaslalo soudní komisaře výklad z publikace Bergmann/Ferid – Mezinárodní právo soukromé a část dědického zákoníku týkající se závěti. Soudní komisařka zajistila překlad potřebných ustanovení do českého jazyka, aby mohla posoudit, zda závěť zůstavitelky byla platně pořízena. Zůstavitelka svěření vytvořené z jejích aktiv zřídila v prvotní prospěch zřizovatelky svěření (zůstavitelky) a v druhotný prospěch jejího dítěte, konkrétně dcery. Jak zůstavitelka v listině výslovně uvedla, zřizovatelka úmyslně a s plným vědomím nepamatovala na svého manžela. Zůstavitelka v listině dále uvedla, že po smrti zřizovatelky svěření se majetek vydá přímo a bez svěření její dceři. Z rozhodnutí Vrchního soudu státu Kalifornie pro okres Los Angeles, které bylo vydáno ve věci pozůstalosti bylo patrné, že všechna aktiva, včetně nemovitostí, která byla předmětem dědického řízení po zůstavitelce ve Spojených státech amerických, jakož i později objevená aktiva patřící zůstavitelce, byla a budou přidělena pozůstalé dceři. V oddíle V., odstavce 3. Publikace Bergmann/Ferid – Mezinárodní právo soukromé je stanoveno, že nejdůležitější forma pořízení pro případ smrti je závěť. Vedle závěti jsou další způsoby pořízení pro případ smrti uvedené v odstavci 4 publikace, který jako jednu z možností pořízení pro případ smrti uvádí svěření majetku. Dle kapitoly 6., článku 2, odstavce 6220 citované publikace, kalifornskou zákonnou poslední vůlí může zřídit kterákoliv duševně zdravá fyzická osoba starší 18 let. Ve zmíněné publikaci zasláné Ministerstvem spravedlnosti bylo dále uvedeno, že existuje mnoho druhů svěření, včetně svěření vytvořeného poslední vůlí a svěření vytvořeného během života. Z výše uvedeného vyplynulo, že listina – svěření vytvořené z aktiv žijící osoby má obsahové náležitosti závěti. Obsahem závěti musí v první řadě být ustanovení dědice. Při uplatnění teorie vůle, lze dojít k tomu, že zůstavitelka projevila vůli, aby po její smrti byl její veškerý majetek vydán její dceři. Zůstavitelka zároveň v listině nestanovila, aby její dceři byl vydán pouze majetek nacházející se ve Spojených státech amerických, či majetek, jehož součástí by nebyly nemovitosti. Naopak uvedla, že úmyslně a s plným vědomím nepamatovala na svého manžela. Zůstavitelka tedy určila, kdo jí vystřídá v případě smrti jako nositelku práv a povinností k zanechanému majetku. Soudní komisařka v řízení postupovala v souladu s ustanovením § 175k odst. 1 OSŘ, kdy byla povinna v dědickém řízení vyšetřit podmínky dědického práva. Rozhodnutí o dědickém právu záviselo na právním

posouzení věci, a to zda lze listinu zanechanou zůstavitelkou považovat za závěť. Soudní komisařka rozhodla, že podle jejího názoru lze listinu zanechanou zůstavitelkou považovat za závěť a tudíž jedinou dědičkou zůstavitelky je její dcera.

Pro dědické řízení je podstatné, zda je dána pravomoc soudů České republiky. „Pravomoc soudů České republiky k projednání dědictví vyplývá z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, a není-li těmito smlouvami upravena, z § 44 a 45 ZMPS.“³³

V § 45 ZMPS je upravena pravomoc českých soudů k projednání dědictví po cizinci. Nachází-li se na území České republiky nemovitost cizince, je pravomoc českých soudů k projednání dědictví dána vždy. Tak tomu ovšem není u movitých věcí. „Tam je pravomoc soudu České republiky dána jen v následujících případech:

- měl-li zde zůstavitel bydliště, nestačí, měl-li zde jen pobyt a žádá-li o to dědic, který se zde zdržuje,
- jestliže stát, jehož je zůstavitel příslušníkem, ani nevydává dědictví občanů České republiky českým soudům, ani nepřiznává jejich rozhodnutí právní následky,
- odmítne-li se cizí stát, který vydává dědictví občanů České republiky českým soudům nebo přiznává jejich rozhodnutím právní následky, zabývat dědictvím či nevyjádří-li se.“³⁴

§ 44 ZMPS upravuje pravomoc českého soudu k projednání dědictví po občanovi České republiky ohledně jmění, které se nachází v cizině. Soud tento majetek projedná ovšem jen v případě, že cizí stát vydává takový majetek orgánům České republiky, nebo přiznává rozhodnutím soudů České republiky právní následky. Ohledně příkladů, se kterými jsem se osobně setkala, jsem se zmínila již výše. Byl to účet vedený ve Francii a účet vedený v Německu.

Ohledně dědického řízení s mezinárodním prvkem můžeme shrnout, že pro účastníky téměř vždy znamená delší lhůtu než dojde k jeho úplnému vyřízení. Pro

---

³³ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 925

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Monika. *Řízení o dědictví*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D., s. 54-55

soudní komisaře představuje více úkonů než obvykle z důvodu jeho právní i administrativní náročnosti.

3.10 Opravné prostředky a další způsoby nápravy vadného rozhodnutí

Opravné prostředky umožňují účastníkům řízení, aby se domáhali přezkoumání rozhodnutí soudu, případně i přezkoumání průběhu řízení před soudem.

Právní teorie obecně rozlišuje řádné a mimořádné opravné prostředky. Řádným opravným prostředkem, kterým je pouze odvolání, lze napadnout rozhodnutí soudu prvního stupně, které dosud nenabylo právní moci. Mezi mimořádné opravné prostředky, s kterými se lze v dědickém řízení setkat patří žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost nebo dovolání. Domnívám se, že s mimořádnými opravnými prostředky, kterými lze napadnout rozhodnutí, které již nabylo právní moci, se notáři setkávají jen výjimečně.

Nejběžnějším opravným prostředkem v dědickém řízení je odvolání.³⁵ Odvoláním lze napadnout usnesení soudu prvního stupně, pokud to zákon nevylučuje, jako je například usnesení, kterým bylo prominuto zmeškání lhůty, proti kterému je odvolání vyloučeno. Zvláštní úprava obsažená v ustanovení § 175h odst. 3 OSŘ také vylučuje odvolání proti usnesení, kterým bylo řízení zastaveno, zanechal-li zůstavitel nepatrný majetek, který byl vydán vypraviteli pohřbu či nezanechal-li zůstavitel žádný majetek.

Odvolání může úspěšně podat jen účastník řízení, který se tohoto práva již nevzdal, a to ve lhůtě do patnácti dnů ode dne doručení písemného vyhotovení usnesení. Odvolání účastník podává k odvolacímu soudu, prostřednictvím okresního soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje nebo prostřednictvím soudního komisaře pověřeného příslušným okresním soudem k projednání dědictví. Soudní komisař je povinen účastníky řízení o možnosti podat odvolání řádně poučit.

Vedle obecných náležitostí platných pro každé podání, musí být v odvolání uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu jej odvolatel napadá, v čem spatřuje nesprávnost tohoto rozhodnutí nebo postupu soudu a čeho se domáhá. Je-li odvolání přípustné a bylo-li podáno včas oprávněnou osobou, má odvolání za následek, že napadené rozhodnutí nenabývá právní moci, dokud o odvolání pravomocně nerozhodne odvolací soud.

---

³⁵ Odvolání je upraveno v ustanovení § 201 – 226 OSŘ

Odvolací soud odvolání odmítne v případě, že bylo podáno někým kdo k podání odvolání není oprávněn, odvolání bylo podáno opožděně nebo odvolání směřuje proti rozhodnutí, proti kterému není odvolání přípustné. Odvolací soud zastaví odvolací řízení v případě, že nebyl zaplacen soudní poplatek či odvolání bylo účastníkem vzato zpět dříve, než o něm bylo odvolacím soudem rozhodnuto. „Nejde-li o tyto případy, odvolací soud přezkoumá napadené usnesení z hlediska jeho správnosti, a to jak ve vztahu ke skutkovým zjištěním, tak i ve vztahu k právnímu posouzení věci.“³⁶ Výsledkem přezkoumání může být potvrzení napadeného usnesení, je-li ve výroku věcně správné, změna napadeného rozhodnutí, jestliže soud prvního stupně rozhodl nesprávně nebo zrušení napadeného usnesení. V tomto případě vrátí věc soudu prvního stupně, který je vázán právním názorem odvolacího soudu.

S odvoláním jsem se během doby notářské koncipientky již setkala, s čím jsem se ovšem ještě neseťkala, je žaloba na obnovu řízení. Žaloba na obnovu řízení je na rozdíl od odvolání mimořádným opravným prostředkem, který je přípustný v zákonem uvedených případech a lze jím napadnout již pravomocné rozhodnutí. Žalobu na obnovu řízení může podat jen účastník dědického řízení, a to v zákonem stanovené lhůtě, tedy ve lhůtě tří měsíců od doby, kdy se účastník, který žalobu podává, dozvěděl o důvodu obnovy nebo jej mohl uplatnit, ovšem nejdéle do tří let od právní moci rozhodnutí. Vedle obecných náležitostí podání má žaloba na obnovu řízení obsahovat označení rozhodnutí proti kterému žaloba směřuje, důvody obnovy, důkazy, jimiž mají být důvody prokázány, vylíčení skutečností, z nichž plyne, že žaloba byla podána včas, jakož i to, čeho se žaloba domáhá. Důvodem obnovy řízení ovšem nemůže například být nezařazení sporných aktiv či pasiv do dědictví ani skutečnost, že se po právní moci rozhodnutí v řízení o dědictví objevil další majetek zůstavitele, který nebyl v původním dědickém řízení projednán. Byla-li žaloba doručena soudnímu komisaři, je povinen ji předat dědickému soudu. Soudní komisař není totiž oprávněn o žalobě rozhodovat ani připravovat pro soud návrh usnesení o žalobě.

Do právního řádu se s účinností od 1.1.2001 vrátil další mimořádný opravný prostředek, a to žaloba pro zmatečnost.³⁷ Žaloba pro zmatečnost je také mimořádným opravným prostředkem, který je stejně jako žaloba na obnovu řízení přípustný pouze ve výslovně uvedených případech a směřuje proti rozhodnutím, které mohly mít za

³⁶ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 380

³⁷ Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost jsou upraveny v ustanovení §§ 228 až 235i OSŘ

následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé a stejně jako u žaloby pro obnovu řízení není soudní komisař oprávněn o ni rozhodovat. Soud o žalobě rozhodne tak, že usnesením žalobu zamítne nebo napadené rozhodnutí zruší. Bylo-li rozhodnutí zrušeno, soud, o jehož rozhodnutí jde, věc po právní moci zrušovacího usnesení znovu projedná a rozhodne.

Dovolání³⁸ je třetím mimořádným opravným prostředkem, kterým lze napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu, ovšem na rozdíl od odvolání, které nelze podat pouze v některých případech, lze dovolání podat pouze v těch případech, ve kterých to zákon výslovně připouští. Zákon výslovně stanoví, že nepřipustné je dovolání, které směřuje jen proti důvodům rozhodnutí. Dovolání může podat jen účastník dědického řízení, který musí být zastoupen advokátem či notářem, ledaže by sám měl právnické vzdělání, a to ve lhůtě do dvou měsíců ode dne doručení rozhodnutí odvolacího soudu.

„Vedle obecných náležitostí platných pro každé podání (§ 42 odst. 4 OSŘ) musí být v dovolání uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů se toto rozhodnutí napadá, popřípadě které důkazy by měly být provedeny k prokázání důvodu dovolání a čeho se odvolatel domáhá (dovolací návrh).“³⁹ O dovolání rozhoduje bez jednání Nejvyšší soud České republiky, který přezkoumá napadené rozhodnutí a rozhodne usnesením tak, že dovolání buď odmítne, je-li zjevně bezdůvodné, zamítne, dojde-li k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné, popřípadě napadené rozhodnutí zruší, když usnesení odvolacího soudu není správné nebo řízení bylo postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Věc se poté vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Domnívám se, a to i z toho důvodu, že v následujících částech mé rigorózní práce vycházím právě z rozhodnutí Nejvyššího soudu, že dovolání není v dědických věcech neobvyklá věc. I paní notářka, u které jsem v pracovním poměru, se s dovoláním osobně setkala a to tehdy, když svým usnesením rozhodla, že listina o vydědění zůstavitele není platná, a to z toho důvodu, že zůstavitel vydědil svého syna, který v roce 1986 emigroval do Kanady z důvodu, že mu nebude schopen v budoucnu, kdy to bude potřebovat, poskytnout potřebnou pomoc. Pozůstalá manželka podala proti tomuto

---

³⁸ Dovolání upravují ustanovení §§ 236 – 243d OSŘ

³⁹ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 388

usnesení odvolání ke Krajskému soudu v Hradci Králové, který rozhodnutí soudní komisařky změnil tak, že výrok upravil na znění, že listina o vydědění je neplatná. A právě proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podala pozůstalá manželka zastoupená advokátem dovolání k Nejvyššímu soudu České republiky. V souvislosti s tímto případem musím dát také za pravdu tvrzením, že řízení u soudu je „běh na dlouhou trať“, a to z toho důvodu, že jsme předmětný spis k Nejvyššímu soudu odesílali dne 4.8.2011. Ve dnech, kdy píšu tyto řádky, to je na začátku září roku 2012, nemáme z Nejvyššího soudu žádné informace týkající se možného ukončení předmětného řízení.

K nápravě chyb v psaní, v počtech nebo k nápravě jiných zřejmých nesprávností slouží opravné usnesení (§ 164 OSŘ). Opravné usnesení vydá soud, který vydal chybné usnesení, a to i bez návrhu. Možnost vydat opravné usnesení není časově omezena, to znamená, že oprava může být provedena i po právní moci rozhodnutí. Opravit lze kteroukoliv část rozhodnutí, nelze však měnit jeho obsah. S opravným usnesením jsem se bohužel nedávno také setkala. V mém případě se jednalo o dodatečné projednání dědictví po zůstavitelce, když předmětem byl nemovitý majetek, a to dle výpisu z katastru nemovitostí, který jsem pořizovala tři dny před nařízeným jednáním, pozemek ve zjednodušené evidenci - parcely původ Pozemkový katastr (PK), v katastrálním území Štít. Dodatečné dědické řízení se bez problémů projednalo podle předpisů platných ke dni úmrtí zůstavitelky a tento nově najevo vyšlý majetek byl potvrzen jediné dědičce, pozůstalé dceři. Za pár dnů nám ale byla věc z Katastrálního úřadu pro Královéhradecký kraj, Katastrálního pracoviště Hradec Králové vrácena k opravě. Důvodem pro změnu podání bylo, že v rozhodnutí je nemovitosti, která je předmětem přechodu vlastnického práva nesprávně označena. Kontrolou bylo zjištěno, že skutečně došlo k chybnému označení pozemku, když místo podílu o velikosti 1/12 na pozemku – pozemkové parcele parcelní číslo 50/1 bylo v rozhodnutí uvedeno označení pozemku, dle mnou pořizovaného výpisu z katastru nemovitostí, a to podílu o velikosti 1/12 na pozemku ve zjednodušené evidenci – parcely původ Pozemkový katastr (PK) číslo 50/1. V mezidobí byla totiž v katastrálním území Štít provedena obnova operátu a parcely vedené ve zjednodušené evidenci původního pozemkového katastru byly přečíslovány a převedeny do katastru nemovitostí. Parcela tedy byla vedena jako pozemek – pozemková parcela. Soudní komisařkou bylo tedy vydáno opravné usnesení, ve kterém bylo rozhodnuto o opravě výroku rozhodnutí Okresního soudu v Hradci

Králové.

K ochraně oprávněného dědice, který měl podle dědického práva nárok na dědictví, ale který nebyl účastníkem dědického řízení, slouží žaloba oprávněného dědice⁴⁰. Může se jednat o situaci, kdy v dědickém řízení nebylo zjištěno, že zůstavitel zanechal závěť a dědictví probíhalo podle zákona, ačkoliv závětním dědicem byla jiná osoba než zákonný dědic. „Povinnost nepravého dědice vydat vše co z dědictví má, se řídí zásadami bezdůvodného obohacení, tak aby neměl prospěch na újmu pravého dědice.“⁴¹

---

⁴⁰ Právní úprava žaloby oprávněného dědice slouží ustanovení §§ 485 – 487 OZ

⁴¹ MIKEŠ, Jiří, *Dědictví a právo : (právní poradce pro každého)*. Praha : Informatorium, 1993, s. 153

4 Spory o závěť

4.1 Předpoklady platnosti závěti

Obecně můžeme závěť označit jako jednostranný právní úkon, kterým fyzická osoba pořizuje o svém majetku pro případ smrti. Svým charakterem se jedná o právní úkon podmíněný, neboť jeho účinky jsou vázány na odkládací podmínku, kterou je smrt zůstavitele, o níž je jisté, že nastane, ovšem není známo kdy. Z povahy tohoto právního institutu je zřejmé, že pořízení závěti přichází v úvahu pouze u fyzické osoby. Závěť musí mít určité, zákonem stanovené náležitosti, aby mohla být platným právním úkonem. Platí pro ni jednak obecná ustanovení o právních úkonech obsažená v ustanovení § 34 a následujících ObčZ, které zákon vyžaduje pro platnost jakéhokoliv právního úkonu, ale i zvláštní formální a obsahové náležitosti upravené v ustanovení §§ 476 až 480 ObčZ, bez jejichž dodržení by neměla povahu platného pořízení pro případ smrti. Zpřísněné požadavky jsou odůvodněny tím, že závěť se uplatní až v době, kdy ten, kdo ji pořídil, už nebude naživu. Konkrétní věc nebo právo, o kterých pořizovatel závěti disponuje ve své závěti, nemusí v každém případě být ve vlastnictví pořizovatele závěti v okamžiku sepsání závěti. Stačí, pokud budou ve vlastnictví pořizovatele závěti v okamžiku jeho smrti.

Obecné a zvláštní náležitosti úkonu:

- a) náležitosti osoby
- b) náležitosti vůle
- c) náležitosti projevu vůle

Ad a) Způsobilost zřídit závěť má ten, kdo je plně způsobilý k právním úkonům, tedy ten, kdo dovršil 18. rok svého života. Výjimečně dosáhne zletilosti i osoba mladší osmnácti let, uzavře-li se souhlasem soudu manželství mezi svým šestnáctým a osmnáctým rokem života. Odchytku od pravidla uvedeného v první větě tohoto odstavce upravuje ustanovení § 476d ObčZ, které připouští, že nezletilé osoby, které dovršily 15. rok svého života mohou zřídit závěť. Pod sankcí neplatnosti tato závěť ovšem musí mít formu notářského zápisu.

Jak už jsem výše uvedla, způsobilost zřídit závěť má ten, kdo je plně způsobilý

k právním úkonům. Analogicky z tohoto lze dovodit, že způsobilost zřídít závěť nemá ten, kdo byl pro duševní poruchu, která není jen přechodná, soudem zbaven způsobilosti k právním úkonům či komu byla způsobilost k právním úkonům soudem omezena. Nemusí se vždy jednat o nevratnou záležitost. „Dojde-li ke změně v duševním stavu osoby, u níž byla relevantnost právních úkonů takto postižena, může soud zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům zrušit pro změnu nebo odpadnutí důvodů, které k nim vedly.“⁴² Ode dne právní moci takového rozhodnutí může ten, koho se to týká o svém majetku pořídit závěti. Nedostatek způsobilosti k právním úkonům pořizovatele závěti v době jejího pořízení se nezhojí tím, že zůstavitel se následně způsobilým k právním úkonům stane. „Platnost závěti, pokud jde o způsobilost zůstavitele k jejímu pořízení, se posuzuje k době, kdy byla pořízena; následná ztráta způsobilosti zůstavitele k právním úkonům již na platnost závěti nemá vliv.“⁴³ Platnost závěti by ovšem mohla být ohrožena i u osoby k právním úkonům jinak plně způsobilé, jestliže by ji poříдила v duševní poruše, která by ji činila k tomuto právnímu úkonu neschopnou.

Ad b) Pro závěť platí totéž co pro ostatní právní úkony. Je to projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem vůle spojují. Musí se jednat o svobodnou vůli jednajícího pořídit závěť a povolat v ní uvedenou osobu či osoby za dědice. V opačném případě by s úkonem nemohly být spojovány žádné právní následky. Neprojeví-li zůstavitel dostatečně svoji vůli zvláště, když zákon stanoví, že se tak má stát písemně, nemůže taková nedostatečně projevená vůle zakládat právní následky.

Ad c) Platnost závěti z hlediska určitosti a srozumitelnosti projevu vůle nelze u závěti posoudit bez zřetele k jejímu obsahu. Pokud by měla být závěť neplatná pro její nesrozumitelnost, respektive pro neurčitost, musely by se týkat základních skutečností, které určují obsah vůle pořizovatele závěti naložit s určitým majetkem pro případ svojí smrti, tedy taková neurčitost či nejasnost, které by neumožňovaly příslušnou věc nebo právo identifikovat, případně určit komu má připadnout. Z hlediska obsahu je prvořadým předpokladem platnosti závěti určení dědice, a to buď ustanovení dědice

---

⁴² MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 66

⁴³ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1440

k dědictví jako celku nebo k jeho poměrné části, popřípadě i jen k jediné věci, anebo nařízení jiného způsobu naložení se zanechaným majetkem jako je zřízení nadace. Dědicem ze závěti může být jak fyzická, tak právnická osoba. Dědiců může být i více a mohou být určeni s uvedením podílů každého z nich, například zlomkem nebo procentem, ale i bez uvedení podílů. Podstatné je, aby dědické podíly byly určeny srozumitelným způsobem. Stávající praxe takto povolaným dědicům nebrání v tom, aby se o vypořádání dědictví dohodli jinak, než jak je určeno v poslední vůli zůstavitele. Záleží pouze na zůstaviteli, kdo se stane dědicem. Dědicem může být určena osoba, která by přicházela do okruhu tzv. zákonných dědiců, může jím být ale i úplně jiná osoba.

Požizovatel určí, kdo jej v případě smrti vystřídá jako nositele práv a povinností k zanechanému majetku. Pořizovatel závěti, který má za to, že v závěti nakládá se vším svým majetkem, podělí povolané osoby jednotlivými složkami majetku, který vlastnil ke dni porizení závěti. Ke dni úmrtí pořizovatele závěti, ale může být rozsah jeho majetku zcela jiný než v době, kdy závěť učinil. Zvláštní situace poté může nastat, když zůstavitel nemá žádných tzv. zákonných dědiců a myslel si, že v závěti pořizuje o veškerém svém majetku. Jiné majetkové hodnoty, o kterých zůstavitel ve své závěti nepořídil, pak představují předmět dědění, k němuž by byli povoláni dědici ze zákona a kdyby jich nebylo, připadl by tento majetek státu jako tzv. odúmrť. Tato situace bohužel není neobvyklá, zejména, není-li závěť sepisována u notáře, který by podle mého názoru pořizovateli poradil, aby veškerý ostatní další movitý i nemovitý majetek, který bude předmětem dědictví po jeho osobě, někomu odkázal. S jedním takovým případem, kdy závěť byla sepisována za pomoci advokáta a ne u notáře, a v níž bylo určeno jaký majetek, které konkrétní osobě připadne, jsem se i osobně setkala. Zůstavitel zemřel se zanecháním allografní závěti ze dne 22.7.2011. Jednalo se o závěť psanou strojově (na počítači), podepsanou vlastní rukou zůstavitele, datovanou datem 22.7.2011. Na závěti zůstavitele byly připojeny podpisy dvou svědků, kteří byli osobami plně způsobilými k právním úkonům a nebyli osobami blízkými závěti povolaným ani zákonným dědicům a svými podpisy stvrdili, že zůstavitel závěť vlastní rukou podepsal a výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Uvedenou závěť zůstavitel odkázal knihovnu v jeho bytě Biskupství Královéhradeckému, výherní vkladní knížku vedenou u České spořitelny, a.s. a staré a opotřebované zařízení Římskokatolické farnosti –

děkanství Hradec Králové, o ostatním majetku závěť nepořídil. Předmětem dědictví ovšem kromě majetku shora uvedeného byla také finanční hotovost uložená na depozitním účtu Léčebny pro dlouhodobě nemocné a pohledávka zůstavitele za společností Centropol energy, a.s. z titulu nároku na výplatu přeplatku za elektřinu a za plyn. Vzhledem k tomu, že výše uvedení byli závěti ze dne 22.7.2011 povoláni jen k části dědictví, připadla zbývající část majetku zůstavitele, z důvodu absence dědiců ze zákona, dle ust. § 462 ObčZ jako tzv. odúmrt' státu – České republice.

Požadavek určitosti závěti se vztahuje i na označení fyzické či právnické osoby povolané za dědice. Osoba dědice by měla být náležitým způsobem označena. U fyzické osoby by mělo být zejména uvedeno její jméno, příjmení, datum narození, popřípadě bydliště. Právnická osoba by měla být označena stejným označením, pod kterým je vedena v příslušném rejstříku, sídlem a identifikačním číslem. Požadavek určitosti je splněn i tam, kdy měl pořizovatel pouze jediného syna a v závěti je uvedeno, že veškerý majetek je odkázán jedinému synovi. Zřizovatel by měl mít vždy na mysli, aby osoba dědice byla nezaměnitelným způsobem určena. Vyloučena ovšem není možnost, že by závěti povolaný dědic z jakéhokoliv důvodu nedědil. Tomuto lze čelit tím, že zůstavitel v závěti určí jeho náhradníka. Zákon totiž nepřipouští, aby uvolněný podíl závětního dědice přirostl k podílům ostatních závětních dědiců. Do uvolněného dědického podílu by tak nastoupili dědici ze zákona.

Podle ustanovení § 485 odst. 1 ObčZ, zjistí-li se pro projednání dědictví, že oprávněným dědicem je někdo jiný, je povinen ten, kdo dědictví nabyt, vydat oprávněnému dědici majetek, který z dědictví má, podle zásad o bezdůvodném obohacení tak, aby neměl majetkový prospěch na újmu pravého dědice. Není-li možné, aby nepravý dědic vydal oprávněnému dědici majetek, který po zůstaviteli neoprávněně získal, musí za majetek poskytnout peněžitou náhradu.

Jakékoliv podmínky připojené k závěti nemají právní následky. Neplatná je tudíž i podmínka, kterou zůstavitel omezil někoho povolání za dědice. Povolání náhradního dědice nemá povahu podmínky. Sporná situace může nastat, kdy bude určitá osoba povolána za dědice peněžité částky, popřípadě, když bude ustanovenému dědici nemovitého majetku uloženo, aby jiné osobě vyplatil peněžní částku. S uvedenou problematikou se vypořádal Městský soud v Praze, z jehož usnesení ze dne 28.2.2001, č.j. 24 Co 51/2001 – 133 vyplývá, že ustanovení závěti o povinnosti dědice (dědiců)

vyplatit peněžité podíl jiné osobě či osobám nemá charakter podmínky, která nemá právní následky. Domnívám se, že v odůvodnění závěrečného usnesení by poté mělo být uvedeno, že i v takovém případě jde o způsob určení dědického podílu, a to formou peněžité výplaty.

Není rozhodné, jak je závěť formulována. Je třeba ji vykládat podle vůle toho, kdo právní úkon učinil. Vznikne-li pochybnost o obsahu právního úkonu z hlediska jeho určitosti a srozumitelnosti, je třeba, aby se soudní komisař pokusil pomocí výkladu právního úkonu o odstranění takové nejasnosti. Podle ustanovení § 35 odst. 2 ObčZ právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Jako příklad lze uvést sousloví, které je často používáno i samotnými notáři při sepisování závětí, a sice sousloví „veškerý movitý i nemovitý majetek“. Otázka je, zda lze pod touto sousloví užitě v závěti zůstavitele podřadit i obchodní podíl zůstavitele ve společnosti s ručením omezeným. Při bližším studiu zákonů zjistíme, že podle ustanovení § 118 odst. 1 ObčZ mohou být předmětem občanskoprávních vztahů věci, práva nebo jiné hodnoty. Ustanovení § 119 odst. 1 ObčZ rozlišuje věci na movité a nemovité. Odstavec druhý poté blíže specifikuje nemovitosti, kterými jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Nikde v občanském zákoníku ale nenalezneme definici věci movité. Podle ustanovení § 114 ObchZ obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti. Obchodní podíl tedy nelze podřadit pod věc, ale pod práva, popřípadě pod jiné majetkové hodnoty. Domnívám se, že obecně panuje názor, že pojem majetek je obsahově velmi široký a lidé pod něj zařazují všechny věci, práva i jiné hodnoty, které vlastní. Vzhledem k tomu, že není možno dospět k jednoznačnému výkladu tohoto sousloví, bude nutno obsah tohoto sousloví vždy vykládat v souladu s obsahem projevu vůle a v souvislosti s právním úkonem, v daném případě v souvislosti se závětí. Těmito slovy by byl tedy míněn veškerý majetek zůstavitele, a to i obchodní podíl.

Jako další příklad lze uvést případ, který musel řešit Ústavní soud na základě podané ústavní stížnosti. Jednalo se o případ, kdy zůstavitelka ve své závěti odkázala chatu společně s pozemkem parcelní číslo 842/1 závětnímu dědici, svému synovci. Zůstavitelka ovšem nikdy nebyla vlastnící pozemku parcelní číslo 842/1, ale naopak

byla vlastnící pozemku parcelní číslo 842/2, který ovšem ve své závěti neuvedla. Žalobou podanou u okresního soudu se závětní dědic domáhal určení, že je dědicem chaty i pozemku parcelní číslo 842/2. Okresní soud svým rozhodnutím žalobu zamítl. Ve svém odůvodnění uvedl, že závěť je třeba vykládat tak, že zůstavitelka skutečně mínila převést do vlastnictví závětního dědice parcelu uvedenou v závěti a žádnou jinou parcelu mu odkázat nechtěla. K odvolání žalobce krajský soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobce odmítl. Ústavní soud České republiky naopak usnesení Nejvyššího soudu České republiky a rozsudky krajského soudu i okresního soudu zrušil. Z odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu vyplývá, že obecné soudy dostatečně nezhodnotily skutečnost, že zůstavitelka jednoznačně projevila svou vůli odkázat chatu i s pozemkem stěžovateli. V úvahu mělo být vzato i to, že v bytě zůstavitelky nebyly nalezeny žádné listiny, z nichž by vyplývalo bližší označení pozemku. Zůstavitelce tedy zřejmě selhala paměť a bez příslušných podkladů parcelu nesprávně označila, neboť se obávala jen obecného označení nemovitého majetku a doplnila jej v dobré víře. Bylo proto třeba, podle přesvědčení Ústavního soudu respektovat vůli zůstavitelky zanechat jediný majetek svému jedinému příbuznému, s kterým měla dobré vztahy.

Prostředky k objasnění nejasnosti mohou být gramatické (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logické (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematické (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Podle ustálené judikatury soudů výklad právního úkonu může směřovat jen k objasnění toho, co je v závěti jednoznačně uvedeno či zmíněno. Nelze výkladem nahrazovat to, co v závěti chybí, resp. není ani naznačeno. Není ani dovoleno pomocí výkladu právního úkonu měnit jeho obsah a smysl. V případě, že nejasnost či nesrozumitelnost nelze odstranit ani pomocí výkladu projevu vůle, je tento právní úkon neplatný.⁴⁴

Pořizovali závěti zůstává zachována možnost ji kdykoliv v budoucnu změnit, zrušit či pořídit závěť novou, vedle které závěť předchozí nemůže svým obsahem obstát nebo může závěť odvolat. Platná závěť pořízena později zrušuje závěť předcházející, pokud vedle ní nemůže obstát, a to již okamžikem, kdy byla zřízena. Je zapotřebí také zmínit, že na skutečnosti, že závěť předcházející byla zrušena závětí pozdější, nemá

---

⁴⁴ Ustanovení § 37 odst. 1 ObčZ

žádný vliv, zda později pořízena závěť existovala ještě v okamžiku smrti zůstavitele, popřípadě zda ji zůstavitel ještě za svého života odvolal, zrušil další závěti či listinu, na níž byla závěť sepsána, zničil. Odvoláním, zrušením či zničením pozdější závěti nemůže dojít k obnovení závěti předcházející.

Zajímavý, pro soudního komisaře nezáviděníhodný spor mezi účastníky dědického řízení o dědické právo ovšem může nastat, jestliže zůstavitel o svém majetku pořídí závěti, například sepsanou ve formě notářského zápisu, kterou ustanoví univerzální dědicem konkrétní osobu, která by ovšem nedělila v případě zákonné dědické posloupnosti. Dědici, kteří by jinak přicházeli v úvahu, jako dědici ze zákona budou tvrdit, že zůstavitel o svém majetku pořídil ještě další závěť, a to závěť sepsanou na stroji a podepsanou zůstavitelem a dvěma svědky úkonu. Tato závěť měla být podle jejich tvrzení uložena v bytě zůstavitele, od kterého ale oni nemají klíče a jedinou osobou, která může vstoupit do tohoto bytu je univerzální dědic z první závěti. Bylo by vcelku logické, že tito by tvrdili, že se závěť nenalezla, neboť byla zničena dědicem z první závěti. Mezi účastníkem řízení na jedné straně a ostatními potencionálními dědici na straně druhé by tedy existovala sporná skutečnost o to, zda zůstavitel o svém majetku po datu pořízení první závěti pořídil platnou závěť pozdější, v níž by veškerý majetek odkázal jiné osobě nebo osobám. Soudní komisař by tedy měl postupovat dle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ⁴⁵, neboť rozhodnutí o dědickém právu závisí na zjištění sporné skutečnosti, tj. zda zůstavitel o svém majetku pořídil platnou závěť pozdější, která by rušila závěť předchozí. Teprve po objasnění této skutečnosti bude moci soudní komisař učinit závěr, kdo je dědicem zůstavitele a rovněž účastníkem dědického řízení.

4.2 Forma závěti

Ustanovení o formě závěti jsou kogentní povahy. Zákon stanoví, že závěť může být zřízena jen v určitých, jím předepsaných formách. Nebude-li zachována některá z předepsaných náležitostí, je závěť neplatná. Závěť musí být pod sankcí neplatnosti zřízena jedině v písemné formě. V každé závěti musí být uveden den, měsíc a rok kdy byla podepsána, jinak je neplatná. Zřídít závěť může pouze jediná osoba. Společná závěť dvou nebo více zůstavitelů je neplatná. „Z hlediska formy závěti je určující, zda jde o pořizovatele plně způsobilého k právním úkonům, který může číst a psát,

---

⁴⁵ O znění ustanovení § 175k odst. 2, jakož i o jeho využití a problematice pojednávám v samostatné kapitole této práce, resp. v 5. Kapitole, bodu 5.1

o nezletilého pořizovatele staršího patnácti let nebo o pořizovatele, který nemůže číst nebo psát, popř. je nevidomý.⁴⁶

Jednou ze způsobilých forem v jaké může být závěť pořizena je závěť holografní, tedy závěť napsaná vlastní rukou zůstavitele. Vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsaná a podepsaná, jinak je neplatná. Závěť musí také obsahovat uvedení dne, měsíce a roku kdy byla podepsána a tento údaj musí být napsán vlastní rukou zůstavitele. Podpis musí uzavírat text závěti. Na uvedeném požadavku vlastnoručního písma jako zásady nic nemění okolnost, že platné závěti by byly i ty, které byly napsány nohou, ústy, levou rukou a podobně. Šlo by ale zřejmě jen o výjimečné případy, při kterých by pořizovatel závěti nemohl normálně použít vlastní ruku k sepsání závěti. Písmo je různé, v podstatě každého člověka jiné a vykazuje různost základních rysů podle vlivu a prostředků pisatele. Tvoří je tedy individualita, která typografickému (písmu psanému na stroji či počítači) schází.

Druhou ze způsobilých forem v jaké může být závěť pořizena je závěť allografní, která byla znovu zavedena do občanského zákoníku novelou s účinností od 1.1.1992. Aby nedocházelo k budoucím sporům, byla jejím připuštěním zpřísněna forma závěti. Nedostatek této formy má potom za následek neplatnost závěti. Ve většině případů se jedná o závěť psanou strojově, s největší pravděpodobností na počítači, může se ovšem jednat i o závěť psanou rukou. Nevyžaduje se při ní, aby celý její obsah byl sepsán vlastnoručně zůstavitelem, ovšem, aby mohla být platným právním úkonem, musí splňovat určité, zákonem stanovené náležitosti. Zůstavitel musí jednak závěť vlastní rukou podepsat, dále před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli a konečně, svědci se musí na závěť podepsat. Není podmínkou, aby svědci byli seznámeni s obsahem závěti. Kdyby zákonodárce připustil tuto formu pořízení beze svědků, objevil by se jistě bezpočet případů podvrhu a zfalšování. V závěti musí zároveň být uveden den, měsíc a rok, kdy ji zůstavitel podepsal. Závěť allografní stejně jako závěť holografní je typem závěti soukromé, to je zřízené jinak než spolupůsobením úřední osoby, než spolupůsobením notáře.

Třetí z forem soukromých závětí je závěť osoby, která nemůže či neumí číst nebo psát, upravená v ustanovení § 476c ObčZ. Takováto osoba může zřídit závěť,

---

⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2 vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1440

ovšem zpřísněným způsobem. Zpřísněný způsob slouží k ochraně práv zůstavitele. Zůstavitel projeví svoji poslední vůli před třemi svědky, kteří musí být, společně s pisatelem a předčítatelem současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti. Pisatelem a předčítatelem může být i svědek. Tři svědci mají být dle mého názoru dostatečnou zárukou pravdivosti vůle pořizovatele závěti. Svědci musí znát obsah závěti. Celý obsah zůstavitelovy poslední vůle musí tudíž být v řeči, kterou svědci, pisatel i předčítatel znají. Zákon vyžaduje, aby po sepsání byl text závěti přečten jinou osobou jako předčítatelem. Z předchozí věty tedy vyplývá, že pisatel tedy nesmí být zároveň i předčítatel. Závěť je předčítána za přítomni zůstavitele i všech tří svědků. Od zůstavitele se poté vyžaduje, aby potvrdil, že napsaný text odpovídá jeho poslední vůli. Svědci se na listinu podepíší. Pisatel a předčítatel listinu podepsat nemusí, nejsou-li současně svědky úkonu. V listině musí být označena osoba zůstavitele a uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, aby bylo ozřejmeno, proč byla zvolena tato forma závěti. Zůstavitel, který by totiž nebyl takto hendikepován, by nemohl platně pořádat závěť ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ. Dále musí být v listině uvedeno jméno osoby, která listinu napsala (pisatel), jméno osoby, která listinu přečetla (předčítatel) a údaj o tom, jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Pořádat závěť formou notářského zápisu může každá fyzická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům. Závěť v podobě notářského zápisu má povahu veřejné listiny, jestliže splňuje náležitosti stanovené pro ně notářským řádem⁴⁷. Jak tedy vyplývá z předchozí věty, vedle občanského zákoníku je závěť ve formě notářského zápisu upravena i v notářském řádu. Náležitosti notářského zápisu, tedy i zápisu o závěti jsou uvedeny v ustanovení § 63 NotŘ⁴⁸. Chybí-li u závěti sepsané formou notářského zápisu některá z náležitostí vymezených v ustanovení § 63 NotŘ, nelze již tuto listinu považovat za veřejnou listinu. Důsledkem toho by byla neplatnost závěti. Pořizovateli závěti nevydá notář stejnopis notářského zápisu o závěti, jako tomu bývá u jiných notářských zápisů, ale pouze jeho prostý opis, to je bez doložky o souhlasu opisu

---

⁴⁷ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů (notářský řád; dále jen NotŘ)

⁴⁸ Notářský zápis musí obsahovat a) místo, den, měsíc a rok úkonu, b) jméno, příjmení notáře a jeho sídlo, c) jméno, příjmení, bydliště a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, d) prohlášení účastníků, že jsou způsobilí k právním úkonům, e) údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, f) obsah úkonu, g) údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen, h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.

s prvopisem listiny.

Pro nezletilého, který dovršil 15. rok věku, a který chce pořídit závěť je závěť ve formě notářského zápisu dokonce obligatorní forma závěti, tedy jediný způsob, jak může projevit svou poslední vůli. Při sepisu tohoto notářského zápisu není zapotřebí součinnosti právního zástupce, ani schválení opatrovnického soudu, jak tomu bývá v jiných případech při nakládání majetku nezletilého.

Druhým případem, v němž je obligatorní podoba závěti ve formě notářského zápisu zákonem předepsána je závěť, podle které má být zřízena nadace. Odůvodnění zpřísněné formy spočívá v tom, že náležitosti listiny musí vyhovovat požadavkům uvedeným v zákoně o nadacích a nadačních fondech. Za dobu co působím na místě notářské koncipientky, tedy již za dobu delší než dva roky jsem se se závětí, ve které by byla zřízena nadace nesetkala. Dotazem na notářku jsem zjistila, že ani ona za svojí dlouholetou praxi nikdy závěť již by byla zřízena nadace nesepisovala.

I při pořizování závěti formou notářského zápisu se mohou uplatnit svědci, a to buď jako svědci totožnosti, když notář nezná pořizovatele závěti a nelze-li jeho totožnost prokázat platným úředním průkazem nebo jako svědci úkonu, když pořizovatel závěti nemůže číst nebo psát. „Tito svědci mají být při tom, když pořizovatel se vyslovuje o tom, co má být obsahem úkonu, dále při předčítání a schválení notářského zápisu pořizovatelem.“⁴⁹

4.3 Centrální evidence závětí; zjištění stavu a obsahu závětí

Vyhotoví-li notář závěť ve formě notářského zápisu je povinen pomocí elektronického přenosu dat zapsat údaje o takové listině a o jejím pořizovateli do tzv. Centrální evidence závětí. Centrální evidence závětí je neveřejný seznam v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje notářská komora. Centrální evidence závětí byla zavedena dnem 1.1.2001, ovšem zcela zprovozněna byla až v průběhu roku 2003. V mezidobí docházelo k přenosu dat ze všech okresních soudů, aby mohly být vedeny pro celou Českou republiku jedním subjektem, a to shora zmíněnou notářskou komorou.

Jedním z prvotních úkonů, který je notář povinen udělat poté, co obdrží dědický spis ze soudu je provést lustraci v centrální evidenci závětí, aby zjistil, zda je evidována závěť zůstavitele, popřípadě více závětí a u koho jsou uloženy. Notář či pracovník notáře, který byl k tomuto šetření pověřen, vyznačí výsledek šetření ve spise založením

⁴⁹ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 111

výtisku příslušného sdělení opatřeného datem vyhledávání, podpisem a razítkem osoby, která vyhledávání provedla. Sdělení obsahuje údaj, zda zůstavitel zanechal závěť a kde a pod jakou značkou byla závěť sepsána či uložena. Zjistí-li soudní komisař šetřením v evidenci závětí, že zůstavitel zanechal závěť ve formě notářského zápisu nebo uložil závěť do úschovy notáře, provede soudní komisař tzv. prohlášení závěti, tedy zjistí její stav a obsah, a to buď sám, je-li závěť uložena u něj nebo požádá o zjištění stavu a obsahu závěti notáře nebo soud, u nichž je závěť uložena. Stav a obsah závětí sepsaných do 31.12.1992 notářským zápisem bývalých státních notářství zjišťuje okresní soud, u něhož zůstala závěť uložena.

Obdobně je třeba postupovat při zjišťování stavu a obsahu listiny o vydědění, listiny o ustanovení správce dědictví, listiny o odvolání listiny o ustanovení správce dědictví, smlouvy o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů i smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství.

Vyjde-li v průběhu dědického řízení jinak než lustrací v evidenci závětí, že zůstavitel zanechal závěť, například tak, že závěť byla pozůstalými příbuznými předložena u předběžného šetření, zjistí její stav a obsah soudní komisař. Soudní komisař zjišťuje obsah všech závětí, tedy ať už byla pořízena vlastní rukou zůstavitele či za přítomnosti dvou nebo více svědků. O zjištění stavu a obsahu závěti sepíše soudní komisař protokol, k němuž pevně připojí ověřenou kopii této listiny. Protokol může být sepsán za přítomnosti účastníků řízení, ovšem i bez jejich přítomnosti. V protokolu se zejména uvede, zda není listina poškozena, opravována, v jaké formě je sepsána, zda neobsahuje skutečnosti zeslabující její věrohodnost, datum listiny a identifikační údaje o osobách uvedených v listině. V případě, že byla listina předložena třetí osobou, uvede se v protokolu její jméno, příjmení, datum narození, bydliště a kde dle jejího prohlášení, byla listina uložena. Soudní komisař zároveň v protokolu potvrdí, že listinu převzal. Jestliže byla závěť sepsána vlastní rukou zůstavitele, uvede se v protokolu sdělení osoby, která závěť předložila, zda je listina pravděpodobně psána vlastní rukou zůstavitele, popřípadě je-li předložená závěť psaná na počítači, zda je podepsána vlastní rukou zůstavitele. Dále se zjišťuje bydliště svědků závěti, a jaký je jejich vztah k závěti povolaným a zákonným dědicům. Pokud osoby svědků již nežijí, zjišťuje se také datum jejich úmrtí. Ještě složitější je situace u zůstavitele, který v době pořízení závěti nemohl číst nebo psát. V takovém případě se zjišťuje a v protokolu uvede, proč nemohl

zůstavitel číst nebo psát, jaké je bydliště svědků závěti, pisatelů a předčitatelů a jaký je jejich vztah k závěti povolaným a zákonným dědicům. Pokud tyto osoby již nežijí, zjišťuje se dále datum jejich smrti.

Osobě, která předložila závěť zůstavitele či listinu, o níž tvrdí, že se jedná o závěť zůstavitele, není povinnost vydávat jedno vyhotovení protokolu. Soudní komisař této osobě protokol ovšem vydá, pokud o to požádá.

Bylo-li v řízení zjištěno, že zůstavitel zanechal více závětí, které nejsou totožné, zjišťuje se stav a obsah všech těchto závětí. Jsou-li totožné, sepíše se o stavu a obsahu listin jen jeden protokol, v němž se uvede počet vyhotovení.

5 Spory o neplatnost závěti

5.1 Řešení sporů v dědickém řízení

Ačkoli je dědické řízení řízením nesporným, tak i v něm se mohou mezi účastníky objevit spory. Ustanovení § 175k odstavce 1 a 2 OSŘ upravují postup soudního komisaře v případě, kdy je mezi účastníky sporné dědické právo. Mezi účastníky je spor o to, kdo z nich je dědicem zůstavitele. „Tvrdí-li někdo o sobě, že je dědicem, a popírá, že by dědické právo svědčilo někomu jinému, kdo se vydává za dědice, je tu spor o dědické právo.“⁵⁰ Pro soudního komisaře je otázka dědiců v dědickém řízení velmi důležitá. Notář musí vědět, s kým má v rámci dědického řízení jednat a kdo může svými procesními úkony ovlivňovat průběh a výsledek řízení. Není tedy možné uvedený spor řešit až v usnesení o dědictví.

Postup soudu při sporu o dědické právo v dědickém řízení závisí na tom, zda se jedná o vyřešení otázek, jejichž skutkový základ je mezi účastníky nesporný a které lze řešit jen na základě právního posouzení věci či se jedná o zpochybňování samotného skutkového stavu, na kterém je sporné dědické právo založeno.

Jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných skutečnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci, postupuje soud při řešení těchto otázek podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ. Soudní komisař přímo v dědickém řízení vyšetří podmínky dědického práva, otázku posoudí a rozhodne. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto pouze o tom s kým, tedy s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem zůstavitele, popřípadě s kým nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem zůstavitele. Soudní komisař o těchto otázkách rozhoduje zpravidla usnesením, které je zapotřebí doručit účastníkům řízení, kteří mají právo podat odvolání proti tomuto usnesení. I bez vydání usnesení ale může soudní komisař pokračovat v řízení s tím, u koho má za to, že je dědicem zůstavitele. K uvedenému postupu bych se ale přikláběla v těch případech, kdy vyloučená osoba je s takovým postupem srozuměna a věděla bych, že nebude nadále své dědické právo uplatňovat nebo je-li naprosto jisté, že není dědicem zůstavitele. To by bylo například v případě, kdy by při dědění ze zákona

---

⁵⁰ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 832

uplatňoval dědické právo rodič zůstavitele, ačkoliv zůstavitel zanechal potomky, kteří dědictví neodmítli, a jsou způsobilí dědit.

Postup podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ použije soudní komisař, když posuzuje platnost závěti z hlediska zákonem stanovené formy, či například v případě, že potomek zůstavitele zpochybňuje trestný čin proti zůstaviteli jako důvod jeho dědické nezpůsobilosti za situace, kdy jde o pravomocný trestní rozsudek. Stejně tak posouzení, zda osoby, které vykonávaly funkce svědků při pořizování závěti, jsou osobami blízkými závětnímu dědici, je posouzením právním a nikoliv skutkovým. Špatně by tedy bylo, kdyby soudní komisař uložil pozůstalé dceři, aby ve lhůtě jednoho měsíce ode dne právní moci usnesení podala proti závětnímu dědici u okresního soudu návrh na určení, že závěť zůstavitelky je neplatná, neboť svědky úkonu byly osoby blízké závětnímu dědici. Otázka, zda svědkové závěti, kteří byli například i u notářského zápisu se závětí účastni jako svědci, jsou či nejsou osobami blízkými závětnímu dědici, je otázkou právní a nikoliv skutkovou. Tuto právní otázku má proto soudní komisař řešit podle § 175k odst. 1 OSŘ, tedy posoudit si ji sám v rámci řízení o dědictví a rozhodnout samostatným usnesením, zda závěť zůstavitelky je platná či neplatná. Naproti tomu při sporu o výklad obsahu právního úkonu závěti, tedy sporu o skutkové okolnosti rozhodné pro posouzení dědického práva je na místě, aby soud postupoval způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

Usnesením podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ může soudní komisař rozhodnout pouze o tom, s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo bude nadále jednáno, popřípadě jednáno nebude. Otázka, zda závěť zůstavitele je platným právním úkonem má pro takové rozhodnutí jen povahu předběžné otázky. Posouzení předběžné otázky nemůže být vyjádřeno přímo ve výroku usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ, ale může být uvedeno jen v odůvodnění rozhodnutí.

Není zároveň možné, aby soudní komisař s odkazem na ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ určoval výši dědických podílů jednotlivých dědiců. Nebyl by správný postup soudního komisaře, kdyby se výrokem usnesení snažil vyřešit s odkazem na ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ spornou skutečnost mezi účastníky řízení, která by spočívala v tom, zda zůstavitel odkázal závětní dědičce veškerý svůj majetek či nikoliv, konkrétně, zda obchodní podíl zůstavitele ve společnosti je věc movitá a zda se závěť zůstavitele ve

znění, „veškerý majetek nemovitý i movitý, který po mé smrti zůstane“ vztahuje i na tento obchodní podíl. Citované ustanovení řeší postup soudního komisaře, je-li mezi účastníky sporné dědické právo. Jedná se o rozhodnutí, které má význam z hlediska vymezení účastníků řízení. Výše uvedený problém s obchodním podílem a závětí zůstavitele je ovšem problém právního charakteru a musí být vyřešen v dědickém řízení. Ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ v tomto případě ovšem nelze použít. Výše dědických podílů, bude dědicům předestřena až v usnesení vydaném podle § 175q OSŘ.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ se bude postupovat i v případě, kdy v průběhu dědického řízení mezi účastníky vznikl spor o dědické právo, a sice, zda pozůstalé neteře jsou podle závěti zůstavitelky dědičkami členského podílu v bytovém družstvu. Zůstavitelka pořídila vlastnoruční závěť, kterou odkázala svůj členský podíl v bytovém družstvu svým třem neteřím. Vzhledem k tomu, že všechny skutečnosti potřebné pro posouzení, zda závěť zůstavitelky je z hlediska svého obsahu platným právním úkonem byly nesporné a rozhodnutí o tomto sporu tedy nezávisí na zjištění sporných skutečností, soudní komisař správně přistoupil k vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ a v řízení pokračoval se všemi v závěti povolanými neteřemi. Podle ustanovení § 707 odst. 2 ObčZ, jestliže zemře nájemce družstevního bytu a nejde-li o byt ve společném nájmu manželů, přechází jeho smrtí členství v družstvu a nájem družstevního bytu na toho dědice, jemuž připadl členský podíl. Podle ustanovení § 700 odst. 3 ObčZ u družstevního bytu může společný nájem vzniknout jen mezi manžely. Nedojde-li v řízení o dědictví mezi dědici zůstavitele k dohodě podle ustanovení § 482 ObčZ, potvrdí soud nabytí dědictví těm, jejichž dědické právo bylo prokázáno podle dědických podílů, a to i ohledně členského podílu v bytovém družstvu. Na dědice však v takovém případě nemůže přejít společné členství v bytovém družstvu a společný nájem družstevního bytu, protože tomu brání kogentní ustanovení § 700 odst. 3 ObčZ, § 706 ObčZ i § 707 ObčZ. Dědici se mohou následně dohodnout, kdo z nich získá členský podíl v bytovém družstvu a kdo se stane nájemcem družstevního bytu. Nedohodnou-li se, lze se žalobou domáhat, aby o tomto sporu mezi nimi rozhodl soud. Tato kogentní ustanovení sice brání tomu, aby na více dědiců zůstavitelova členského podílu v bytovém družstvu přešlo členství v bytovém družstvu a společný nájem družstevního bytu, nebrání však tomu, aby zůstavitel v závěti ustanovil dědici svého členského podílu v bytovém družstvu více osob. S ohledem na

výše uvedené lze tedy shrnout, že pokud povolal zůstavitel za dědice svého členského podílu v bytovém družstvu více osob, není to samo o sobě důvodem neplatnosti závěti.

Odstavec druhý § 175k OSŘ upravuje naopak postup soudního komisaře v případech, kdy jsou mezi účastníky sporné skutkové okolnosti, na nichž závisí rozhodnutí o dědickém právu. Soudní komisař nemá z procesního hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, nicméně zákon mu ukládá, aby se v první řadě pokusil o odstranění sporu dohodou účastníků. Soudní komisař má tedy vyvinout úsilí k tomu, aby se sporné skutečnosti staly mezi účastníky nespornými. Byl-li ovšem pokus o odstranění sporu dohodou marný, vydá soudní komisař usnesení, kterým odkáže toho z účastníků řízení, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou, k jejímuž podání určí lhůtu. Svoji povahou je to lhůta hmotněprávní a prekluzivní. Zároveň se jedná o lhůtu soudcovskou, tedy o lhůtu, jejíž posouzení závisí na volné úvaze soudu. V naší notářské kanceláři se zpravidla určuje lhůta jeden měsíc. S marným uplynutím lhůty stanovené k podání žaloby je spojen následek, že soudní komisař pokračuje v řízení bez zřetele na tohoto dědice. Lhůta k podání žaloby může být prodloužena. Je ovšem zapotřebí, aby nejen k požádání, ale i k rozhodnutí o prodloužení lhůty došlo před uplynutím původně stanovené doby. K prodloužení lhůty dojde jen na základě rozhodnutí soudu. Lhůta k podání žaloby nemůže být ovšem prominuta.

Ze smíru musí být jasně patrné, jaký závěr byl o sporné otázce přijat. Smír se musí týkat například platnosti závěti, či zda zůstavitel byl způsobilý k sepsání závěti. Je-li spor o dědické právo dle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ mezi účastníky, jejich dědické tituly se navzájem vylučují. Obsahem smíru není dohoda o vypořádání dědictví, kterou by uzavírali účastníci, o nichž není dosud jasné, zda vůbec mohou dědit společně či nikoliv. Případný smír o sporné otázce dědického práva nelze tedy spojit s dohodou o vypořádání dědictví, podle které by měli dědictví nabýt dědicové obou sporných stran. Takovýto postup je zcela vyloučen například při kolizi mezi dědicem uplatňujícím dědické právo na základě soužití ve společné domácnosti, který by mohl dědit samostatně ve 3. dědické skupině ze zákona na straně jedné, a dědicem ze 4. dědické skupiny na straně druhé.

Koho považovat za toho dědice, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné? „Znění zákona nedává dědickému soudu volnost v tom, komu uloží

povinnost podat žalobu, což je věc vzhledem k nutnosti unést důkazní břemeno docela zásadní⁵¹. Soudní praxe za takového dědice považuje toho, kdo tvrdí rozhodné skutečnosti, které by měly být teprve prokázány, a které jiný účastník popírá (např. že žil se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti), toho kdo zpochybňuje platnost formálně bezvadného dědického titulu (např. tvrdí, že závěť je neplatná z důvodu, že byla zůstavitelem sepsána v duševní poruše či popírá existenci důvodu pro vydědění), a nebo toho, kdo tvrdí skutečnosti o dědické nezpůsobilosti, jež účastník, kterého se tyto skutečnosti týkají, popírá.

Výrok usnesení podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ musí obsahovat určení účastníka, který má žalobu podat i údaj o tom, jakou žalobu má odkázaný účastník podat. Žalobní petit by tedy měl být na určení, že žalobce je dědicem zůstavitele nebo že žalovaný není dědicem zůstavitele. Sporné skutečnosti, které jsou pro shora uvedené určení významné, jako například, že účastník žil se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, představují jen posouzení předběžné otázky, které se neuvádí ve výroku, ale jen v důvodech rozhodnutí. Toto je rozdíl oproti dříve platné úpravě obsažené v § 18 zákona č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím, ve znění pozdějších předpisů, který umožňoval, aby způsobilým předmětem sporného řízení, zahájeného na základě odkazu dědického soudu, bylo jen určení sporné skutečnosti nebo sporné právní otázky.

Domnívám se, že by ve výroku usnesení podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ měli být určeni i účastníci proti kterým má být žaloba podána. Stejný názor jako já měli i zkoušející u notářských zkoušek, které probíhaly v prosinci roku 2012 v sídle Notářské komory v Praze, na kterých jsem se byla podívat. Když jsem ale studovala problematiku ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ v komentáři, dočetla jsem se, že ostatní účastníci, včetně těch, kteří tvrzení na žalobu odkázaného účastníka podporovali nebo ke sporným skutkovým okolnostem nezaujali žádné procesní stanovisko, se ve výroku usnesení neuvádí, je však nezbytné je uvést v jeho odůvodnění. S tímto komentářem je také zajedno i rozhodnutí Ústavního soudu č.j. 467/04, ve kterém je uvedeno, že z odůvodnění rozhodnutí okresního soudu ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ není patrné, proti komu má být žaloba podána. Účastníky sporného řízení jsou všichni účastníci dědického řízení, kteří jimi byli v době vydání usnesení podle ustanovení

---

⁵¹ RYŠÁNEK, Zdeněk. *Sporné dědické právo*. Ad Notam. 2011, 6, s.28

§ 175k odst. 2 OSŘ. Obecně platí, že dědictví se nabývá smrtí zůstavitele. V době od smrti zůstavitele až do rozhodnutí o dědictví pravomocným usnesením soudu není jistota, kdo se stane zůstavitelovým dědicem, jak bude vypořádáno dědictví mezi více dědici a s jakým výsledkem řízení o dědictví skončí. Dědic či dědicové zůstavitele však nenabývají dědictví jen na základě smrti zůstavitele. Právní úprava vychází z principu ingerence státu při nabývání dědictví. Mimo jiné předpokládá, že každé dědictví po zůstaviteli musí být projednáno a rozhodnuto. Na základě pravomocného usnesení vydaného v dědickém řízení se dědictví nabývá s účinností ke dni smrti zůstavitele. Zanechal-li zůstavitel více dědiců, vzniká v době od smrti zůstavitele až do pravomocného rozhodnutí soudu o dědictví vzájemný vztah dědiců k majetku patřícímu do dědictví. Rozhodnutí soudu o dědictví má sice účinky ke dni smrti zůstavitele, avšak až do právní moci rozhodnutí o dědictví není jisté, jak budou jejich práva a povinnosti k dědictví upravena. Tento zvláštní vztah dědiců k zůstavitelovu majetku má mimo jiné za následek, že až do právní moci usnesení soudu o dědictví jsou všichni zůstavitelovi dědici považováni za vlastníky celého majetku patřícího do dědictví. Vůči jiným osobám jsou oprávněni a povinni společně a nerozdílně, přičemž jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se navzájem podílejí na těchto právech a povinnostech. Ve sporech s jinými osobami se uvedený vztah dědiců k zůstavitelovu majetku projevuje tím, že mají postavení tzv. nerozlučných společníků.⁵² Odkázaný účastník podává žalobu proti všem v úvahu přicházejícím dědicům zůstavitele. Účastníky sporného řízení jsou tedy všichni dědicové, byť byli v dosavadním průběhu dědického řízení pasivní. Kdyby žaloba nebyla podána proti všem účastníkům a řízení o určení dědického práva by se neúčastnili všichni účastníci řízení o dědictví, nemohlo by být žalobě vyhověno pro nedostatek věcné legitimace vyplývající z hmotného práva, neboť řízení se neúčastní všichni nerozluční společníci. Z pravomocného rozhodnutí, které vzejde v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, poté vychází soudní komisař v řízení o dědictví.

Žaloba podaná podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ není žalobou určovací podle ustanovení § 80 písm. c) OSŘ, jak by se mohlo na první dojem zdát. Jedná o žalobu o určení právní skutečnosti, u níž naléhavý právní zájem vyplývá z právního předpisu. Taková žaloba proto nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého

---

⁵² Ustanovení § 91 odst. 2 OSŘ

právního zájmu na požadovaném určení a žalobce není povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti o takovém právním zájmu. Místo toho může být žaloba zamítnuta z toho důvodu, že byla podána po uplynutí stanovené lhůty k podání, popřípadě, neoznačí-li žalobce v žalobě všechny účastníky řízení a ani v řízení před soudem nebude sjednána náprava.

„Jestliže usnesení, kterým byl účastník (dědic) v řízení o dědictví odkázán k podání žaloby, nesplňuje požadavky vymezené § 175k odst. 2 OSŘ a žalobce podá žalobu v souladu s takovým usnesením, je soud, který o žalobě rozhoduje, povinen poučit žalobce o náležitostech žaloby ve smyslu § 175k odst. 2 OSŘ.“⁵³ Jestliže ovšem ani přes poučení, které se žalobci v tomto směru dostalo, nesplňuje žaloba podaná ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ, požadavky vymezené tímto ustanovením, je na místě na žalobu klást požadavky vymezené ustanovením § 80 písm. c) OSŘ, včetně povinnosti žalobce tvrdit a prokazovat skutečnosti svědčící o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení. O tom je soud povinen žalobce poučit. Za takové poučení nelze považovat dotaz soudce či senátu při jednání u soudu v dané věci na žalobce, popřípadě zástupce žalobce, v čem spatřuje naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Zatížení řízení vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, nastane v případě, zamítne-li soud určovací žalobu pro nedostatek naléhavého právního zájmu, aniž žalobce o uvedené procesní povinnosti poučí. Ukládá-li totiž soud, aby osoba podala žalobu, musí takovou osobu přesně poučit o tom (například o okruhu účastníků, typu žaloby), jak má své povinnosti dostát, a to i v případě, že požadovaný úkon má či může přinést prospěch té osobě, již je povinnost ukládána. Pokud není účastník řádně poučen a tato vada není v dalším řízení před obecným soudem zhojena, přičemž tato skutečnost je důvodem neúspěchu tohoto účastníka v řízení, je, jak jsem již výše uvedla řízení postiženo vadou představující významný zásah do procesního postavení účastníka, resp. porušení práva na spravedlivé soudní řízení garantovaného článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.⁵⁴ Rozsah poučovací povinnosti má být přiměřený situaci a brát v úvahu všechny okolnosti případu. Poučovací

---

⁵³ BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 836

⁵⁴ Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod byla přijata ještě za dob federálního Československa a byla původně nesena ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., jenž Listině zajišťoval nadústavní charakter. Při přechodu z federálního do právního řádu České republiky byla Listina od tohoto ústavního zákona oddělena a nově vyhlášena formou zvláštního usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.

povinnost soudům vyplývá z ustanovení § 5 OSŘ⁵⁵.

V případě, že je účastník usnesením soudu odkázán, aby ve stanovené lhůtě podal žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele, avšak žalobce ve stanovené lhůtě podá žalobu, ve které požaduje rozhodnutí, že závěť zůstavitele je neplatná, nerespektuje výzvu soudu. Jestliže by žaloba neodpovídala žalobě podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ, soud se tak nutně bude zabývat otázkou, zda jsou naplněny předpoklady žaloby na určení ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) OSŘ.

Žalobou podle ustanovení § 80 písm. c) OSŘ lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto zejména o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem. Podle judikatury soudů je naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba podle ustanovení § 80 písm. c) OSŘ nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) OSŘ. Prokáže-li žalobce, že má naléhavý právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr a tímto určením, že tu právní vztah nebo právo je či není, se vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu, přestože by mohl žalobce žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít a určovací žaloba je přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) OSŘ. Odepřít by se určovací žaloba dala tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů.

Jak jsem již uvedla o pár odstavců výše, s marným uplynutím lhůty pro podání žaloby je spojen následek, že soudní komisař v řízení nadále pokračuje bez účastníka, který byl odkázán k podání žaloby. Stejný následek je spojen také s tím, když žaloba byla odmítnuta⁵⁶, řízení o ní bylo zastaveno nebo odkázaný účastník nebyl ve věci úspěšný. Tato osoba tedy přestává být pro soudního komisaře účastníkem dědického řízení. Výše popsané důsledky nastanou ovšem pouze v případě, že usnesení, kterým byl účastník odkázán k podání žaloby, splňuje požadavky vymezené ustanovením § 175 odst. 2 OSŘ.

Ve sporném soudním řízení zahájeném žalobou, k jejímuž podání byl žalobce odkázán v dědickém řízení ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ, soud posoudí

---

⁵⁵ § 5 o.s.ř. – Soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.

⁵⁶ Ustanovení § 43 odst. 2 OSŘ

všechny mezi dědici sporné skutečnosti rozhodné pro závěr o popíraném dědickém právu. Z hlediska takového posouzení a rozhodnutí není významné, zda se všechny spory o rozhodných skutečnostech projeví mezi dědici už v řízení dědickém nebo některé z nich byly formulovány až v řízení sporném. Soud ve sporném řízení přihlíží také k těm sporným skutečnostem, jejichž spornost mezi dědici se neprojevila už v řízení dědickém, ale až v průběhu řízení sporného. Smyslem a účelem rozhodování soudu ve sporném řízení po odkazu z dědického řízení ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ je posoudit všechny mezi dědici sporné skutečnosti, které jsou rozhodné pro posouzení dědického práva a rozhodnout o tvrzeném dědickém právu.

Je dobré zamyslet se také nad tím, zda může být státu – České republice uložena povinnost podat žalobu podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ. Vzhledem k tomu, že při studiu judikátů k této problematice jsem narazila na odlišná rozhodnutí, domnívám se, že na tuto problematiku nepanoval jednotný názor. Obecně platí, že státu případně dědictví, které nenabude žádný dědic. Stát je v tomto případě účastníkem dědického řízení, ovšem není dědicem. Žádné ustanovení občanského zákoníku nestanoví, že stát je zůstavitelovým zákonným dědicem. Dědicem je stát pouze tehdy, když jej zůstavitel ustanovil dědicem v závěti. Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozhodnutí v řízení č.j. 17 Co 679/95 dospěl k závěru, že povinnost podat žalobu u soudu lze uložit pouze dědici a nikoliv účastníku řízení. Pojem dědic a účastník řízení není totožný. To vyplývá z ustanovení § 175b OSŘ, podle něhož účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát. Ze shora citovaného rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové dále vyplývá, že povinnost podat žalobu podle ustanovení § 175k OSŘ může být uložena státu jen tehdy, je-li dědicem zůstavitele ze závěti. V rozhodovaném případě ovšem zůstavitel zemřel bez zanechání závěti, stát nebyl dědicem zůstavitele a tudíž ani aktivně legitimován k podání žaloby, a to i přes to, že mu to bylo uloženo usnesením okresního soudu. Žalobu by v takovém případě bylo třeba zamítnout pro nedostatek aktivní legitimace.

Odlišné stanovisko než krajský soud ale zaujal Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí v řízení vedeném pod sp. zn. 21 Cdo 887/2008. V uvedeném případě byla také Česká republika usnesením okresního soudu odkázána, aby podala žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele. Okresní soud v Náchodě následně rozhodl, že dědictví připadá státu – České republice. Krajský soud v Hradci Králové rozsudek prvního

stupně změnil po odvolání žalovaných tak, že žalobu zamítl. Dospěl k závěru, že dědický soud nepostupoval správně, když svým usnesením žalobkyni uložil podat žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele. Proti usnesení odvolacího soudu ovšem podala žalobkyně dovolání, ve kterém namítá, že ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ nelze vykládat tak, že spor dopadá na dědice zůstavitele. V posuzovaném případě nemohl totiž dědický soud odkázat toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou, když jako dědicové přicházejí v úvahu jen žalovaní a proti nim nestojí ve sporu žádný jiný dědic. Je tedy nutné, aby v případě, kdy mezi v úvahu přicházejícím dědicem zůstavitele a státem, jako v úvahu přicházejícím nabyvatelem dědictví je spor o dědické právo, postupoval soudní komisař ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ a uložil tak státu povinnost podat podle tohoto ustanovení žalobu, v případě, že Česká republika přichází v úvahu jako nabyvatelka dědictví podle ustanovení § 462 ObčZ. Žalobní petit ovšem musí odpovídat postavení státu jako nabyvatele dědictví. Stát nemůže být tedy vyzván k tomu, aby podal žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele a účastníkem řízení, jak byl právě v tomto případě vyzván, ale správná formulace by měl být požadavek na určení, že dědictví po zůstaviteli připadá státu – České republice. I takto formulovaná žaloba by byla žalobou ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ a nebyla by určovací žalobou podle ustanovení § 80 písm. c), u níž by Česká republika musela tvrdit a prokazovat naléhavý právní zájem na požadovaném určení.

Ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ se ovšem nevztahuje například na spor o tom, zda má být proveden zápočet na dědický podíl. Při započtení se jedná o to, že se dědici na jeho dědický podíl započte to, co za života zůstavitele od něj bezplatně obdržel, pokud nejde o obvyklé darování. O obvyklém darování můžeme hovořit v souvislosti s Vánocemi či narozeninami. Povolánému dědici se tedy sníží podíl s ohledem na shora uvedené darování, kterého se mu, popřípadě jeho předku od zůstavitele dostalo. Jde-li totiž o dědice uvedeného v ustanovení § 473 odst. 2 ObčZ, započte se i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek. K započtení dochází jak při dědění ze zákona, tak k němu může dojít i při dědění ze závěti. Jedním z předpokladů započtení při dědění ze závěti je zůstavitelův výslovný projev vůle, aby k takovému započtení darování u některého z dědiců došlo. Znamená to, že ten, koho se započtení týká, musí v důsledku darování strpět snížení jeho podílu. Jen na něm by bylo, aby vyvrátil

důvodnost započtení. Při dědění ze zákona má k započtení docházet z úřední povinnosti, vyjde-li najevo skutečnost o obdarování některého z dědiců za života zůstavitele. Důkazní břemeno v tomto případě nese ten, kdo by uplatňoval započtení daru na podíl jiného dědice. Co se týká ceny daru, musí se brát v úvahu cena daru v době darování, nikoliv v době smrti zůstavitele.

Jestliže by mezi účastníky dědického řízení nastal spor, zda například dar chaty byl obvyklým darováním, není správný postup soudního komisaře, aby jednoho z účastníků odkázal podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ, aby podal žalobu na určení, že dar předmětné chaty od zůstavitelky je obvyklým darováním. Jak jsem již výše několikrát zmínila, ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ řeší postup soudu v situaci, kdy je mezi účastníky sporné dědické právo, tedy je sporné, kdo je dědicem. Požadavek, aby soud určil, že konkrétní darování zůstavitelky bylo či nebylo obvyklým darováním neodpovídá předpokladům žaloby o určení dědického práva ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ. Případný výsledek takového sporu není totiž způsobilý ovlivnit dědické právo některého z dědiců. Neřeší otázku, zda účastník je či není dědicem. Spor mezi dědici o skutečnostech rozhodných pro závěr o započtení daru na dědický podíl některého z dědiců není sporem o dědické právo. Jestliže by účastník, který byl soudním komisařem odkázán, aby podal žalobu podle § 175k odst. 2 OSŘ na určení, že předmětný dar od zůstavitelky byl obvyklým darováním takovou žalobu podal, nelze ji považovat za žalobu ve smyslu tohoto ustanovení, ale bylo by nezbytné, aby přípustnost této žaloby byla posouzena z hlediska předpokladů na určovací žalobu obsažených v ustanovení § 80 písm. c) OSŘ. Zejména by bylo zapotřebí posoudit, zda žalobce má na požadovaném určení naléhavý právní zájem.

Dědické právo manžela, dětí či rodičů zůstavitele, tedy dědické právo, které má být založeno na příbuzenském vztahu k zůstaviteli, posuzuje soudní komisař v řízení na základě veřejných listin, jako jsou matriční doklady (rodné listy či oddací listy). Jestliže někdo v průběhu dědického řízení tvrdí v rozporu s matričními doklady, že je v takovém příbuzenském vztahu k zůstaviteli, který zakládá jeho dědické právo jako dědice ze zákona, například, že je dítětem zůstavitele, není toto tvrzení důvodem pro postup soudního komisaře podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ. Nejedná se o skutkový spor, ale o otázku osobního stavu. Tato osoba by byla v průběhu dědického řízení soudním komisařem vyzvána, aby předložila rozhodnutí o osobním stavu – o určení otcovství,

vydané podle § 80 písm. a) OSŘ, které by prokazovalo tvrzený vztah k zůstaviteli a nesprávnost toho, co je uvedeno v matričním dokladu. Do té doby by ji nešlo důvodně považovat za dědice a proto ani za účastníka dědického řízení.

Výroky usnesení soudu vydaných v dědickém řízení, které určují, kdo je zůstavitelovým dědicem, jsou závazné pro každého. Ostatní výroky usnesení soudu vydané v dědickém řízení jsou závazné jen pro účastníky dědického řízení, popřípadě jejich právní nástupce a ve stejném rozsahu také pro všechny soudy, správní úřady a jiné veřejné orgány.

Naproti tomu ustanovení § 175k odstavec 3 OSŘ upravuje postup soudního komisaře v případě, kdy jsou mezi účastníky sporná aktiva nebo pasiva dědictví. Sporností aktiv nebo pasiv dědictví se ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ rozumí rozdílná tvrzení účastníků řízení o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení, zda věc nebo jiná hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli. Účastníci dědického řízení se neshodnou na tom, co patří do aktiv nebo pasiv dědictví. Soudní komisař není oprávněn v rámci dědického řízení takový spor řešit. Zákon soudnímu komisaři ukládá, aby se omezil jen na zjištění spornosti aktiv a pasiv dědictví a aby při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, popřípadě výše předlužení, k nim nepřihlížel. Pokud jsou údaje účastníků shodné nebo liší-li se jen v okolnostech, které nejsou pro právní hodnocení významné, nebo i tehdy, vyjádří-li některý z účastníků pouhý nesouhlas se zařazením majetku nebo dluhů do aktiv či pasiv dědictví, aniž by uvedl skutečnosti rozhodné pro posouzení zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli, nejedná se o spor o aktiva či pasiva dědictví. Sporná tvrzení účastníků řízení o rozsahu aktiv a pasiv, stejně jako změna těchto tvrzení, jejímž důsledkem by bylo odstranění spornosti, musí být věrohodná. Pokud je tvrzení účastníků jen účelové, pak je i nevěrohodné, a nelze k němu přihlížet. Jako příklad lze uvést dědické řízení, ve kterém bylo mezi účastníky sporné, zda do dědictví náleží i vklad na vkladní knížce. Tato spornost se týkala skutkové stránky věci – zda zůstavitel za svého života daroval vkladní knížku jednomu z dědiců či nikoliv. Soudní komisař považoval vkladní knížku za sporné aktivum, ke kterému, podle ust. § 175k odst. 3 OSŘ při určení obvyklé ceny majetku a výpočtu čisté hodnoty dědictví nepřihlížel, což uvedl i v odůvodnění rozhodnutí. Proti usnesení soudu prvního stupně podal odvolání dědic zůstavitele, který od samého počátku tvrdil, že mu byla vkladní knížka darována a

neměla by tudíž být předmětem dědického řízení. Při jednání u odvolacího soudu tento odvolatel uvedl, že odvolání podal z toho důvodu, že do dědictví by měla náležet i vkladní knížka, která byla mezi účastníky uvedena jako sporná. Odvolací soud považoval tvrzení odvolatele, že by vkladní knížka měla patřit do dědictví, za účelové, neboť jím dle jeho názoru reagoval na skutečnost, že se vkladní knížka dostala z jeho držení a nemá tedy bezprostřední možnost s ní disponovat. Tak jako spornost mezi účastníky dědického řízení o rozsahu aktiv či pasiv dědictví musí být věrohodný podklad, aby měl za následek postup soudního komisaře podle ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ, tak i změna původního tvrzení, jejímž důsledkem by bylo odstranění spornosti mezi účastníky, musí být věrohodná. Odvolací soud tedy shledal nové tvrzení odvolatele za účelové, a jak jsem již výše uvedla, účelové tvrzení účastníka je nevěrohodné tvrzení. Dědicům tedy nezbyvá nic jiného, než se svých práv domáhat žalobou mimo dědické řízení.

Stejný postup se uplatní i v případě, že zůstavitel měl s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění manželů. Soudní komisař zjišťuje věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které patřili do společného jmění manželů, jaké měli manželé společné závazky, co každý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek nebo co bylo ze společného majetku vynaloženo na jejich ostatní majetek. Při tomto zjišťování soudní komisař vychází nejen z tvrzení a výpovědí účastníků, ale i ze získaných rozhodných sdělení. Protože jde o řízení, které lze zahájit i bez návrhu je soudní komisař povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány, což vyplývá z ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ. Do soupisu aktiv a pasiv společného jmění manželů lze zapsat jen takový majetek či dluh, o němž bylo zjištěno, že náležel do společného jmění manželů a zároveň není mezi účastníky sporný. U těch aktiv nebo pasiv společného jmění manželů, která jsou mezi pozůstalým manželem, a některým z dědiců sporná se soudní komisař omezí jen na zjištění spornosti. Protože se soudní komisař u sporných aktiv a pasiv společného jmění manželů v řízení o dědictví omezuje jen na zjištění jejich spornosti, nesmí provádět další dokazování, kterým by tato spornost mohla být odstraněna, a to i kdyby to bylo účastníky navrhováno, a které by pak mohlo sloužit jako skutkový základ pro právní posouzení, zda sporné majetkové hodnoty nebo dluhy skutečně zůstaviteli patřily. Z uvedeného tak vyplývá, že ustanovení § 175l odst. 1 OSŘ věta druhá a § 175k odst. 3

OSŘ tak uvedeným způsobem omezují v dědickém řízení užití obecného ustanovení § 120 OSŘ, k němuž jsou ve vztahu speciality.

V řízení o dědictví se odvolání projednávají v systému úplné apelace. Rozhodnutí soudu prvního stupně lze přezkoumat i na základě těch skutečností a důkazů, které v řízení před soudem prvního stupně nebyly uplatněny. Ke shodě tvrzení o tom, zda určitá věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh, patřili do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela či do dědictví mohou účastníci dospět kdykoliv v řízení, tedy i v řízení o odvolání. Stejně tak kdykoliv za řízení, tedy i v průběhu odvolacího řízení, může pozůstalý manžel či některý z dědiců změnit své tvrzení o skutečnostech rozhodných pro posouzení, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela či do dědictví, a naplnit tak předpoklady pro postup podle ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ.

K zamyšlení je jistě i otázka, zda předmětem dodatečného dědického řízení ve smyslu ustanovení § 175x OSŘ může být majetek, který byl znám již v původním dědickém řízení, ovšem ve vztahu k němu se soudní komisař omezil postupem dle ustanovením § 175k odst. 3 OSŘ na zjištění jeho spornosti a při určení obvyklé ceny majetku a čisté hodnoty dědictví k němu nepřihlížet. Příkladem takového sporu, který se týká sporného majetku může být zůstavitel, který měl dva syny a mimo jiné na jeho rodné číslo byl veden i účet u banky. Jeden ze synů ale může tvrdit, že zůstatek na tomto účtu je jeho, že účet byl sice veden na zůstavitele, ale on si na něm spořil peníze a měl k účtu dispoziční právo a tyto peníze tak nepatří do dědictví. S tím nemusí souhlasit druhý syn, dle kterého má být účet zařazen do dědictví. Soudní komisař by při takovém sporu neměl práva a povinnosti k účtu zařadit do soupisu aktiv dědictví, při určení obvyklé ceny majetku zůstavitele a čisté hodnoty dědictví k němu nepřihlížet a oba dědice poučit, aby se svých práv k tomuto majetku domáhali žalobou mimo dědické řízení. Co kdyby ale pozůstalý syn, který se původně domáhal toho, aby účet byl zařazen do dědictví například po roce podal návrh na dodatečné projednání dědictví, jehož předmětem by měl být účet, který nebyl v původním dědickém řízení z důvodu jeho spornosti projednán. Byl by správný postup soudního komisaře, který by potvrdil účet pozůstalým synům rovným dílem v případě, že by ohledně tohoto „nově najevo vyšlého majetku“ neuzavřeli dědickou dohodu? Z ustanovení § 175x OSŘ vyplývá, že

dodatečné dědické řízení se provede po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, objeví-li se nějaký zůstavitelův majetek, a to zřejmě takový majetek, který nebyl v původním řízení znám. Za dosud neznámý majetek lze považovat takový zůstavitelův majetek, který v řízení o dědictví neuvedl žádný z účastníků řízení a který nevyplynul ani jinak nevyšel najevo ze zpráv a ze šetření, které bylo provedeno. I když aktiva nebo pasiva, která zůstala mezi účastníky sporná a kterými se soud nezabýval, nebyly v dědickém řízení vypořádány, byl takový majetek nebo dluh v řízení o dědictví znám. Z uvedeného tedy vyplývá jestliže majetek nebo dluh zůstavitele nebyl zařazen do aktiv či pasiv dědictví v důsledku postupu soudního komisaře podle ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ nebo podle ustanovení § 175l věty druhé OSŘ, nelze o takovém majetku nebo dluhu provést dodatečné dědické řízení, a to ani v případě, kdyby byl v řízení o dědictví závěr o jejich spornosti učiněn v rozporu se zákonem. V původním dědickém řízení byli oba dědicové seznámeni s ustanovením § 175k odst. 3 OSŘ a účastníci měli možnost se svých práv k tomuto majetku domáhat žalobou, a to jak v době kdy dědické řízení ještě probíhá, tak i po jeho pravomocném skončení. K této žalobě je legitimován ten, kdo byl jako dědic účastníkem řízení o dědictví a řízení o této žalobě se musí zúčastnit všichni dědici, jinak je dán nedostatek věcné legitimace. Výše uvedené ovšem neplatí, jestliže původní spornost tohoto majetku či dluhu byla odstraněna mimo řízení o dědictví, aniž by přitom došlo ve vztahu k tomuto majetku nebo dluhu ke konečnému vyřešení vztahů mezi dědici. Takovýto majetek nebo dluh je způsobilým předmětem dodatečného dědického řízení.

5.2 Spory týkající se uvedení, respektive neuvedení dne, měsíce a roku v závěti

Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, nedílnou součástí závěti je uvedení dne měsíce a roku, kdy byla pořizovatelem podepsána, jinak je neplatná. Zůstavitel může závěť sestavovat i po delší dobu. Podmínkou však je, aby se datum, které je v závěti uvedeno, shodovalo s datem, kdy byla závěť podepsána.

Mezi účastníky dědického řízení ovšem může nastat spor o to, jakým způsobem má být datum v závěti uvedeno. Jeden z takovýchto sporů může být v případě, že soudnímu komisaři bude předložena vlastnoruční závěť zůstavitele a datum nebude na závěti uvedeno zůstavitelovou rukou, ovšem na konci závěti bude razítko notáře, kterým

ověřil, kdy byla listina před ním podepsána.⁵⁷ Lze tedy datum ověření považovat za datum sepisu závěti? Závětní dědic by jistě namítal, že takové datum lze považovat za datum ve smyslu ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ, když v ustanovení § 476 ObčZ není uvedeno, že závěť musí v každém případě obsahovat vlastní rukou uvedené datum. Odstavec první § 476 ObčZ vypočítává všechny formy v nichž může být závěť zůstavitelem pořízena. V ustanovení § 476a ObčZ, které dále upravuje vlastnoruční závěť je uvedeno, že vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná. Není zde uvedeno, že by i datum muselo být uvedeno vlastní rukou.⁵⁸ Ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ se nezmiňuje o tom, jak musí být v závěti den, měsíc a rok, kdy byla podepsána uveden. Dále by závětní dědic jistě namítal, že platná právní úprava nevylučuje, aby závěť byla podepsána ověřeně. Pak by bylo jasné, že datování se realizuje v rámci ověřovacího prohlášení příslušného úřadu. V takovém případě by šlo výhradně o posouzení právní otázky, zda skutečnost, že u vlastnoručně sepsané závěti nebylo datum podpisu závěti uvedeno vlastní rukou, má za následek její neplatnost. Řešení této otázky by tak bylo v souladu s ustanovením § 175k odst. 1 OSŘ plně v kompetenci soudního komisaře v rámci řízení o dědictví. Legalizační doložka může být vyznačena na listině, na níž jsou podpisy, jejichž pravost má být ověřena nebo může být vyhotovena samostatně a poté pevně spojena s předloženou listinou. Při legalizaci je třeba pokládat za samostatnou listinu jak ověřovací doložku spojenou s předloženou listinou, tak ověřovací doložku vyznačenou přímo na předložené listině. Z toho tedy vyplývá, že závěť a ověřené podpisy pravosti zůstavitele na závěti jsou dvě rozdílné listiny. První z nich obsahuje projev zůstavitelovy poslední vůle. Druhá pak prokazuje, že zůstavitel závěť podepsal. Soudní komisař by se měl při řešení shora uvedené otázky řídit judikaturou soudů, a to takovou, že má-li být právní úkon učiněn v písemné formě vlastní rukou, jako je tomu v případě závěti, která není pořízena notářským zápisem ani

---

⁵⁷ Ověřování podpisu nazývá zákon legalizací. Podle ustanovení § 74 odst. 1 NotŘ legalizací notář ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis nacházející se již na listině před ním uznala za vlastní. Legalizace se provede ověřovací doložkou neodkladně poté kdy před notářem v jeho přítomnosti byla listina podepsána nebo byl podpis na listině již nacházející uznán za vlastní, a to neodkladně po podepsání nebo uznání. Ověřovací doložka obsahuje: a) běžné číslo ověřovací knihy, b) jméno, příjmení, bydliště, popř. místo pobytu a datum narození žadatele, c) údaj, jak byla zjištěna totožnost žadatele, d) konstatování, že uvedená osoba listinu vlastnoručně před notářem podepsala nebo že uznala podpis na této listině za vlastní, e) místo a datum vyhotovení doložky o ověření, f) podpis ověřujícího a otisk úředního razítka notáře.

⁵⁸ V právní úpravě před 1.1.1992, tj. před účinností novely občanského zákoníku, provedené zákonem č. 509/1991 Sb., bylo v tehdejší znění § 479 odst. 2 ObčZ uvedeno, že k platnosti závěti napsané vlastní rukou je třeba, aby ji zůstavitel podepsal a uvedl v ní den, měsíc a rok, kdy ji podepsal.

v jiné písemné formě za účastní svědků, vztahuje se požadavek vlastnoruční formy na celý právní úkon. Součástí tohoto právního úkonu, v našem případě závěti, je ve smyslu ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ i uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla podepsána, neboť bez tohoto údaje není právní úkon úplný. Datum obsažené v ověřovací doložce je ale údaj obsažený v listině vždy odlišné od závěti. Nezapomeňme, ale na § 41 ObčZ, dle kterého vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od dalšího obsahu. Lze tedy neplatnou část závěti, která má jinou formu než tu, kterou vyžaduje zákon oddělit od ostatních, platných částí závěti? Stručně lze říci, že nelze. Jde-li o datum závěti, které je ve smyslu ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ nezbytnou náležitostí závěti, má nedodržení předepsané formy v této části závěti za následek neplatnost závěti jako celku. Kdyby došlo k oddělení části bez data, zbyde jen nedatovaná, a proto ve smyslu ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ neplatná závěť.

Ke změně formulace ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ zákonem číslo 509/1991 Sb., nedošlo proto, aby byl odstraněn požadavek uvádět u vlastnoručně sepsané závěti vlastní rukou i datum jejího podpisu, ale proto, aby byl jednoznačně zakotven požadavek uvádět datum i u závětí pořízených v jiné písemné formě.⁵⁹

Podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ by měl soudní komisař postupovat také v případě, kdy datum v holografní závěti bude uvedeno rukou, ovšem ne rukou pisatele a pořizovatele závěti, ale jinou osobou. Jde opět o řešení právní otázky a soudní komisař by měl posoudit platnost závěti. V případě, že by datum, kdy byla taková závěť podepsána, bylo v závěti uvedeno někým jiným než zůstavitelem, není možné hovořit o tom, že by závěť byla zůstavitelem napsána jeho vlastní rukou. U holografní závěti, tedy závěti psané vlastní rukou zůstavitele musí být všechny náležitosti závěti napsány vlastní rukou zůstavitele. Notář by tedy musel konstatovat, že taková závěť není platným právním úkonem.

I u závěti zřízené v jiné písemné formě za účasti svědků nebo u závěti ve formě notářského zápisu platí požadavek uvedený v ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ, tedy uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla podepsána.

Posouzení, zda listina zůstavitele má všechny zákonem stanovené náležitosti pro

---

⁵⁹ Podle ustanovení § 476b, § 476c a § 476d ObčZ

to, aby ji bylo možno považovat za holografní závěť by bylo na soudním komisaři také u sporu mezi účastníky řízení, kde má být datum, kdy byla závěť podepsána, uvedeno. Spor účastníků dědického řízení o umístění data v závěti pro posouzení její platnosti je sporem, který má být v řízení o dědictví po zůstaviteli vyřešen postupem soudního komisaře ve smyslu ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ. Naproti tomu spor účastníků o to, zda datum v závěti uvedené je datem, kdy byla listina zůstavitelem podepsána, je nepochybně sporem, kdy jejich skutková tvrzení o rozhodných okolnostech nejsou shodná a proto k vyřešení takového sporu nelze dospět postupem podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ, ale postupem ve smyslu ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

Má být datum uvedeno před začátkem textu, jako údaj uvozující listinu, za předpokladu, že byla celá sepsána v jednom okamžiku, nebo na konci závěti vedle podpisu zůstavitele? Co když ale bude datum uvedeno uprostřed textu? Závětní dědic by jistě namítal, že neobvyklé umístění data na listině, pokud je datum podpisu, nemůže způsobit neplatnost závěti a že pro umístění data v závěti neplynou z ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ, ani z jiného zákonného ustanovení žádná pravidla. Je lhostejno, zda se datum v závěti nachází v záhlaví závěti, v jejím textu, nebo pod ním. Text závěti by měl ovšem tvořit logický a srozumitelný celek. Obecně ovšem nelze vyloučit, že datum, které je uvedeno již v záhlaví závěti je datem jejího podpisu. Stejně tak nelze bez dalšího dovodit, že datum, které se nachází pod textem závěti, je datem, kdy byla závěť skutečně podepsána. Odpověď na tuto otázku je třeba hledat v ustanoveních, která upravují způsob pořízení jednotlivých zákonných forem závěti. „Právní teorie i soudní praxe dovozují, že podpis musí být umístěn na úplném konci závěti, protože se jím dovršuje obsah závěti.“⁶⁰ Jinak je tomu ovšem v případě data, kterým se nedovršují obsahové náležitosti závěti. Datum vypovídá pouze o tom, kdy byla závěť zůstavitelem podepsána, tedy z hlediska vymezení svého obsahu dovršena a umožňuje tak rozlišit dřívější zůstavitelovu závěť od závěti pozdější, kterou by mohla být původní závěť zrušena.

5.3 Spory týkající se vlastnoruční závěti zůstavitele

Jak jsem již výše několikrát uvedla, vlastnoruční závěť zůstavitele musí být jeho vlastní rukou napsaná a podepsaná, jinak je neplatná. Mezi účastníky dědického řízení

---

⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2 vydání.* Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1444

by ale mohl vzniknout spor v případě, že by závěť byla sepsána nedominantní rukou zůstavitele. V případě praváka rukou levou, a naopak. Taková situace by mohla nastat v případě, kdy zůstavitel sepsal závěť levou rukou, ačkoliv jeho dominantní ruka je pravá, a to z důvodu, že v době sepisu závěti, měl pravou rukou v sádře. Účastník, který by byl k dědictví povolán v případě zákonné dědické posloupnosti by jistě namítal, že takovou závěť nelze považovat za závěť ve smyslu ustanovení § 476a ObčZ. Mezi jeho dalšími argumenty by zřejmě bylo i, zda u závěti psané vlastnoručně nedominantní rukou postačuje forma závěti dle ustanovení § 476a ObčZ či zda už není vyžadována forma závěti podle ustanovení § 476b ObčZ, případně podle ustanovení § 476c ObčZ. Tuto otázku by stejně jako jiné výše uvedené měl v souladu s ustanovením § 175k odst. 1 OSŘ v dědickém řízení posoudit soudní komisař. V odůvodnění jeho rozhodnutí by podle mého názoru mělo zaznít, že z ustanovení § 476a ObčZ vyplývá, že vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsaná a podepsaná, jinak je neplatná. Citované ustanovení ovšem nestanoví, že by měla být pořízena dominantní rukou osoby. Zákon další podmínky k vlastnoruční závěti nestanoví. Text uvedeného ustanovení tedy nevylučuje, aby tento druh závěti, tedy závěti vlastnoruční, byl sepsán i nedominantní rukou zůstavitele. Podmínkou ale zůstává, aby zůstavitel byl schopen vlastní rukou psát. Zůstavitelova schopnost psát by mohla být do jisté míry omezena, nikoliv však vyloučena. Požadavek vlastnoruční závěti by tedy byl splněn i v případě byla-li sepsána nedominantní rukou zůstavitele. V případě splnění dalších zákonem stanovených požadavků vlastnoruční závěti zůstavitele nelze v žádném případě dovodit, že vlastnoruční závěť napsaná nedominantní rukou zůstavitele je neplatná.

Dalším sporem, se kterým se jistě nějaký notář v dědickém řízení již setkal je tvrzení zákonného dědice, že závětní dědic zůstaviteli pomáhal při psaní závěti. Lze za vlastnoručně sepsanou závěť považovat i takovou závěť, kterou vyhotovil zůstavitel za jakékoliv, to je i nedominantní pomoci třetí osoby. Řešit uvedený spor by nepříslušelo soudnímu komisaři v souladu s ustanovením § 175k odst. 1 OSŘ, ale jeho povinností by bylo poučit účastníka, který tvrdí že zůstavitelova ruka byla při projevu jeho vůle vedena jinou osobou, aby podal žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele. Soud by při řešení takového sporu jistě musel ustanovit znalce z oboru grafologie. Domnívám se, že znalec by jistě poznal, zda šlo o písemný projev vůle učiněný za pomoci jiné osoby. Z judikatury soudů vyplývá, že za závěť psanou vlastní rukou zůstavitele nelze

považovat písemný projev, který byl pořízen za pomoci vedení ruky jinou osobou, v níž jsou ovlivněny charakteristické znaky rukopisu pořizovatele a jsou v ní patrné znaky písemného projevu jiné osoby. Je nerozhodné, zda šlo o pomoc dominantní či nedominantní. Takový právní úkon by byl neplatný a nemohl by být dědičným titulem pro osobu v takové závěti k dědictví povolanou.

Další otázka může nastat, zda lze za vlastnoruční závěť zůstavitele považovat takovou závěť, kterou zůstavitel napsal za pomoci protézy či nohou. Judikatura soudů dovodila, že za vlastnoruční závěť zůstavitele, který je zdravotně postižen by byla považována i závěť, kterou takový zůstavitel napsal například nohou či za pomoci protézy, je-li tento způsob psaní u něj možný a obvyklý a nese-li současně takový způsob psaní charakteristické znaky jeho rukopisu.

Osobě, které zdravotní stav nedovoluje, aby celou závěť sepsala vlastní rukou, ačkoliv chce projevit svou poslední vůli a je schopna se alespoň podepsat umožňuje zákon postupovat v souladu s ustanovením § 476b ObčZ. V případě, že v důsledku zdravotního stavu se není zůstavitel schopen ani podepsat, je třeba postupovat podle ustanovení § 476c ObčZ.

Spor mezi účastníky řízení může vzniknout nejen o tom, zda byla závěť sepsána vlastní rukou zůstavitele, ale také o tom, zda byla zůstavitelem náležitě podepsána. V opačném případě by totiž byla neplatná. Byla by závěť platná kdyby nebyla zůstavitelem podepsána jeho jménem a příjmením, ale místo toho tam bylo uvedeno například matka, otec, sestra či bratr? Pozůstalá dcera by jistě tvrdila, že za závěť zůstavitelky má být považován dopis, který jí byl adresován a kterým jí zůstavitelka odkázala dům, a to i v případě, že by byl tento dopis podepsán tvá matka. Opakem by jistě bylo tvrzení druhé pozůstalé dcery, v úvahu přicházející jako zákonná dědička, která by tvrdila, že tento dopis nesplňuje náležitosti platné závěti pokud jde o podpis zůstavitelky jako pořizovatelky závěti, neboť podpis není učiněn tak, jak předpokládá zákon. Pokud zákon stanoví, že závěť musí být opatřena vlastnoručním podpisem, pak to nemůže být chápáno jako jakékoliv znamení jeho ruky, ale skutečné jméno pořizovatele. Argument dcery v závěti uvedené by jistě byl, že občanský zákoník ani jiný zákon výslovně nestanoví, co se podpisem pořizovatele závěti rozumí, jakým způsobem a jakým rozsahem má být uveden a že podpis v daném případě dostatečně identifikuje jeho pisatelku. Judikatura soudů zastala názor, že k platnosti závěti zákon

jako jeden z předpokladů vyžaduje podpis. K platnosti holografní závěti by tedy nestačilo zjištění, kdo byl jejím pisatelem. Vlastnoručním podpisem se rozumí vlastní rukou psané jméno jednající osoby, které ji identifikuje vůči všem.⁶¹ Podepsal-li zůstavitel závěť alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti. Označení „tvá matka“ tedy není podpisem a proto dopis, který je obsahem závěti, postrádá podpis pořizovatelky, a jde tudíž o závěť neplatnou. Soudní komisař by tedy musel konstatovat neplatnost závěti a dědictví by probíhalo podle zákonné dědické posloupnosti, kdy by k dědění byly povolány obě pozůstalé dcery rovným dílem.

5.4 Spory ze závěti, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou

Druhou ze způsobilých forem závěti je tzv. závěť allografní, tedy závěť, kterou zůstavitel celou nenapsal vlastní rukou, ale kterou vlastní rukou podepsal a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Z předchozí věty tedy vyplývá, že zákon k platnosti takové závěti vyžaduje dva projevy zůstavitelovy vůle, které nemohou být učiněny současně, ale musí na sebe navazovat. Prvním z nich je projev zůstavitelovy vůle pořídit závěť. K platnosti je však vyžadován ještě další, druhý projev, kterým je výslovně projevit před dvěma svědky současně přítomnými, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Kdybych se opět měla zaměřit na spory, které při pořízení allografní závěti mohou vzniknout, jedním z nich by mohl být, kdy má zůstavitel před dvěma svědky výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. „Z ustanovení § 476b ObčZ vyplývá, že k tomu, aby allografní závěť byla platným právním úkonem, musí být splněny následující náležitosti: jednak zůstavitel musí závěť podepsat vlastní rukou, jednak zůstavitel musí před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a konečně svědci se musí na závěť podepsat.“⁶² Toto ustanovení ovšem neurčuje závazným způsobem pořadí, v jakém mají být tyto náležitosti splněny. Kdy má zůstavitel výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli? Má tomu tak být před podepsáním listiny nebo po podepsání listiny? Předtím, než svědci listinu podepíší nebo to stačí až po jejich podpisu? Z logiky věci

---

⁶¹ Již v komentáři k občanskému zákoníku zpracovaném a uspořádaném Františkem Roučkem, Jaromírem Sedláčkem a dalšími, vydaném v Praze v roce 1936 se uvádí, že závěť zůstavitel musí podepsati svým jménem, a to je jménem rodovým, nebo jiným, jestliže zůstavitel vůbec takovým jménem bývá nazýván.

⁶² ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2 vydání.* Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1450

vyplývá, že tomu tak jistě musí být před podpisy svědků, protože ti svými podpisy stvrzují, že zůstavitel před nimi projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Opět by vznikl spor mezi účastníky, kdy osoba takovou závěť k dědění povolána by tvrdila, že vyjádření může být učiněno kdykoliv, zatímco účastník, který by byl k dědění povolán jako dědic ze zákona by dle mého argumentoval tím, že tak může být učiněno jen před zůstavitelovým podpisem listiny. Judikatura soudů se takovýmto sporem již zabývala a dovodila, že výslovný projev zůstavitele, že listina obsahuje jeho poslední vůli, učiněný před dvěma, současně přítomnými svědky, může být učiněn jak před podepsáním listiny zůstavitelem, tak i po jejím podepsání zůstavitelem, avšak za přímé souvislosti s podepsáním listiny jejími svědky a vždy dříve, než tito svědci listinu podepíší.

Dalším ze sporů, který se bezprostředně nabízí je, jakým způsobem má být projev učiněn. Podle ustanovení § 35 ObčZ projev vůle může být učiněn jednáním nebo opomenutím; může se stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit. Občanské právo vychází ze zásady bezformálnosti právních úkonů. Vůli lze proto vyjádřit navenek jakýmkoli způsobem vhodným k tomu, aby byla objektivně poznatelná. Obě formy projevu vůle, jak jednání, tak opomenutí lze vyjádřit buď výslovně, to je za použití slovních výrazů nebo obvyklých znamení nebo konkludentně, to je jiným vhodným způsobem, jestliže nevzbuzuje pochybnosti o tom, jakou vůli chtěl účastník projevit.

Co vše by šlo podřadit pod pojem výslovně? Občanský zákoník pouze stanoví, že zůstavitel má vůli projevit výslovně. Nepředepisuje, jakým způsobem má zůstavitel projev učinit, popřípadě jakých určitých slov má zůstavitel použít. Osoba v závěti uvedená by jistě tvrdila, že postačuje, jestliže z projevu zůstavitele bude zřejmé, že si je vědom toho, že se jedná o jeho závěť, s jejímž zněním souhlasí. Účastník, který by přicházel v úvahu při dědění ze zákona by nejspíš požadoval, takovýto projev v listinné podobě. Soudní praxe dovodila, že zákonný termín použitý v ustanovení § 476b ObčZ projevit, je širším pojmem než prohlásit. Z toho důvodu zůstavitel může projev učinit ústně, písemně, případně nelze vyloučit ani jiný jednoznačný, nesporný a pochyby nevzbuzující způsob, z něhož je zřejmé jeho vědomí skutečnosti, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a že s jejím obsahem souhlasí. Tímto jiným způsobem by mohla být obvyklá znamení, například přikývnutí zůstavitele na výslovný dotaz, zda listina obsahuje jeho poslední vůli. Smyslem této právní úpravy je, aby ten, kdo byl povolán

jako dědic neměl žádnou pochybnost o tom, že zůstavitel v listině uvedl svou poslední vůli. Konkludentní projevení vůle, tedy projevení vůle mlčky není možné.

Šlo by rovněž za takový projev vůle před svědky považovat projevení radosti pořizovatele závěti po jejím podepsání, že má tuto záležitost pro případ své smrti již vyřešenou, že kvůli ní již nemusí nikam chodit a bude již mít konečně klid? Účastník, který by byl k dědění povolán v případě, že by zůstavitel nepořídil o svém majetku závěti by jistě tvrdil, že takovýmto projevem vůle není splněna podmínka platnosti závěti podle ustanovení § 476b ObčZ. Dle jeho názoru totiž uvedené ustanovení předpokládá výslovné projevení vůle, ať už písemně či ústně a takovýto výslovný projev vůle nemůže být nahrazen něčím jiným, například jiným slovním projevem, na jehož základě, by se svědkové svým úsudkem museli dobrat přesvědčení, že jimi podepisovaná listina obsahuje poslední vůli pořizovatele. Požadoval by jistě určení, že závěť není platným právním úkonem, neboť zůstavitelův projev uspokojení nad tím, že záležitost s pořízením závěti je skončena, není výslovným projevem jeho vůle.

Z ustanovení § 476f ObčZ mimo jiné vyplývá, že pisatelem závěti nesmí být závěti povolány, ani zákonný dědic, ani osoby jim blízké. Vztahuje se omezení v osobě pisatele také na allografní závěť sepsanou podle ustanovení § 476b ObčZ nebo se vztahuje pouze k ustanovení § 476c ObčZ? Účastník povoláný k dědění právě takovou závětí, který by byl zároveň i jejím pisatelem by jistě nesouhlasil s tvrzením zákonného dědice a uváděl by, že ustanovení § 476f ObčZ by mělo být aplikováno pouze na případy, kdy jde o skutečné, funkční působení někoho jako předčitatele či pisatele, tedy o působení nutné vzhledem k nezpůsobilosti zůstavitele projevit svou vůli nebo ověřit záznam projevu vůle. Zákonný dědic by naopak namítal, že ustanovení občanského zákoníku o vyloučení dědiců a osob jim blízkých jako pisatelů závěti musí být vztaženo i na závěť pořízenou podle ustanovení § 476b ObčZ. Nyní platná ustanovení občanského zákoníku - §§ 476b a 476f jsou obsahově shodná s ustanoveními §§ 543 a 547 občanského zákoníku z roku 1950⁶³ a proto lze při výkladu těchto zákonných ustanovení vyjít i ze závěrů, k nimž došly soudy v dobách platnosti občanského zákoníku z roku 1950. Z rozhodnutí publikovaného pod č. 3/1957 Sbírkou rozhodnutí

---

⁶³ Zákon č. 141/1950 Sb. ze dne 25. října 1950. Platil od 1.1.1951 do 31.3.1964 a v oblasti dědického práva přinesl podstatné zjednodušení. Obecný zákoník občanský věnoval dědickému právu 293 paragrafů ve své části o dědickém právu, tento zákoník se spokojil s 52 paragrafy, ale zavedl i určité novinky. Nejzákladnější změna byla v ustanovení § 509, kde bylo stanoveno, že dědictví se nabyvá zůstavitelovou smrtí. Tím byla zlikvidována instituce ležící pozůstalosti.

československých soudů pod sp. zn. 1 Ec 153/56 vyplývá, že k platnosti závěti podle ustanovení § 543 (nyní § 476b) se nevyžaduje součinnost pisatele. Ustanovení § 547 (nyní § 476f), že pisatelem nesmí být dědic nebo osoba jemu blízká, platí jen tam, kde je součinnosti pisatele třeba, tedy nikoliv při pořízení závěti podle § 543. Z výše uvedeného lze tedy dovodit, že ustanovení § 476f ObčZ, že pisatelem závěti nesmí být závětí povoláný, ani zákonný dědic, ani osoby jim blízké, se tedy nevztahuje k závěti pořízené dle ustanovení § 476b ObčZ. Soudní komisař by se tedy neměl ztotožnit s názorem zákonného dědice, že by závěť pořízená podle ustanovení § 476b ObčZ, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, byla neplatná z toho důvodu, že ji napsal závětní dědic.

Mezi závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou patří i závěť pořízená dle ustanovení § 476c ObčZ⁶⁴. Zákon zde dává možnost, aby osoba, které zdravotní stav nedovoluje číst nebo psát platně pořídila závěť. V listině musí být podle ustanovení § 476 odst. 2 ObčZ uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem zůstavitel projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Listina musí být pořízena v řeči, kterou svědci, pisatel i předčítatel znají. Může ale závěť ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ platně poříditi i osoba, která by objektivně měla být schopna číst a psát, ale její subjektivní pocit je takový, že ji zdravotní stav neumožňuje psát. Dědic ustanovený v závěti pořízené takovým člověkem by dle mého uváděl, že je zapotřebí respektovat subjektivní pocit pořizovatele, když se sám rozhodne poříditi závěť ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ a všechny zákonné požadavky, které vyžaduje citované ustanovení byly splněny. Naopak zákonný dědic by dle mého jistě trval na přísném, restriktivním výkladu ustanovení § 476c ObčZ, které má sloužit osobám, které se nacházejí v mimořádné situaci, když nemůžou číst nebo psát a nikoliv těm osobám, kterým se nechce číst či psát. Je nutno podotknout, že bude zapotřebí v každém jednotlivém případě zkoumat mimořádné okolnosti, které zůstaviteli, který uměl číst a mohl psát, bránily v sepsání závěti vlastní rukou či v závěti dle ustanovení § 476b ObčZ. Toto zkoumání ovšem nebude provádět soudní komisař, ale ten bude postupovat v souladu s ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ a poté, co se mu

---

⁶⁴ Podle ustanovení § 476c ObčZ zůstavitel, který nemůže číst nebo psát, projeví svoji poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být přečtena a přítomnými svědky podepsána. Přitom musí před nimi potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Pisatelem a předčítatelem může být i svědek; pisatel však nesmí být zároveň předčítatel.

uvedený spor nepodaří vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i poté mezi účastníky sporné, odkáže toho z účastníků, který tvrdí, že zůstavitel byl ke dni sepisu závěti schopen číst a psát, aby podal žalobu na určení, že je dědicem. Soudy ve svém rozhodování již dospěly k závěru, že jen takový zůstavitel, kterému zdravotní stav nebo jiná překážka objektivně znemožňuje číst nebo psát, může platně pořídit závěť ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ. Zpřísnění podmínek pro pořízení allografní závěti podle ustanovení § 476c ObčZ slouží k ochraně práv zůstavitele, jemuž handicap znemožňuje číst nebo psát. Proto zůstavitel, který není takto handicapovaný nemůže platně pořídit závěť ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ.

Mezi komplikované situace dědického řízení by také patřil spor mezi účastníky řízení, kteří by byli ve sporu, zda svědkové úkonu, pisatel a předčítatel byli všichni přítomni celému úkonu pořízení závěti podle ustanovení § 476c ObčZ. K uvedenému sporu postačí i sdělení zákonného dědice, že jeden svědek nebyl přítomen při pořízení byť i jedné věty závěti a nebyl s rolí svědka předem srozuměn. Ani řešení tohoto sporu by nespádalo do působnosti soudního komisaře. Ten by opět měl postupovat podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ a odkázat toho účastníka, který tvrdí, že všichni svědkové nebyli přítomni při sepisu závěti, aby podal ve stanovené lhůtě žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele. Argumentací závětního dědice by jistě bylo, že z textu ustanovení § 476c ObčZ nelze dovodit, že by závěť musela být před třemi současně přítomnými svědky i sepsána, ale že předmětné ustanovení je třeba vyložit tak, že současná přítomnost tří svědků se vyžaduje při čtení listiny obsahující poslední vůli zůstavitele, jakož i při jeho prohlášení, že přečtená listina skutečně obsahuje jeho poslední vůli. Žalobce by podání žaloby zřejmě odůvodnil tím, že ustanovení § 476c ObčZ zpřísnuje podmínky pro pořízení allografní závěti osob, jejichž pozice je oslabená, neboť nemohou číst a psát. Zvláštní povaha takového úkonu vyžaduje, aby všichni tři svědkové úkonu, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořízení závěti. Tedy nejen při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle, ale i při sepisu listiny, při jejím přečtení, stejně tak při tom, když zůstavitel projeví, že listina obsahuje jeho poslední vůli, jakož i při podpisu svědků. Domnívám se, že soud by při rozhodování dal za pravdu žalobci, neboť jen přísný výklad ustanovení § 476c ObčZ vyjadřuje žádoucí ochranu práv zůstavitele při činění tak zásadního úkonu, jakým je pořízení závěti.

Mnozí notáři se jistě za svou praxi setkali s žádostí, aby sepsali závěť osoby na místě samém, to je například v bytě či domě pořizovatele závěti, ale může to také být například i v nemocnici, domově důchodců či v léčebně pro dlouhodobě nemocné. Takovouto závěti by mohla například být závěť sepsaná ve formě notářského zápisu v nemocnici. V závěti je uvedeno, že vzhledem k tomu, že účastník ze zdravotních důvodů nemůže číst a psát, je tento notářský zápis sepsán za účasti dvou svědků úkonu. Touto závěti zůstavitel ustanovil univerzální dědičkou veškerého svého majetku svou družku. Pozůstalá dcera poté co byla se závěti svého otce seznámena, popřela platnost této závěti s odůvodněním, že zůstavitel v době pořízení závěti trpěl duševní poruchou, která jej činila k tomuto právnímu úkonu nezpůsobilým. Dále uvedla, že zůstavitel byl v době před úmrtím ve velmi špatném zdravotním stavu, byl dlouhodobě velmi vážně nemocen a k tlumení bolesti mu byly aplikovány silné dávky léků. Závětní dědička naopak tvrdila, že zůstavitel plně vnímal svoje okolí, že u něj nedošlo ke snížení schopnosti rozpoznat a ovládnout následky svého jednání, tak že by nevěděl, že závěť pořizuje či by ji pořídil proti své vůli. Ovšem mezi další argument pozůstalé dcery by patřilo i tvrzení, že ani jeden ze svědků nebyl při jednání mezi notářkou a zůstavitelem před sepsáním závěti ani při sepisování závěti, neboť notářka již měla závěť v nemocnici připravenou, ale byli jen u čtení závěti notářkou a jejím odsouhlasení zůstavitelem. Závěť je tak dle jejího názoru v rozporu, a to s ustanovením § 65 odst. 1 NotŘ, když svědci úkonu nebyli přítomni úvodnímu prohlášení zůstavitele o tom, co má být pojato do notářského zápisu a je tedy dle jejího názoru absolutně neplatná. Podle zmíněného ustanovení může totiž notář sepsat notářský zápis pouze za účasti dvou svědků úkonu. Tito svědci musí být mimo jiné přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu. Soudní komisař, který by byl pověřen projednáním dědictví, ve kterém by vznikl mezi účastníky tento spor by měl poté, co pozůstalá družka prohlásí, že závěť zůstavitele uznává za pravou a platnou, pozůstalou dceru v souladu s ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ odkázat, aby ve stanovené lhůtě uplatnila žalobou podanou u příslušného soudu své dědičné právo tak, že požaduje určení, že závětní dědička, pozůstalá družka, není dědičkou zůstavitele. Podle ustanovení § 476d odst. 1 ObčZ může zůstavitel projevit svou poslední vůli formou notářského zápisu.⁶⁵

---

⁶⁵ Notářským zápisem se rozumí listina sepsaná notářem, která splňuje náležitosti stanovené zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád, ve znění pozdějších předpisů) a která tak má povahu veřejné listiny.

Notář uvede do notářského zápisu důvod účasti svědků, jsou-li přibíráni. Vycházet ze závěru, že notářský zápis je absolutně neplatný, neboť notářský zápis nebyl sepsán za účasti dvou svědků úkonu a že svědkové nebyli přítomni při prvotním prohlášení zůstavitele o tom, co má být pojato do notářského zápisu, ale jen následnému přečtení a schválení by nebyl správný. Za planý notářský zápis by bylo nutno jej považovat, kdyby notářka zůstavitele navštívila den či dva před sepisem závěti a spolu se dohodli co bude obsahem závěti. Poté se společně se dvěma svědky dostavila do pokoje v nemocnici, kde zůstavitel ležel a znovu mu před svědky předestřela, tak aby tomu porozuměl, co je v závěti uvedeno a zůstavitel by s tím souhlasil. Notářka by sice závěť měla vytištěnou, ale měla by s sebou i notebook, kde by měla závěť uloženou v elektronické podobě a přenosnou tiskárnu, kdyby bylo potřeba závěť nějakým způsobem upravit. Notářka by poté závěť zůstaviteli pomalu a nahlas přečetla, zůstavitel by projevil souhlas s obsahem závěti a poté svědci a notářka závěť podepsali.

Setkání notářky a zůstavitele, které předcházelo sepisu notářského zápisu, je na místě posoudit jako předběžnou dohodu o obsahu závěti, které mělo notářce umožnit přípravu podkladů pro sepis závěti. Teprve až při jednání v nemocnici došlo k projevu vůle účastníka, když mu notářka předestřela co je v závěti a on s tím vyslovil souhlas. Soud by tedy o podané žalobě rozhodl tak, že závětní dědička, pozůstalá družka, je dědičkou zůstavitele, když takováto závěť zůstavitele je platná.

5.5 Spory o osoby, které při pořizování závěti nemohou působit jako svědci

Na úvod tohoto odstavce by bylo dobré upřesnit, jaké osoby mohou, respektive nemohou dle ustanovení §§ 476e a 476f ObčZ působit jako svědci. V první řadě svědky mohou být pouze osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům. Svědky ovšem nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit. Dále jako svědek nemůže při pořizování závěti působit závěťí povolaný, ani zákonný dědic a osoby jim blízké. Zákon tak nepřiznává závěťí povolaným dědicům, osobám, kterým svědčí dědické právo po zůstaviteli ze zákona a osobám jim blízkým způsobilost být svědky závěti. Je to proto, že tyto osoby mají určitý vztah k zůstavitelovu majetku nebo k těm, kterým má tento majetek připadnout. Nelze u nich dostatečně předpokládat, že by své svědectví o zůstavitelově poslední vůli poskytli vždy pravdivě nebo že by jejich svědectví o zůstavitelově poslední vůli muselo být vždy pokládáno za věrohodné.

Rovněž pouhá přítomnost určité osoby při tom, když zůstavitel prohlásí, že sepsaná listina obsahuje jeho poslední vůli, když tuto listinu podepíše jako svědci dvě jiné osoby, nestačí k tomu aby ho bylo možné považovat za svědka ve smyslu ustanovení § 476b ObčZ. V případě, že by soudní komisař později, při dědickém řízení zjistil, že jedním z podepsaných svědků je například osoba blízká závětnímu dědici, závětní dědic ji jistě tvrdil, že osobu, která byla přítomna při zůstavitelově projevu vůle, lze považovat za svědka závěti. Zákonný dědic by požadoval, aby svědek závěti byl dopředu svou funkcí pověřen a se svým postavením byl srozuměn. Svědek podle ustanovení § 476b ObčZ není ovšem jen náhodný pozorovatel prováděného úkonu, který o tom co viděl později vypovídá, nýbrž je osobou, která je s výkonem funkce svědka předem pověřena a s touto svou funkcí předem srozuměna. Není sice vyloučeno, aby svědek přítomný při projevu vůle zůstavitele o tom, že listina obsahuje jeho poslední vůli, podepsal závěť později než zůstavitel, ovšem muselo by se tak stát před okamžikem smrti zůstavitele. Dědictví se dle ustanovení § 460 ObčZ nabyvá smrtí zůstavitele, a z toho důvodu, musí být závěť platná v okamžiku smrti zůstavitele. Je-li závěť v okamžiku smrti neplatná, nelze tuto neplatnost dodatečně zhojit. Na neplatnost závěti by nemělo vliv ani to, kdyby bylo později prokázáno, že zůstavitel projevil vůli, aby svědkem závěti byla i třetí přítomná osoba. Skutečnost, že závěť nebyla podepsána dvěma svědky, kteří by splňovali zákonné podmínky stanovené v ustanoveních §§ 476e a 476f ObčZ je důvodem absolutní neplatnosti závěti.

V případě, že zůstavitel zemře se zanecháním allografní závěti, která byla jako svědkem podepsána švagrem závětní dědičky nelze, aby soudní komisař bez dalšího rozhodl, že taková závěť je neplatná. Pouhé postavení švagra nemá oporu v ustanovení § 116 ObčZ⁶⁶. Toto ustanovení neuvádí švagra mezi osobami, která by se měla již ze zákona na základě jejich příbuzenského vztahu považovat za osobu blízkou a nelze bez dalšího zkoumání zjistit, zda jsou splněny podmínky pro to, aby jej bylo možno považovat za osobu blízkou. Další podmínky pro to, aby bylo možno osobu považovat za osobu blízkou jsou uvedeny v další části citovaného ustanovení. První podmínka, a to existence rodinného nebo obdobného poměru je v našem případě splněna. K této podmínce ale musí přistoupit ještě druhá, a to aby újmu, kterou by jedna z těchto osob

---

⁶⁶ Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní

utrpěla, by druhá důvodně považovala jako újmu vlastní. A v tomto se s největší pravděpodobností budou lišit tvrzení zákonného a závětního dědice. Zákonný dědic bude tvrdit, že tam takový vztah mezi svědkem a závětním dědicem byl, závětní dědic naopak bude tvrdit, že tam takový vztah v žádném případě nebyl. Vznikne-li mezi účastníky dědického řízení spor o tom, zda mezi svědkem pořízení závěti a dědicem je takový vztah že újmu, kterou by utrpěl jeden z nich, by druhý důvodně pocíťoval jako újmu vlastní, nerozhoduje soudní komisař tento spor sám, ale je povinen postupovat podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

Je více než jasné, že vznikaly a ještě vznikat budou mezi účastníky dědického řízení další spory vztahující se k osobám svědků. Jedním z takových sporů může být, koho lze považovat za osobu nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e ObčZ v případě, že zůstavitel pořídil závěť nikoli vlastní rukou, která byla jako svědky úkony podepsána jedním svědkem a jednou svědkyní. Jestliže by u dědického řízení účastník, který by přicházel v úvahu jako dědic ze zákona tvrdil, že svědkyně závěti je osobou nevidomou a tudíž závěť zůstavitele je neplatná z důvodu přítomnosti nezpůsobilého svědka, postupoval by soudní komisař v souladu s ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ a tohoto účastníka by odkázal, aby u soudu ve stanovené lhůtě podal žalobu na určení, že je dědicem zůstavitele. V odůvodnění žaloby by účastník zřejmě uvedl, že závěť zůstavitele je neplatná, neboť svědkyně, jejíž podpis je uveden na závěti, nebyla jako svědkyně sporné závěti osobou způsobilou ve smyslu ustanovení § 476e ObčZ, neboť je nevidomá a přítomnost takového svědka způsobuje bez dalšího neplatnost allografní závěti pro rozpor se zákonem ve smyslu ustanovení § 39 ObčZ. Žalovaný by ve své obhajobě nejspíš použil argumentaci, že názor žalobce, že by svědkyně byla osobou nezpůsobilou být svědkyní sporné závěti, není správný. Nebyla pouze schopna přečíst text závěti, ovšem text jako svědkyně vůbec číst nemusela, neboť takový požadavek zákon s funkcí svědka ani nespojuje a na rozdíl od allografní závěti ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ, svědkové závěti nemusejí znát obsah závěti. Mohl by i připustit, že svědkyně sice trpí oční vadou, ale má stále zbytky zraku a není tudíž osobou nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e ObčZ ani osobou nezpůsobilou k právním úkonům. Za rozhodné by považoval, že byla schopna vnímat projev vůle zůstavitele, že listina obsahuje jeho poslední vůli a to stvrdila svým podpisem na závěti. Soud by při svém rozhodování zkoumal zrakové postižení svědkyně. Zda měla možnost číst a psát a měla

větší schopnost než pouze rozlišovat obrysy předmětů a osob na velmi krátkou vzdálenost. Soudní praxe při rozhodování takových sporů dospěla k závěru, že osobou nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e ObčZ se rozumí fyzická osoba, které zrakové postižení zcela znemožňuje, resp. podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit. V případě, že by v uvedeném sporu svědkyni její zrakové postižení podstatným způsobem snižovalo její možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti o nichž má svědčit, soud by ji, dle mého názoru vyhodnotil jako osobou nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e ObčZ, tedy jako osobu vyloučenou z okruhu osob, jež mohou být svědkem allografní závěti.

Jak závětí ve smyslu ustanovení § 476b ObčZ, tak závětí ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ může být ustanoveno více dědiců. Nepříjemná situace může nastat, když soudní komisař zjistí u závěti pořízené ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ, že jeden ze svědků takové závěti nesplňuje podmínky vymezené ustanoveními §§ 476e a 476f ObčZ, ne ke všem dědicům, ale pouze ve vztahu k některému z více dědiců. Příkladem by mohlo být, že svědkem závěti byl vnuk závětí povolaného dědice. Stává se díky tomuto nezpůsobilému svědku neplatná celá závěť zůstavitele nebo pouze ta část závěti týkající se tohoto dědice? U tohoto sporu by soudní komisař nepostupoval stejně jako u případu uvedeného v odstavci výše podle odstavce druhého § 175k OSŘ, ale vzhledem k tomu, že rozhodnutí o tomto sporu by nezáviselo na zjištění sporných skutečností, skutková tvrzení účastníků o rozhodných skutečnostech by byla zřejmě shodná a rozhodnutí o dědickém právu by záviselo pouze na právním posouzení věci, soudní komisař by tak rozhodl přímo v dědickém řízení, v souladu s odstavcem prvním § 175k OSŘ. Mám za to, že by soudní komisař neměl dospět k názoru, že působí-li při sepisu závěti podle ustanovení § 476c ObčZ jako svědek, popřípadě i jako pisatel osoba blízká k jednomu ze závětních dědiců, je závěť, nebyla-li podepsána dalšími třemi zákonem stanovenými způsobilými svědky neplatná v celém rozsahu a žádnému v závěti ustanovenému dědici nesvědčí dědické právo po zůstaviteli. Bylo by třeba vzít v úvahu i ustanovení § 41 ObčZ, dle kterého, vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu. Nikde v zákoně, ať už v občanském zákoníku či v jiném platném právním předpisu není stanoveno, ani z povahy závěti, jako právního úkonu nevyplývá,

že povolání jednotlivých dědiců k dědění nelze vzájemně oddělit. S tím souvisí i ustanovení § 461 odst. 2 ObčZ, dle kterého, nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nastupují místo něho dědici ze zákona. Nabude-li se ze závěti jen část dědictví, nabývají zbývající části dědici ze zákona. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v případě, že jeden ze svědků allografní závěti pořizené ve smyslu ustanovení § 476c ObčZ nesplňuje podmínky vymezené ustanoveními §§ 476e a 476f ObčZ pouze ve vztahu k některému z více dědiců povolaných k dědění touto závětí, pak je závěť neplatná pouze v části týkající se tohoto dědice.

Neobvyklý spor mezi účastníky dědického řízení a domnívám se, že i ne příliš častým sporem může být, ustanoví-li zůstavitel v allografní závěti sepsané v souladu s ustanovením § 476b ObčZ, za svého dědice právnickou osobou. V předchozí větě uvedeným sporem jsem myslela spor o to, kdo může být svědkem takové závěti. Koho lze považovat za osobu blízkou právnické osobě? V závěti sepsané na stroji, zůstavitelem vlastnoručně podepsané, rovněž dvěma svědky vlastnoručně podepsané, kteří svými podpisy stvrdili, že zůstavitel výslovně před nimi projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli, zůstavitel ustanovil dědičkou právnickou osobu. Svědky takové závěti ale byli členové statutárního orgánu této právnické osoby. Za právnickou osobu by v dědickém řízení jednal její jednatel, který by tvrdil, že je vyloučeno, aby některý ze svědků závěti byl osobou blízkou závětní dědičce. Dle jeho názoru při výkladu pojmu osoby blízké užitého v ustanovení § 476f ObčZ je třeba vycházet pouze z ustanovení § 116 ObčZ a podle ustanovení § 116 ObčZ mezi osobami blízkými musí být rodinný nebo alespoň obdobný vztah, který ale není mezi osobou právnickou a fyzickou, a to ani v případě, že svědkem je osoba, která je statutárním orgánem této právnické osoby. Na rozdíl od závětního dědice by zákonný dědic nejspíš požadoval, aby takoví svědci závěti, která má povahu tzv. allografní závěti ve smyslu ustanovení § 476b ObčZ, byli z úkonu ve smyslu ustanovení § 476f ObčZ vyloučeni. Dle jeho názoru nelze termín osoby blízké uvedený v ustanovení § 476f ObčZ ztotožnit s definicí osoby blízké podle ustanovení § 116 ObčZ.

Povolá-li zůstavitel závětí za svého dědice fyzickou osobu, je nezpochybnitelné, že ustanovený dědic a ani osoby jemu blízké nemohou být způsobilými svědky závěti. Občanský zákoník nikde ve svých ustanoveních výslovně neuvádí, kdo je nezpůsobilým svědkem závěti v případě, má-li podle závěti dědit právnická osoba. Smyslem vyloučení

osob blízkých závětnímu dědici z funkce svědka allografní závěti je požadavek, aby svědek závěti nebyl úzce spjat s možnými dědici zůstavitele, a aby tak byl limitován jeho vliv na dědění a předpoklad, že by svědectví o zůstavitelově poslední vůli neposkytli vždy pravdivě. Bylo by nespravedlivé, kdyby se požadavek neutrality svědka vztahoval jen na případy, kdy závětním dědicem je fyzická osoba. Je jasné, že mezi právnickou osobou a fyzickými osobami, které mají vliv na činnost právnické osoby, mohou být určité zájmové vazby či právní vztahy a újmu, kterou by utrpěla právnická osoba, může určitá fyzická osoba důvodně pociťovat jako újmu vlastní. Soudy při svém rozhodování dospěly k závěru, že pojem osoby blízké uvedený v ustanovení § 476f ObčZ je zapotřebí vykládat v širším rozsahu, než jak je definován v ustanovení § 116 ObčZ. Pro právnickou osobu je mimo jiné charakteristické, že svou vůli nevytváří sama o sobě, ale jen prostřednictvím fyzických osob, které jsou k tomuto jednání podle práva povolány. Prostřednictvím těchto osob také právnická osoba projevuje svoji vůli navenek. Za osoby, které jsou v blízkém vztahu k právnické osobě je tedy třeba považovat osoby, které v rámci organizační struktury právnické osoby zajišťují její chod a významně se podílejí na její činnosti. Právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kdo jsou jejím statutárním orgánem. Mohou je ovšem činit i jiní její zaměstnanci nebo členové, stanoví-li to její vnitřní předpisy nebo to je vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé.⁶⁷ Nejvyšší soud dospěl k závěru, že nezpůsobilými svědky závěti jsou fyzické osoby, které činí či mohou činit za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i fyzické osoby, které jsou společníky, členy nebo zaměstnanci této právnické osoby, nebo které k ní mají jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pociťovali újmu, kterou by utrpěla právnická osoba povoláná za zůstavitelova dědice, jako újmu vlastní. Osoby v případě popsaném v odstavci výše tedy nemohly působit jako svědci závěti zůstavitele a proto by byla tato závěť neplatná.

5.6 Spory týkající se dědice ustanoveného závěti a podíly více dědiců

Kdekdo by si mohl myslet, že přece není možné, aby o osobě dědice vznikaly mezi účastníky dědického řízení spory. Vždyť když chce zůstavitel někomu odkázat majetek, tak tuto osobu v závěti označí jejím jménem a příjmením, aby jí takový majetek po jeho smrti skutečně připadl a nebyly o tom pochybnosti. Jméno a příjmení je možno považovat za určité označení dědice. Co ale když závěť zůstavitele zní: veškerý

---

⁶⁷ Ustanovení § 20 ObčZ

svůj majetek, ať už movitý či nemovitý odkazují svým dětem. Lze takovou závěť považovat za dostatečně určitou, když nemáme uvedeno ani jedno jméno a ani podíly závětních dědiců, popřípadě jaké věci či majetková práva mají konkrétnímu dědici připadnout? Dětem zůstavitele by taková závěť nesrozumitelná a neurčitá jistě nepřišla. Je přeci prokazatelné, kdo je dítětem zůstavitele. A úmyslem zůstavitele při pořízení takové závěti bylo zřejmě vyloučit manželku z dědění, když podle stávající platné právní úpravy manželku vydědit nelze. V případném sporu mezi potomky zůstavitele a manželkou zůstavitele by soudní komisař postupoval v souladu s ustanovením § 175k odst. 1 OSŘ a sám by posuzoval platnost takovéto závěti. Ustanovení svým dětem, tak jak bylo uvedeno v příkladu nelze považovat na neurčité, neboť je známo, kdo je v dané věci dítětem zůstavitele. Tuto skutečnost si může soudní komisař také potvrdit výpisem z centrální evidence obyvatel, popřípadě učinit dotaz na Ministerstvo vnitra, evidenci obyvatel za účelem zjištění potomků zůstavitele. Protože v textu závěti není uvedeno žádné omezení, je třeba ji vykládat tak, že zůstavitel ze své dědice ustanovil všechny své děti. Ani neuvedení podílů nezpůsobuje neplatnost závěti. Jestliže zůstavitel nestanovil podíly jednotlivých dětí jako dědiců, je třeba při výkladu takové závěti použít ustanovení § 477 ObčZ, které řeší právě tyto případy a stanoví, že nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné.

Ustanovení dědiců způsobem uvedeným v odstavci výše je tedy v pořádku a závěť zůstavitele by byla platná. Bude ovšem také platná závěť zůstavitelky, která určila dědicem veškerého svého majetku toho, kdo se prokáže dokladem o zaplacení jejího pohřbu a zároveň ve své závěti uvedla, že to bude tatáž osoba, která se o ni až do její smrti postarala. Jako příklad lze uvést zůstavitelku, která zemřela bez zanechání potomků, byla vdova, její rodiče předemřeli a nežila s nikým ve společné domácnosti dle zákonné definice. Zůstavitelka měla pouze jednu sestru, která ovšem nebyla vypravitelkou pohřbu a tudíž tvrdila, že závěť zůstavitelky neobsahuje zákonnou podmínku ustanovení jednoznačného dědice a její určení dědice není srozumitelné ani určité a tudíž závěť nelze považovat za platný právní úkon.

I když občanský zákoník ani jiný právní předpis výslovně nestanoví, že dědic musí být v závěti určen jménem a příjmením, je nutno ho ustanovit tak, aby ze závěti bylo nezvratně zjistitelné, komu má zůstavitelův majetek připadnout a nemohly vzniknout pochybnosti, o koho se jedná. A právě upřesnění dědice větou, že jde o osobu, která se

bude o zůstavitelku až do její smrti starat, lze považovat za předpoklad, že bude zjištěno o jakou konkrétní osobu se jedná a nebylo by správné bez dalšího uzavřít, že zjištění takové osoby je vyloučeno. Nezapomínejme, že závěť je právní úkon a každý právní úkon je projevem vůle, směřujícím ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností. V některém z případů může být sporné, jakou vůli chtěl zůstavitel projevít. K doložení skutečné vůle pisatele závěti je v pochybnostech třeba zjišťovat vedle textu listiny i všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn, lze-li z nich dovést určitost projevu vůle zůstavitele. K napravování neurčitosti projevu vůle nedochází, jestliže je vykládán se zřetelem k okolnostem případu za nichž byl učiněn.

Spornost mezi účastníky řízení může také nastat v případě, že závěti určení dědicové budou „manželé K.“ Pojmu manželé K. vyhovují určitě desítky či stovky manželských dvojic. Nelze ovšem vyloučit ani případ, že by z textu závěti nebylo možno určit dědice zůstavitele ani tehdy, kdyby je zůstavitel označil jménem a příjmením. Pro výklad takové závěti tedy nelze použít jen samotného textu. Byla by tím popřena platnost ustanovení § 35 odst. 2 ObčZ, které ukládá při výkladu právních úkonů brát zřetel i na vůli toho, kdo právní úkon učinil. K doložení skutečné vůle pisatele závěti, budou-li o ní pochybnosti, je tedy třeba vedle znění textu listiny zjišťovat také všechny okolnosti, že nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž by šlo dovést skutečnou vůli zůstavitele. Teprve tehdy, nebude-li možno ani podle těchto okolností, ani podle vůle toho, kdo právní úkon učinil projev vůle vyložit, pak bude neurčitý a tedy se zřetelem k ustanovení § 37 ObčZ neplatný.

Soudní komisař by tedy v takovém případě měl provést šetření, zda se zůstavitel stýkal s nějakými manželé K. a jaký případný vztah k nim měl, aby na ně pamatoval ve své závěti. Kdyby se po doplnění řízení v naznačovaném směru ukázalo, že opravdu přicházejí v úvahu nějakí manželé K., o nichž by bylo možno mít důvodně za to, že svou závěti na ně mohl zůstavitel pamatovat, nebylo by na místě ani uvažovat o neurčitosti ustanovení dědiců v závěti zůstavitele.

Další otázkou je, zda závěť obsahující určení dědice jako rodiny příjmením včetně vymezení jejího bydliště je z hlediska ustanovení § 37 ObčZ úkonem určitým a platným. Příkladem by mohla být závěť zůstavitelky, ve které určí dědicem veškerého svého majetku rodinu Kolářovu z ulice Sluneční č.p. 15 ve městě Olomouc. Zůstavitelka tedy neměla žádné pochybnosti o tom, které osoby ve své závěti ustanovila

za dědice, a to ty, které bydlely na v závěti uvedené adrese. Zákonný dědic by s takovouto závětí jistě nesouhlasil. Mezi jeho argumenty by mohlo patřit, že pojem rodina je svým obsahem neurčitý, nemá právní subjektivitu, nemá tudíž ani způsobilost k právním úkonům a nemůže být tedy závětním dědicem. Členové rodiny by jistě kontrovali, že pojem rodiny ve smyslu rodičů a dětí je pojmem obvykle užívaným a jestliže závěť obsahuje určení dědicem rodinu, tak jako tomu bylo v konkrétním případě, jedná se o zcela určité označení konkrétní rodiny, které se v době pořízení závěti sestávala ze zcela konkrétních lidí. K doložení svého tvrzení by dále uvedli, že měli se zůstavitelkou velmi dobré vztahy, navštěvovali ji v jejím bytě a její vůle odkázat jim svůj majetek byla všeobecně známá.

Nepřesnost závěti v tomto směru není ovšem bez dalšího důvodem její neplatnosti. Závěť je pro neurčitost ve vymezení okruhu povolaných dědiců neplatná jen tehdy, kdyby nebylo možné ani dalším výkladem právního úkonu dovodit, kdo se má skutečně stát dědicem zůstavitelky. Pomocí výkladu právního úkonu lze tedy zjistit jaké osoby zůstavitelka měla na mysli ve své závěti a lze konstatovat, že povolání rodiny za dědice je ustanovení dědice dostatečně určitým a srozumitelným způsobem a že z tohoto důvodu tedy nemůže být závěť zůstavitelky neplatná.

Jedním z posledních sporných případů, které zde v tomto bodě uvedu je, zda je dána způsobilost příspěvkové organizace kraje nabyt děděním majetek, který ji byl odkázán zůstavitelem, na základě jeho závěti. Obecně platí, že příspěvkové organizace jsou veřejnoprávními neziskovými organizacemi.⁶⁸ Příspěvková organizace je jinou právnickou osobou ve smyslu ustanovení § 18 odst. 2, písm. d) ObčZ s vlastní právní subjektivitou, která hospodaří s peněžními prostředky získanými vlastní činností a s peněžními prostředky od jiných osob, především z rozpočtu svého zřizovatele. Dále hospodaří s prostředky svých fondů, s peněžními dary od fyzických a právnických osob, včetně peněžních prostředků poskytnutých z Národních fondů a ze zahraničí.

Mezi odůvodnění zákonného dědice proč nepovažuje závětního dědice zůstavitele za způsobilého a tudíž závěť zůstavitele za platnou by mohlo patřit, že příspěvková organizace není způsobilá být subjektem vlastnického práva, nemůže do svého vlastnictví nabývat movitý či nemovitý majetek a k takovým věcem jí přísluší pouze

---

⁶⁸ V České republice upravuje základy právního postavení příspěvkových organizací zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně souvisejících zákonů, v platném znění a zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v platném znění.

právo hospodaření. Vlastníkem těchto věcí může být pouze kraj. Příslušný kraj, který by byl zřizovatelem závěti ustanovené příspěvkové organizace by závěť zůstavitele jistě považoval za platnou. Uváděl by zřejmě, že vzhledem k tomu, že příspěvková organizace územního samosprávného celku není dle zákona způsobilou být subjektem vlastnického práva, ale pouze vykonavatelem správy, nic by podle jeho názoru nebránilo tomu, aby vlastnictví k majetku odkázanému závěti zůstavitele nabyt příslušný kraj, jako zřizovatel příspěvkové organizace a správu tohoto majetku pak vykonávala příspěvková organizace, které zůstavitel veškerý majetek závěti odkázal. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že v uvedeném případě vznikl mezi účastníky dědického řízení spor o dědické právo, přesně spor o to, zda příspěvková organizace zřízená krajem může být dědicem ze závěti. Protože rozhodnutí o tomto sporu nezávisí na zjištění sporných skutečností, soudní komisař má přistoupit k vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ. Podle ustanovení § 27 odst. 1 zákona o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, územní samosprávný celek zřizuje příspěvková organizace pro takové činnosti ve své působnosti, které jsou zpravidla neziskové a jejichž rozsah, struktura a složitost vyžadují samosprávnou právní subjektivitu. Odpověď na otázku, zda je příspěvková organizace kraje subjektem způsobilým být povolán k dědění závěti vyplývá z ustanovení § 27 odst. 5 citovaného zákona, dle kterého může příspěvková organizace nabýt pouze majetek potřebný k výkonu činnosti pro kterou byla zřízena, a to mimo jiné i dědění. Ovšem bez předchozího písemného souhlasu zřizovatele je příspěvková organizace povinna dědictví odmítnout. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že jeli příspěvková organizace v závěti označena jako dědic, vyplývá z toho pro ni pak i postavení účastníka řízení o dědictví.

Zůstavitel může závěti určit jediného dědice nebo více dědiců. Rozhodne-li se zůstavitel odkázat majetek více dědicům, má dvě možnosti bližšího určení svého majetku připadajícího na dědice. První možnost spočívá v tom, že ve své závěti uvede jaký díl jeho majetku má připadnout na toho kterého z dědiců, respektive v jakém poměru se mají o tento majetek podělit. Podle druhé možnosti zůstavitel v závěti uvede, které konkrétní věci a práva mají tomu kterému z dědiců připadnout. Konkretizace těchto věcí může být provedena různě. Zvláštním případem této druhé alternativy je případ, kdy zůstavitel jednoho či více dědiců povolá k dědění konkrétně určených věcí, práv a jiných majetkových hodnot, zatímco ostatnímu dědici či dědicům odkáže veškerý

ostatní majetek. Co se týká takového povolání za dědice, může jedním z příkladů být závěť zůstavitele, ve které odkáže majetek své dceři a svému synovi tak, že určí které z dětí převezme tu kterou z konkrétně popsaných movitých věcí a zároveň pamatuje i na případný další majetek, který konkrétně neuvedl, a to doložkou například ve znění, pokud po mé smrti zůstane nějaký další majetek, který jsem v této závěti neuvedl a tedy konkrétně neodkázal některému z dětí, ustanovuji dědicem všeho ostatního svého bratra. Na platnost závěti nebude mít vliv skutečnost, že v době, kdy zůstavitel zemřel, kromě věcí jednotlivě určených pro dceru či pro syna žádný další majetek nebyl. Rozhodující je jeho vůle, aby část dědictví, která po vyloučení věcí jednotlivě určených pro dceru a syna připadla bratrovi, nebyla ničím omezena. Pouze v případě první možnosti, která je uvedena výše lze hovořit o dědických podílech, který jsou v závěti určeny. Dědickým podílem je v tomto smyslu třeba rozumět ideální podíl na zůstavitelově majetku vyjádřený určitým způsobem v závěti. Nemůže jím být neurčená, přesněji nepojmenovaná část dědictví, ohledně níž nelze bez dalšího zjišťování vyjádřit její velikost ve vztahu k celému předmětu dědictví. Formuluje-li zůstavitel závěť takovým způsobem, jaký je uveden v příkladu o pár řádků výše, pak se dědici, konkrétně pozůstalému bratrovi, jež má dědit podle zmíněné zbytkové klauzule, nedostává určitého podílu na dědictví, ale pouze jeho část představovaná souhrnem neurčených jednotlivých věcí a práv, popřípadě jiných majetkových hodnot. Tento dědic není ovšem dědicem univerzálním. Univerzální sukcesí se totiž rozumí přechod celého zůstavitelova majetku nebo jeho poměrné části vyjádřené určitým podílem. Zákonná fikce druhé věty ustanovení § 477 ObčZ o stejných dědických podílech, tak v závislosti na předchozí výklad platí pouze v případě, kdy zůstavitel nevyužil výše zmíněné možnosti bližšího určení rozdělení svého majetku na více dědiců a v závěti pouze ustanovil více dědiců. V protikladu s rozdělením dědictví podle podílu je, pokud jsou v závěti věci a práva konkrétně rozdělena. K podpoře tohoto tvrzení slouží i případ, kdyby zůstavitel jednomu z dědiců odkázal jedinou věc malé hodnoty a druhému dědici vše ostatní. Není možné, aby podíly obou dědiců byly stejné.

5.7 Relativní neplatnost závěti a spory z ní plynoucí

Určitou překážkou pro osoby pořizující o svém majetku mohou být tzv. neopomenutelní dědici, kterými jsou pouze zůstavitelovi potomci. Neopomenutelní dědici mají vůči ostatním dědicům výsadní postavení. Z věty první ustanovení § 479

ObčZ vyplývá, že nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť uvedenému požadavku odporuje, je v této části neplatná. Je neplatná do té míry, aby se neopomenutelnému dědici dostalo z dědictví celkově tolik, kolik odpovídá jeho neopominutelnému podílu. „Uvedený důvod neplatnosti závěti patří mezi důvody tzv. relativní neplatnosti právních úkonů vymezené § 40a odst. 1 ObčZ; právní úkon se v takovém případě považuje za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá.“⁶⁹ Dovolání se neplatnosti závěti dle ustanovení § 479 ObčZ ve spojení s ustanovením § 40a ObčZ je dovolání se neplatnosti konkrétního právního úkonu. Pokud zůstavitel zanechá více závětí, je třeba dovolat se neplatnosti každé konkrétní závěti. Je přitom možné, dovolat se neplatnosti jen některé z více závětí zůstavitele. Jestliže se potomci zůstavitele nedovolají neplatnosti závěti, kterou byli opomenuti a kterou zůstavitel pořídil o veškerém svém majetku, je jediným dědicem dědic ze závěti. Potomci zůstavitele nemohou v tomto případě uzavírat se závětním dědicem dohodu o vypořádání dědictví, respektive, pokud taková dohoda byla uzavřena, pak by ji soud neměl schválit.

Ustanovení § 479 ObčZ zaručuje neopomenutelným dědicům, tedy zůstavitelovým potomkům, že obdrží svůj neopomenutelný podíl z dědictví jako celku, kdyby se jim v důsledku závěti, kterou byli zcela nebo zčásti opomenuti, tohoto podílu nemělo dostat a jestliže se neplatnosti závěti z tohoto důvodu dovolají. V případě, ve kterém zůstavitel odkáže závětí veškerý svůj majetek například manželovi a dětem nic, je výpočet dědického podílu jednoduchý. Složitější situace nastane, v případě, když zůstavitel odkáže závětí pouze část svého majetku a dědictví tak bude probíhat podle zákona i závěti. V některém z těchto případů může být výpočet neopomenutelného podílu nelehký. Neopomenutelný dědic nemá nárok na výplatu dědického podílu v penězích, ale má nárok na podíl na majetku zanechaném zůstavitelem. Podle ustálené soudní judikatury je třeba dědický podíl ze zákona ve smyslu ustanovení § 479 ObčZ vypočítat z celého dědictví a nikoli jen z té části dědictví, která se v konkrétním případě dědí ze závěti. Tedy jak majetek, který dědí ze zákona, ale i majetek, který nabývá ze

---

⁶⁹ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1458

závěti, jestliže na něj zůstavitel v závěti pamatoval, a to bez ohledu na neplatnost závěti. Stejný postup je i v případě, kdy zůstavitel nepořídil závěť o celém svém majetku a kdy část majetku mají nabýt dědici ze zákona, kteří jsou neopomenutelnými dědici.

S jedním takovým případem jsem se setkala i osobně v naší notářské kanceláři. Jednalo se o dědické řízení, kdy zůstavitelka byla vdova, měla dvě děti a zemřela se zanecháním závěti sepsané ve formě notářského zápisu. Touto závětí zůstavitelka ustanovila dědicem ideální jedné poloviny domu včetně jedné poloviny pozemků svého syna. Touto závětí zůstavitelka dále ustanovila dědičkou veškerého bytového zařízení svou dceru. O ostatním majetku závěť nepořídila. Pozůstalý syn po seznámení se se závětí zůstavitelky uznal tuto závěť za pravou a platnou. Pozůstalá dcera, jako neopomenutelná zákonná dědička uznala závěť za pravou, avšak vznesla námitku relativní neplatnosti této závěti. K dědění majetku, o kterém byla pořízena závěť, to je k ideální jedné polovině domu včetně jedné poloviny pozemků byl tedy povolán pozůstalý syn, k dědění veškerého bytového zařízení byla povolána pozůstalá dcera, a k dědění ostatního majetku, o kterém nebyla pořízena závěť byly povolány dle ustanovení § 473 odst. 1 ObčZ rovným dílem pozůstalé děti. Tito dědicové dědictví neodmítli a ani nebyli nezpůsobilí dědit. Vzhledem k tomu, že dědicové neuzavřeli dohodu o vypořádání dědictví, postupovali jsme ve shodě s ustanovením § 175q odst. 1 písm. d) OSŘ a potvrdili dědictví po zůstavitelce dědicům podle jejich dědických podílů. Výše dědického podílu neopomenutelné dědičky byla vypočítána z veškerého majetku zůstavitelky zařazeného do aktiv dědictví. Při obvyklé ceně majetku zůstavitelky ve výši 1,264.735,-- Kč činila hodnota neopominutelného podílu pozůstalé dcery 316.183,75 Kč. Z tohoto do hodnoty 7.367,50 Kč byl již její podíl uspokojen děděním ze zákona a podílem ze závěti. V důsledku závěti tak byla zkrácena pouze o rozdíl mezi neopomenutelným podílem a tím, co z dědictví již dostala, tj. o podíl v ceně 308.816,25 Kč. Jen v tomto rozsahu byla závěť zůstavitelky ve smyslu ustanovení § 479 ObčZ neplatná. Uspokojení této zbývající části nároku neopomenutelné dědičky šlo pak na úkor zvýhodněného závětního dědice z jeho závětního podílu. Ustanovení §§ 483 a 484 ObčZ nepřipouští, aby soud rozhodoval o vypořádání dědictví a vzájemném vyrovnání dědiců finančními výplatami, proto bylo nutno uvedený poměr převést na odpovídající podíly na majetku, který měl být takto rozdělen, v tomto případě na konkrétní spoluvlastnické podíly na nemovitostech. Bylo vypočteno kolik procent

z předmětného majetku připadá na pozůstalou dceru a kolik na pozůstalého syna. Tento majetek byl uvažován v procentech vzhledem k celku, tedy 50%. Podíl pozůstalé dcery pak odpovídal 12,35% celku nemovitostí a podíl pozůstalého syna odpovídal 37,65% celku nemovitostí. Dohromady tedy 50% celku nemovitostí. Pozůstalé dceři bylo tedy potvrzeno nabytí podílu o velikosti 1235/10000 na domě a na pozemcích a pozůstalému synovi bylo potvrzeno nabytí podílu o velikosti 3765/10000 na domě a na pozemcích. Při tomto výpočtu podílů na konkrétním majetku bylo ovšem prakticky vyloučeno, aby finanční hodnota jednotlivých podílů, jak jsou uvedeny shora, byla dodržena přesně. Vycházeli jsme z požadavku, aby vzniklý rozdíl nebyl příliš výrazný, na druhé straně z požadavku, aby podíly na nemovitostech nebyly roztrženy na neúnosné zlomky. Tomuto požadavku podle našeho názoru vyhovoval počet podílů nejvýše v deseti tisících vzhledem k celku. Při takto vypočtených podílech nepřesahovaly rozdíly částku 100,-- Kč, což bylo přijatelné. Při menší přesnosti, například při zaokrouhlení na celá procenta, tedy setiny by sice podíly byly přijatelnější, vzhledem k ceně nemovitosti by však rozdíly již šly do tisíců.

Z předchozího odstavce tedy vyplývá, že nárok neopomenutelného dědice na jeho povinný díl dle ustanovení § 479 ObčZ musí být uspokojen nejprve z majetku, o němž zůstavitel nepořídil závěti. Teprve v případě, že by cena majetku, ohledně něhož nebylo závěti zůstavitele pořízeno, případně majetku, který neopomenutelný dědic nabývá ze závěti, nedosáhla výše jeho podílu, na který má nárok dle ustanovení § 479 ObčZ, došlo by ke krácení podílu dalšího dědice, popřípadě dědiců.

Z ustanovení § 465 ObčZ vyplývá, že dědictví nemůže odmítnout dědic, který dal svým počínáním najevo, že dědictví odmítnout nechce. Za počínání, kterým dal povolaný dědic najevo, že dědictví odmítnout nechce lze považovat i dovolal-li se potomek relativní neplatnosti závěti. Dal tím najevo, že chce dědit, a proto později nemůže již dědictví odmítnout.

Zákonem zaručený podíl neopomenutelných dědiců jim může být zůstavitelem odejmut jen v případě platného vydědění. Zůstavitel může zaručený podíl také omezit příkazem k započtení darování, kterého se obdarovanému dostalo za života zůstavitele. Podle ustanovení § 484 ObčZ se při dědění ze zákona dědici na jeho podíl započte to, co za života zůstavitele od něho bezplatně obdržel, pokud nejde o obvyklá darování. Při dědění ze závěti je třeba toto započtení provést, jestliže k němu dal zůstavitel v závěti

příkaz anebo jestliže by jinak obdarovaný dědic byl proti dědici uvedenému v ustanovení § 479 ObčZ neodůvodněně zvýhodněn. Započtení se provádí dědici na jeho podíl. Při výpočtu je nutné vycházet z podílu toho dědice, kterému má být započtení provedeno. Výpočet spočívá v tom, že od podílu, který by mu náležel se odečte hodnota darů, které obdržel. Při výpočtu je nutno zjistit, kolik by činily dědické podíly jednotlivých dědiců vypočtené ze součtu obvyklé ceny majetku a cen všech započítaných darů u všech dědiců a od těchto podílů se u obdarovaných dědiců odečte cena darů, které obdrželi. Kdyby při dědění ze závěti byl obdarovaný dědic nedůvodně zvýhodněn proti potomku zůstavitele, je třeba provést započtení, které se projeví ve vztahu ke všem dědicům.

Spor může ovšem nastat při výpočtu povinného podílu potomka, a to k jakým osobám je třeba přihlížet při výpočtu povinného podílu potomka. Můžeme si říci, že je třeba přihlížet ke všem osobám, které přicházejí v úvahu jako dědici. Jak už jsem uvedla v předchozím odstavci, k tomu, kdo je platně vyděděn nebo k tomu, kdo je nezpůsobilý dědit se přihlížet nebude. Mezi účastníky by mohl nastat spor v případě, když měl zůstavitel dva potomky, jednoho zletilého a druhého ještě nezletilého a zletilý potomek dědictví odmítne. Je tedy povinným podílem nezletilého potomka celé dědictví popřípadě jen jedna polovina dědictví? Zákonný zástupce nezletilého dědice, popřípadě soudem ustanovený opatrovník by jistě požadovali dědictví celé, ale problematiku povinného dílu řešil Nejvyšší soud, a to již v roce 1954 ve své rozsudku sp.zn. Cz 139/54, podle něhož lze dědickým podílem neopomenutelného rozumět jen podíl, jak se mohl jevit zůstaviteli v době jeho úmrtí. Takovým podílem tedy není podíl, který by dědici připadl podle zákona v případě, že druhý z dědiců ze zákona dědictví odmítne. Stejně tak je při výpočtu nutno přihlídnout i k tomu, kdo z dědictví nic nezískal v důsledku započtení daru na celý dědický podíl. Takováto osoba tím, že z dědictví nic nezíská neztrácí postavení dědice, ale je jedním z právních nástupců zůstavitele.

5.8 Řešení sporů podle nové právní úpravy

Součástí vládou připravovaných právních úprav v oblasti civilního řízení, jež jsou součástí rekonstrukce soukromého práva hmotného je i zákon o zvláštních řízeních soudních. Jedná se o novelizaci stávajícího OSŘ. Zákon o zvláštních řízeních soudních má samostatně upravovat civilní soudní řízení v nesporných věcech a jiných zvláštních věcech, tedy i nově tzv. řízení o pozůstalosti. OSŘ bude nadále výlučně upravovat

sporné řízení a nesporná řízení a další zvláštní řízení budou upravena samostatně v novém zákoně, ve kterém budou stanovena i pravidla pro postup soudů. Mezi oběma zákony bude vztah speciality a subsidiarity. Speciálním zákonem bude zákon o zvláštních řízeních sporných.

V hlavě III. navrhovaného zákona nalezneme řízení o pozůstalosti. Vzhledem k tomu, že hmotné právo znovuzavedlo klasickou právní terminologii, k níž patří především pojem pozůstalost, bylo toto zapotřebí zohlednit i v procesním předpisu. Úprava řízení o pozůstalosti je jednoznačně rozsáhlejší než dnešní úprava dědického řízení. V navrhovaném zákoně je pozůstalostnímu řízení věnováno více než 200 paragrafů. Navrhované ustanovení § 169 upravuje ve dvou odstavcích spor o dědické právo. Odstavec první stanoví, že soud vyšetří dědická práva všech, které vyrozuměl o jejich dědickém právu nebo kteří uplatnili své dědické právo, jestliže dědictví neodmítli nebo zaniklo-li jim právo odmítnout dědictví nebo je-li odmítnutí dědictví neplatné anebo jestliže se k odmítnutí dědictví nepřihlíží. Nemohou-li všechna dědická práva vedle sebe obstát, je tu spor o dědické právo. V odstavci druhém naopak nalezneme, že v případě, odkáže-li soud dědice, aby své právo uplatnil žalobou u soudu, určí k jejímu podání lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.

Jak vyplývá z důvodové zprávy, domnívá-li se někdo, že je zůstavitelovým dědicem, a nebyl-li dosud soudem vyrozuměn o svém dědickém právu, může své právo na pozůstalost uplatnit u soudu. Soud ho poté poučí o možnosti odmítnout dědictví. Postupuje přitom stejným způsobem jako při vyrozumívání o dědickém právu. Vyrozumění se činí usnesením, které se adresátu buď vyhlásí u soudu, je-li přítomen, nebo se mu doručí do vlastních rukou s tím, že je vyloučeno náhradní doručení. Soud vyrozumí každého, o kom lze mít podle dosavadních výsledků řízení za to, že je zůstavitelovým dědicem, o jeho dědickém právu a poučí ho, že může dědictví odmítnout a jaké jsou náležitosti a následky takového odmítnutí.

Co se týká spornosti aktiv a pasiv dědictví, nalezneme úpravu v navrhovaných ustanoveních §§ 171 a 172. Neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do aktiv a pasiv pozůstalosti, ke spornému majetku se v řízení a při projednání dědictví nepřihlíží. Stejně pravidlo platí i při vypořádání společného jmění manželů, neboli neshodnou-li se dědici s pozůstalým manželem na rozhodných

skutečnostech o tom, co vše patří do společného jmění manželů, ke spornému majetku se nepřihlíží.

6 Vydědění

Vydědění⁷⁰ je stejně jako závěť projev zůstavitelovy vůle, kterým pořizuje pro případ své smrti. Neslouží ovšem k založení, ale k odnětí práva. Vydědění se běžně chápe jako vyloučení dědice zákonem povolaného k dědění. Platným vyděděním zůstavitel v podstatě rozhodne o odejmutí práva potomka či potomků na jejich povinný díl, který jim zaručuje ustanovení § 479 ObčZ. Zákon umožňuje, aby zůstavil vydědil pouze své potomky. Pokud by vyděděním chtěl z dědění vyloučit jiné osoby, které by přicházely v úvahu jako dědici ze zákona, byl by takový projev vůle bez právních následků. Stejného výsledku, tedy opomenutí takových dědiců lze totiž dosáhnout pořízením závěti.

Co se týče způsobilosti pořizovatele a formálních náležitostí jeho projevu vůle, řídí se stejnými pravidly jako při pořízení závěti. Vydědění proto stejně jako závěť musí být učiněno písemně. Zůstavitel může listinu o vydědění sepsat vlastní rukou, může ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědků, popřípadě ji může zřídit ve formě notářského zápisu. Již z povahy věci pod sankcí neplatnosti vyplývá, že nezbytnou obsahovou náležitostí tohoto projevu vůle je výslovné uvedení některého ze čtyř taxativně stanovených důvodů pro vydědění obsažených v ustanovení § 469a ObčZ.

Na platnost závěti ani listiny o vydědění nebude mít vliv skutečnost, že v jedné listině je obsažen právní úkon obsahující jak závěť tak vydědění. Stejně tak není rozhodné, jak bude takováto listina nazvána. Budou-li splněny formální náležitosti listiny o vydědění, která je takto spojena se závětí, postačí, pokud listina bude označena jen jako závěť. Pro posouzení o jaký právní úkon se jedná je rozhodující jeho obsah a nikoliv označení.

Někomu se může zdát, že panuje určitá podobnost mezi vyděděním a dědickou nezpůsobilostí podle ustanovení § 469 ObčZ. První rozdíl může být ten, že dědická nezpůsobilost nastává ze zákona, zatímco vydědění je důsledkem právního úkonu zůstavitele. Důsledky dědické nezpůsobilosti mohou být anulovány, jestliže zůstavitel útok proti své osobě přežil a pachateli tento čin odpustil. Odpuštění se navíc nemusí stát určitou písemnou formou ani výslovně, postačí aby zůstavitel jakýmkoli způsobem

---

⁷⁰ V původním znění občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., nebylo vydědění ještě obsaženo. Změna nastala až novelizací občanského zákoníku zákonem číslo 131/1982, kdy se právní úprava vydědění objevila v ustanovení § 469a. V porovnání se současnou právní úpravou prošly důvody vydědění určitým vývojem.

nevzbuzujícím pochybnost projevil, že je s dědicem zadobře. V případě vydědění to však není tak snadné. Pokud se zůstavitel rozhodne zrušit vydědění, neměl by otálet se zrušením listiny o vydědění. Při dodržení formy požadované pro platnost listiny o vydědění může zůstavitel vydědění odvolat nebo může listinu o vydědění zrušit. Zrušení vydědění lze dosáhnout také tím, že pozdější závětí zůstavitel povolá vyděděného potomka k dědění.

Pro vydědění je rozhodující skutkový stav pouze v době pořízení listiny o vydědění popřípadě chování potomka z doby předcházející. „Není přípustné vydědit potomka pro případ, že by se v budoucnu zachoval způsobem pro který by mohl být vyděděn.“⁷¹

Zákon umožňuje postihnout vyděděním nejen bezprostředního potomka, ale podle výslovného projevu vůle zůstavitele v listině o vydědění i jeho potomky, tj. zůstavitelovy vnuky, a to i tehdy, když by u nich samých žádný důvod pro vydědění nebyl dán. Vydědění se může týkat jakéhokoliv potomka zůstavitele. Na vyděděného dědice se hledí, jako by se zůstavitelovy smrti nedožil a tudíž nic nedědí.

6.1 Předpoklady vydědění

Prvním v zákoně uvedeným důvodem, pro který může zůstavitel vydědit svého potomka je skutečnost, že tento potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. Pro platnost vydědění z uvedeného důvodu je nezbytné, aby pomoc vyděděného potomka byla skutečně potřebná. Nezbytnost pomoci nemusí být vyvolána jen pro zdravotní či jiné potíže nastalé v důsledku onemocnění či věku, ale i při plném zdraví ve stavu nouze ve kterém se ocitl, kdy není schopen si sám, bez cizí pomoci obstarat své základní životní potřeby, například zdravotní či hygienické. Takovýmto stavem může být přírodní katastrofa, povodeň či zemětřesení s újmou nejen na zdraví, ale i na majetku. Potomek zároveň musí mít reálnou možnost zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout a navíc neposkytnutí pomoci zůstaviteli ze strany potomka musí být v rozporu s dobrými mravy. Navíc se vyžaduje, aby zůstaviteli potřebnou pomoc nemohla poskytnout jiná osoba či zdravotnické zařízení. Soudní praxe vychází z názoru, že za dobré mravy je třeba pokládat souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž

⁷¹ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 96

dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Při posuzování oprávněnosti vydědění potomka z tohoto důvodu vyplývá, že je zapotřebí brát v úvahu několik skutečností.

Pod písmenem b) ustanovení § 469a ObčZ je uveden další důvod, pro který může zůstavitel vydědit potomka. Důvod spočívající v tom, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako jeho potomek projevovat měl. „Zájem, který by potomek měl projevovat o zůstavitele, je třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu.“⁷² Neprojevování zájmu by mělo být také určité trvalosti. Nelze, aby důvodem vydědění bylo neprojevení zájmu pouze v jednom nahodilém případě. Sám zůstavitel by se ovšem měl přičinit o to, aby se mezi ním a jeho potomkem vytvořily vztahy, jaké by mezi rodičem a dítětem měly být. Neprojevování opravdového zájmu o zůstavitele ze strany jeho potomka může spočívat jak v jeho pasivitě, tedy nezájmu potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak i v aktivitě, tedy v chování, kterým sice potomek o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči.

Další důvod pro který může zůstavitel potomka vydědit, je uveden pod písmenem c) ustanovení § 469a ObčZ. Tento důvod z hlediska prokázání platnosti vydědění nečiní v praxi obvykle potíže. Jedná se totiž o to, že zůstavitel může vydědit svého potomka, který byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody, v trvání nejméně jednoho roku. K prokázání existence tohoto důvodu vydědění postačí pravomocný rozsudek trestního soudu, který je průkaznou skutečností.

Pod písmenem d) ustanovení § 469a ObčZ se nachází poslední z taxativně stanovených důvodů pro vydědění, o kterém můžou mít zůstavitelé rozlišné představy. Tento důvod umožňuje vydědit potomka, který trvale vede nezřízený život. Za trvalé vedení nezřízeného života lze považovat závislost na alkoholu, drogách, automatech, drobné krádeže či zanedbávání výživy, k níž je potomek podle zákona o rodině povinen.

6.2 Spory vztahující se k listině o vydědění

Stejně jako závěti zůstavitele, tak i listině o vydědění se nevyhýbají spory mezi účastníky dědického řízení. U listiny o vydědění dochází mezi účastníky ke sporu o to,

---

⁷² ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1414

zda je některý z nich podle ustanovení § 469a ObčZ platně vyděděn. V takových případech, stejně jako u mnoha případů uvedených v předchozí kapitole postupuje soudní komisař podle ustanovení § 175k odst. 1 a 2 OSŘ. Není na škodu si připomenout znění tohoto ustanovení. Soudní komisař podle odstavce 1 citovaného ustanovení postupuje jsou-li skutková tvrzení účastníků o okolnostech rozhodných pro závěr shodná a rozhodnutí o dědickém právu závisí pouze na právním posouzení věci. Nejsou-li naopak skutková tvrzení mezi účastníky shodná, nemá soudní komisař možnost objasňovat sporné skutečnosti a má postupovat podle odstavce 2 ustanovení § 175k OSŘ. Ten mu ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky stanou nespornými. Nepodaří-li se soudnímu komisaři uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i nadále mezi účastníky sporné, vydá soudní komisař usnesení, kterým odkáže toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby se právo uplatnil u soudu žalobou, k jejímuž podání určí lhůtu. Vyděděný potomek v naprosté většině případů bude tvrdit, že nebyly dány důvody pro jeho vydědění zůstavitelem. Soudní komisař proto v těchto případech bude postupovat podle ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

Splňuje-li listina o vydědění zákonné náležitosti, je třeba vycházet z toho, že předpoklady pro vydědění byly splněny a bude na vyděděném, aby prokázal tvrzenou skutečnost, že důvody pro jeho vydědění skutečně nebyly dány. Takový postup se ovšem neuplatní v případě zjištění absolutní neplatnosti listiny o vydědění, k níž soud v řízení o dědictví bez dalšího přihlédne při vydání usnesení o dědictví podle ustanovení § 175q OSŘ. Je zapotřebí zdůraznit, že listina o vydědění jako jednostranný právní úkon zůstavitele může být neplatná absolutně pro nedostatek náležitostí právního úkonu (§ 37 odst. 1 ObčZ), pro nedostatek způsobilosti zůstavitele k právním úkonům (§ 38 odst. 1 ObčZ), pro nezpůsobilost zůstavitele k tomuto právnímu úkonu z důvodu duševní poruchy (§ 38 odst. 2 ObčZ), pro rozpor se zákonem nebo dobrými mravy (§ 39 ObčZ) nebo pro nedostatek náležitostí v listině o vydědění uvedených. Lze tedy uzavřít, že je třeba rozlišovat mezi absolutní neplatností listiny o vydědění z hlediska ustanovení § 469a odst. 3 ObčZ a následném užití ustanovení §§ 476 a 480 ObčZ a mezi důvody pro vydědění dle ustanovení § 469a odst. 1 ObčZ.

Jedním ze sporů, které mohou mezi účastníky dědického řízení ohledně listiny o

vydědění nastat je, zda může zůstavitel vyloučit potomka z dědického práva jen ohledně části majetku. Příkladem může být, že zůstavitel sepíše listinu, ve které ustanoví svého syna dědicem jen ohledně například práv a povinností spojených se sporožirovým účtem a současně ho vydědí pokud jde o zbytek dědictví. Argumentem vyděděného potomka by zřejmě bylo, že občanský zákoník částečné vydědění nepřipouští. Zákonný dědic by naopak částečné vydědění považoval za platné. V případě, že by vyděděný potomek nenamítal nic proti důvodům vydědění, řešil by spor ohledně částečného vydědění soudní komisař. Právní úprava institutu vydědění obsažená v občanském zákoníku plně respektuje oprávnění zůstavitele pořídit jednak závěti pro případ své smrti o svém majetku, rozhodnout o vydědění potomka a stejně tak rozhodnout i o rozsahu vydědění. Vydědění je sankce, která za splnění zákonných podmínek postihuje potomka zůstavitele. Uplatnění této sankce, jakož i rozsah jejího uplatnění je však věcí samotného zůstavitele. Zákon zůstavitele nijak neomezuje v možnosti rozhodnout se, zda potomka vydědí zcela nebo zčásti. Listinu o vydědění ve znění shora uvedeném by tedy bylo nutno považovat za platný právní úkon zůstavitele. V případě, že by vyděděný potomek nesouhlasil s důvody vydědění, byl by soudním komisařem odkázán k podání žaloby podle § 175k odst. 2 OSŘ.

Ustanovení § 469a ObčZ rovněž nevylučuje, aby zůstavitel vydědil svého potomka, který je v době sepsání listiny ještě nezletilý. V době probíhajícího dědického řízení by již zletilý dědic takovou listinu o vydědění zřejmě neuznal a tvrdil by, že důvody pro vydědění nejsou dány. Vždy bude záležet na posouzení okolností konkrétního případu. Aby bylo takové vydědění shledáno za důvodné bude zapotřebí zkoumat nejen, zda se vyděděný potomek choval způsobem uvedenými v ustanovení § 469a odst. 1, písm. a), b) a za d)⁷³, ale i, zda s ohledem na jeho tehdejší věk a jeho rozumové schopnosti a volní vlastnosti od něho bylo možno chování vylučující vydědění požadovat. Bude proto třeba za účelem zjištění provést šetření, zda byly dány důvody pro vydědění a zda vydědění, které zůstavitel učinil má právní následky. Soudní komisař bude postupovat v souladu s ustanovením § 175k odst. 2 OSŘ. Teprve poté, co bude najisto postaveno, že důvody pro vydědění jsou dány, bude možno pokračovat v dědickém řízení a dědictví rozhodnout. V případě, že by bylo zjištěno, že důvody pro vydědění nejsou dány bude moci potomek zůstavitele s ohledem na případný text závěti

---

⁷³ Při posouzení důvodnosti vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1, písm. c) se bude vycházet z pravomocného rozhodnutí soudu.

namítnout relativní neplatnost závěti.

Mezi sporné případy jistě patří i vydědění potomka z důvodu uvedeného v odstavci 1) písmene b) ustanovení § 469a ObčZ, kterým je, že potomek zůstavitele o něj trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako jeho potomek projevovat měl. V dědickém řízení poté, co soudní komisař zjistí, že zůstavitel sepsal listinu o vydědění, seznámí se zněním této listiny i vyděděného potomka. Ten pokud namítne, že dle jeho názoru důvody pro vydědění nebyly dány, nerozhoduje o tomto sporu soudní komisař, ale odkáže zpravidla vyděděného potomka, aby své právo uplatnil žalobou u soudu. Ten by i zřejmě oponoval, že to byl právě zůstavitel, kdo mu v rozporu s dobrými mravy a zákonem o rodině neposkytl potřebnou pomoc v dětství a vůbec o něj, jeho výchovu a výživu neprojevoval opravdový zájem. Zřejmě by i uvedl, že mu zůstavitel neposílal žádné dárky k narozeninám či Vánocům, nepomohl mu v učení a v nemoci.

Zákonní, popřípadě závětní dědicové, kteří vydědění považují za platné, mohou být poté velmi překvapeni rozhodnutím soudu. Často se totiž stalo, že soud rozhodl, že důvody pro vydědění uvedené v odst. 1 písm. b) ustanovení § 469a ObčZ skutečně nebyly dány. Soud by zkoumal, zda měl vyděděný potomek reálnou možnost o zůstavitele projevit opravdový zájem, to je, zda měl vůbec zůstavitel zájem se s potomek stýkat a udržovat s ním běžné příbuzenské vztahy. Jestliže zůstavitel o blízký příbuzenský vztah se svým potomkem nestál, tento stav mu nevadil a nijak se ho osobně citově nedotýkal a tento stav mu byl celkově lhostejný, nelze vyděděnému potomku, tedy žalobci vyčítat nedostatek opravdového zájmu o zůstavitele. Soudy ve svém rozhodování vychází z praxe, že zůstavitel by měl také o svého potomka projevovat zájem, měl by mít přiměřený zájem o citové vazby s vlastním potomkem, popřípadě se snažit s ním navázat kontakt. Jestliže potomek trvale neprojevuje o zůstavitele zájem v důsledku toho, že sám zůstavitel neprojevuje zájem o tohoto potomka, nelze bez dalšího zjišťování a šetření dovodit, že by neprojevení zájmu potomkem mohlo být důvodem pro vydědění. Úmyslem zákonodárce zakotvením důvodu vydědění podle § 469a odst. 1 písm. b) ObčZ nebylo umožnit rodičům, kteří vůči svým dětem plní jen ty povinnosti, které jsou ze zákona vymahatelné, to je, že na ně platí výživné, vyloučit tyto své potomky z dědění. Bylo by to nemorální a postihovalo by to velký počet potomků z neúplných rodin nebo z rozvrácených manželství.

Lze tedy shrnout, že nezájem dítěte o rodiče, který je příčinou nezájmu rodiče o

dítě nezakládá podmínky pro vydědění potomka dle ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) ObčZ. Nelze klást na roveň chování rodiče, který o dítě neprojevuje prakticky od dětství zájem a chování dítěte, které v důsledku toho neprojevuje zájem o rodiče.

Mezi sporný případ vztahující se k chování potomka zůstavitele neodpovídajícímu řádnému chování by mohlo také patřit, zda důvodem k vydědění potomka může být návrh potomka k soudu na zbavení způsobilosti rodiče k právním úkonům založený na nepravdivých a smyšlených důvodech. Jako příklad lze uvést vlastnoruční závěť zůstavitelky, jejíž součástí by byla i vlastnoručně sepsaná listina o vydědění. Závětí by zůstavitelka určila univerzální dědičkou svou dceru a listinou o vydědění by zároveň vydělila svého syna. Důsledky vydědění by vztáhla i na všechny potomky svého syna. Jako důvod pro vydědění by ale nepoužila žádný z důvodů vydědění potomka uvedený v ustanovení § 469a ObčZ, ale jako důvod pro vydědění uvedla jeho podání návrhu k soudu na zbavení způsobilosti k právním úkonům na základě nepravdivých a smyšlených důvodů. Vyděděný potomek by s největší pravděpodobností nesouhlasil s důvody vydědění a na svou obhajobu by uváděl, že tento důvod jeho vydědění nelze subsumovat pod žádný z důvodů vydědění potomka uvedených v občanském zákoníku, když výčet důvodů pro vydědění potomka obsažený v ustanovení § 469a ObčZ je výčtem taxativním a jiný, byť odsouzeníhodný způsob chování potomka vůči zůstaviteli nemůže být důvodem pro jeho platné vydědění. S tímto jeho tvrzením by jistě nesouhlasila závětní dědička, pozůstalá dcera. Ta by na obranu platnosti listiny o vydědění zůstavitelky zřejmě uvedla, že zůstavitelka nebyla znalá práva, neznala přesný text ustanovení § 469a ObčZ, a proto také nepoužila přesnou citaci jednoho ze zákona stanovených důvodů, ale není žádných pochybností, že zůstavitelka projevila jasnou vůli svého syna vydědit, protože byla rozhořčena jeho jednáním vůči ní.

Nezbytnou obsahovou náležitostí tohoto projevu vůle – sepsání listiny o vydědění zůstavitelky je výslovné uvedení důvodu vydědění. Jedním z důvodů, pro který může zůstavitel potomka vydědit je skutečnost, že potomek o něj trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako jeho potomek projevovat měl. Jak jsem uvedla již výše, skutečnost, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl, může spočívat jak v pasivitě potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak také v aktivitě, tedy v chování, kterým potomek sice o zůstavitele projevuje zájem,

ovšem způsobem, který neodpovídá řádnému chování potomka k rodiči. Příkladem takového chování může být chování potomka, které trvale překračuje zásady společenské poslušnosti. Chování potomka popsané v listině o vydědění sice zjevně nemůže být naplněním důvodu vydědění ve smyslu ustanovení § 469a odst. 1, písm. a), c) a d) ObčZ, ale mohlo by být naplněním důvodu ve smyslu ustanovení § 469a odst. 1, písm. b) ObčZ. I návrh na zbavení způsobilosti zůstavitele k právním úkonům, je – li podán potomkem nikoli v úmyslu chránit zůstavitelovy zájmy, může být s ohledem na okolnosti konkrétního případu kvalifikován jako chování neodpovídající řádnému chování potomka k rodiči a tedy chování odůvodňující jeho vydědění zůstavitelem. Rozhodnutí soudního komisaře, že listina o vydědění zůstavitelky není platná když k vydědění svého syna použila důvod, který není taxativně uveden v zákoně by tedy nebylo správné.

Pod obdobný případ, by se dalo zařadit, zda lze platně vydědit potomka z toho důvodu, že se o svém rodiči, zůstaviteli, vulgárně a neslušně vyjadřoval a všeobecně jej navenek jako svého rodiče neuznával. Z tohoto důvodu v listině o vydědění vyděděný potomek by stejně jako v případě uvedeném v předchozím odstavci důvody svého vydědění neuznal a navíc by zřejmě také uvedl, že takový důvod vydědění nepřichází v úvahu když, jde-li o vydědění potomka, musí jeho důvod splňovat některý z důvodů taxativně uvedených v ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) až d) ObčZ a i hrubé jednání potomka vůči předkovi obsahově není tím, čím zákon rozumí trvalé neprojevení opravdového zájmu, který by jako potomek projevovat měl. Zůstavitelův projev vůle by tedy byl dle jeho názoru právně bezvýznamný, nebyl by zůstavitelem platně vyděděn a byl by jeho dědicem ze zákona v první skupině ve smyslu ustanovení § 473 odst. 1 ObčZ. Zákonný dědic, popřípadě případnou platnou závětí ustanovený dědic by zřejmě ve vlastním zájmu na důvodech vydědění trval a uváděl by například, že vyděděný potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci a ve stáří, ale naopak mu svým jednáním stáří ztrpčoval a činil mu různá příkoří, která jej v jeho stáří diskriminovala a trvale o něj neprojevoval opravdový zájem, který by jako jeho potomek projevovat měl.

Spor mezi účastníky dědického řízení zda skutečně důvody k vydědění potomka byly dány by v takovémto případě nerozhodoval soudní komisař, neboť jak už bylo výše několikrát řečeno, nepřísluší mu rozhodovat sporné situace, ale vyděděného potomka by

odkázal, aby své právo uplatnil žalobou u soudu. Chování potomka popsané v listině o vydědění nemůže být naplněním důvodu vydědění ve smyslu ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) ObčZ, ovšem mohlo by být naplněním dovolacího důvodu ve smyslu ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) ObčZ. Soud by proto musel provést dokazování, a to pravděpodobně prostřednictvím výslechu svědků a o skutková zjištění by následně opřel své rozhodnutí. Závěr soudu, který by bez jakéhokoliv dokazování dospěl k závěru, že žalobce, tedy k žalobě odkázaný vyděděný potomek je dědicem zůstavitele, neboť znění listiny o vydědění neodpovídá ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) ObčZ, protože hrubé jednání potomka, jeho vulgární a neslušné vyjadřování o zůstaviteli není tím, čím zákon rozumí trvalé neprojevení opravdového zájmu, který by jako jeho potomek projevoval měl, by nebyl správný.

Pod písmenem d) odstavce 1 § 469a ObčZ je jako důvod vydědění uvedeno vedení trvale nezřízeného života potomka zůstavitele. Mezi účastníky dědického řízení by ale mohl vzniknout spor, co lze označit za trvale nezřízený život. Je to nezájem o rodinu, vyhýbání se práci, pití alkoholu či hraní na výherních automatech? Soudy ve svých rozhodnutích dospěly k závěru, že za trvale nezřízený život lze označit chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy.

Příkladem by mohla být závěť zůstavitele sepsaná ve formě notářského zápisu, podle které zůstavitel veškerý majetek odkázal své dceři a současně vydědil svého syna, když uvedl, že trvale vede nezřízený život, což spočívá v tom, že nepracuje, neplatí výživné na své nezletilé dítě a nedodržuje pravidla slušného chování. Vyděděný potomek by s takovýmto důvodem jistě nesouhlasil. V popisovaném případě nebude na soudním komisaři, aby zodpověděl otázku, zda popsané jednání vyděděného potomka naplňuje podmínky pro závěr, že žalobce vedl v době sepsání listiny o vydědění nezřízený život a navíc zda lze toto jednání označit za trvalé. Soudní komisař, který byl příslušným okresním soudem pověřen k projednání dědického řízení tedy vyděděného potomka odkáže, aby ve stanovené lhůtě podal žalobu na určení, že je dědicem po zůstaviteli.

Za nezřízený život je na místě zejména spatřovat závislost na alkoholu nebo drogách, hraní hazardních her, zanedbávání povinné výživy, zadlužování bez evidentní možnosti dluhy splácet, opatřování prostředků k životu nekalým způsobem či například trvalé

vyhýbaní se práci. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky trvanlivosti (tedy nikoliv jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti a u potomka již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímám většinou společností. Jako důvod k vydědění potomka zůstavitelem lze spatřovat i byl-li potomek uznán vinným trestným činem zanedbání povinné výživy, přestože mu tato povinnost vyplývá ze zákona o rodině i z případného rozsudku okresního soudu.

V popisovaném případě byl jako jeden z důvodů vydědění uveden, že potomek zůstavitele neplatil výživné na své nezletilé dítě. Obecně lze konstatovat, že neplacení výživného na nezletilé dítě je chování, které se přičí zájmu společnosti na řádné výchově a výživě dítěte a které ohrožuje jeho tělesný a duševní vývoj. Sám zůstavitel toto neplacení výživného označil za jeden z důvodů vydědění. Je tedy patrné, že s chováním svého syna nesouhlasil. V souzené věci by soudce zjišťoval nejen, zda žalobce skutečně neplatil výživné na své nezletilé dítě, ale dle mého by se zajímal i o další skutečnosti dokreslující způsob života zůstavitele, kterými by mohly být, zda žalobce chodil do zaměstnání, zda svou práci plnil spolehlivě a poctivě či jaký měl vztah ke svým partnerkám. Jestliže by bylo prokázáno, že žalobce dlouhodobě a nepřetržitě neplnil vyživovací povinnost, a dále například, že jeho pracovní morálka byla více než podprůměrná a pracoval nedbale, lze uzavřít, že žalobce v rozhodné době skutečně trvale vedl nezřízený život. V posuzované věci by tak byl platně dán důvod vydědění potomka podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. d) ObčZ.

Ustanovení § 469a odst. 2 ObčZ umožňuje zůstaviteli, aby v listině o vydědění výslovně vyjádřil vůli, aby se důsledky vydědění vztahovali i na potomky vyděděného, tj. na osoby uvedené v ustanovení § 473 odst. 2 ObčZ, kteří by jinak nastoupili na jeho místo. Při tomto vztažení důvodů i na potomky vyděděného není zároveň rozhodné, zda by proti nim samým bylo možné uplatnit některý z důvodů vydědění. Je dobré zamyslet se nad tím, zda je rozdíl, když zůstavitel v konkrétním případě vydědil svého potomka i potomky vyděděného, a to každého samostatně - ustanovení § 469a odst. 1 ObčZ, či zda zůstavitel vydědil svého nejbližšího potomka a vyjádřil svou vůli, aby se důsledky vydědění vztahovaly i na potomky vyděděného, kteří by jinak nastoupili na jeho místo – ustanovení § 469a odst. 2 ObčZ.

Jako příklad uveďme zůstavitele, který formou notářského zápisu pořídil závěť, v níž

dědicem veškerého svého majetku ustanovil svého syna a současně listinu o vydědění, již vydědil svou dceru z důvodu, že o něj trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako jeho dcera projevovat měla, hrubě se k němu chová a svým jednáním k obdobnému jednání vede i své dvě dcery. Listinou o vydědění rovněž vydědil své vnučky, které o něj také neprojevují opravdový zájem, který by jako vnučky projevovat měly. K odůvodnění dále uvedl, že obě jsou již ve věku, ve kterém mohou samy posoudit správnost svého chování, obě však podléhají vlivu jejich matky a chovají se k němu stejným způsobem jako ona. Vydědění osoby se domáhaly určení, že důvody pro vydědění ani jedné z těchto osob zůstavitelem nebyly dány. Stejně jako v případech uvedených shora by soudní komisař účastnice žalobou odkázal, aby své právo uplatnily žalobou u soudu. Soud při rozhodnutí, zda žalobkyně jsou dědičkami zůstavitele, musí rozhodnout, zda má samostatně posoudit důvody vydědění u všech žalobkyň, či má aplikovat ustanovení § 469a odst. 2 ObčZ. Otázkou skutkového posouzení tedy je, zda zůstavitel v tomto konkrétním případě vydědil svou dceru i její dcery každou samostatně (§ 469a odst. 1 ObčZ), či zda vydědil pouze svou dceru a vyjádřil vůli, aby se důsledky vydědění vztahovaly i na její dcery, které by jinak nastoupily na její místo (§469a odst. 2 ObčZ). Je zapotřebí říci, že ustanovení § 469a odst. 2 ObčZ nebrání zůstaviteli vydědit i potomky vyděděného, a to každého samostatně. Z uvedené listiny, jejíž obsah byl shora citován je jasně patrné, že zůstavitel vydědil všechny osoby samostatně. Zůstavitel navíc v listině o vydědění vymezil důvod vydědění pro každou z vyděděných samostatně. Oporou pro toto tvrzení je i skutečnost, že listina o vydědění neobsahuje žádné ustanovení, aby se důsledky vydědění vztahovaly i na dcery vyděděné dcery. Soud tedy bude posuzovat otázku, zda potomci o zůstavitele trvale neprojevovali opravdový zájem, který projevovat měli a s tímto posuzováním je spojena i otázka, kterou už jsem výše také několikrát popisovala, zda měl potomek zůstavitele vůbec reálnou možnost projevit o zůstavitele opravdový zájem a zda měl zůstavitel zájem se s potomkem stýkat a udržovat s ním běžné rodinné vztahy.

7 Závěr

Notáři jako soudní komisaři plní důležitou a nezastupitelnou úlohu v našem právním řádu neboť jsou to právě oni, kdo jsou soudy pověřováni k provádění úkonů v řízení o dědictví.

Ve své práci jsem se pokusila zaměřit na spory, které mohou vzniknout v řízení o dědictví, s vysvětlením jejich hmotněprávního základu, který je nutným předpokladem pro platnost právních úkonů. Dědické právo ať už zákonných dědiců či dědiců ze závěti může být snadno zpochybnováno. Stejně tak mohou být zpochybnovány i skutečnosti, které naopak vylučují z dědictví osoby, které by za jiných okolností byly povolány dědit. Pokusila jsem se popsat jednotlivé příčiny vzniku sporů o dědické právo, ať už se jednalo o spory, jejichž skutkový základ byl mezi účastníky nesporný a které lze řešit jen za základě právního posouzení či se jednalo o spory, jejichž skutkový stav je mezi účastníky sporný a soudnímu komisaři tak nezbude nic jiného, než odkázat účastníka řízení, aby své právo uplatnil u soudu žalobou. Tzv. souhrnná novela účinná od 1.7.2009, která významným způsobem zasáhla do výkonu notářství nic nezměnila na tom, že sporná řízení projednává soud a soudní komisař pouze vydává usnesení, kterým je účastník odkazován k podání žaloby. Ve své práci jsem rovněž popsala možnosti řešení těchto sporů.

V rámci práce, kterou jsem si zvolila a která je z oblasti občanského práva procesního, jsem věnovala pozornost i občanskému právu hmotnému, a to zejména náležitostem závěti a listiny o vydědění, aby tyto listiny bylo možno považovat za platné právní úkony. Co se týká hmotného práva, jednu kapitolu jsem také věnovala zásadním změnám, které do dědického práva přinese dosud neúčinný občanský zákoník. Největší pozornost jsem věnovala již výše zmíněným civilním sporům o neplatnost závěti a listiny o vydědění. Cílem práce bylo podat přehled možných sporů, které mohou vzniknout v rámci dědického řízení. Snažila jsem se uvádět co nejvíce příkladů z praxe, se kterými jsem se setkala při studiu judikatury i v rámci mé práce notářské koncipientky v notářské kanceláři.

Jsou to právě notáři, kdo jsou veřejností považováni za teoretické, praktické i respektované znalce dědického práva. Lidé za nimi v řízení o dědictví přicházejí v důsledku smrti lidského jedince, smrti jim blízkého člověka. Jen málokdo z nás jistě touží po tom, aby se v tak citlivém řízení, jakým je řízení o dědictví, řešil spor o dědické

právo popřípadě spor o aktiva či pasiva dědictví.

Nová právní úprava zavádí velké množství výkladových pravidel, která mají sloužit k větší srozumitelnosti právní úpravy a zůstaviteli poskytuje inspiraci a vodítko jak o svém majetku pořídit. Zároveň nová právní úprava obsahuje i výkladová pravidla, která mají zůstaviteli umožnit předvídat, jak bude po jeho smrti jeho projev vůle vyložen, aby se dosáhlo co největší minimalizace sporů o neplatnost závěti a listiny o vydědění. A to si jistě všichni přejeme.

8 Použitá literatura

I. Monografická

- 1) BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010.
- 2) ČÍRTKOVÁ, Monika. *Řízení o dědictví*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.
- 3) FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha : Aspi, 2006.
- 4) KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha : Linde, 2001.
- 5) MIKEŠ, Jiří, *Dědictví a právo : (právní poradce pro každého)*. Praha : Informatorium, 1993.
- 6) MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Praha : Linde, 2007.
- 7) MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011.
- 8) ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL Jiří; ŠKÁROVÁ Marta; HULMÁK Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006.
- 9) WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2003
- 10) WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Občanský soudní řád : s vysvětlivkami a judikaturou*. Praha : Linde, 2003.

II. Články

- 1) BARTOŠ, Jiří. *Krátce k výpočtu povinného dílu neopominutelných dědiců a k pojmu dědic*. Ad Notam. 2011, č. 3., s. 22-23
- 2) RYŠÁNEK, Zdeněk. *Sporné dědické právo*. Ad Notam. 2011, č. 6., s. 26-29
- 3) RYŠÁNEK, Zdeněk. *Notářský řád a jeho novely*. Ad Notam. 2006, č. 1, s. 1-3

- 4) TSCHÖPL, Robert. *Národní a unifikovaná úprava kolizního dědického práva*. Ad Notam. 2001, 6.

III. Judikatura

- 1) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 135/86
- 2) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 218/93
- 3) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 7/95
- 4) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 324/95
- 5) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 14/97
- 6) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 99/97
- 7) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 171/97
- 8) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 310/98
- 9) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 385/98
- 10) Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 397/98
- 11) Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 6 Co 10/96
- 12) Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 17 Co 679/95
- 13) Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 17 Co 391/99
- 14) Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 17 Co 361/2006
- 15) Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 481/2001
- 16) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 11 Co 448/86
- 17) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 58/96
- 18) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 184/96
- 19) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 181/97

- 20) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 342/97
- 21) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 77/98, *Ad Notam*. 1998, č. 5, s. 117
- 22) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 196/98, *Ad Notam*. 1998, č. 5, s. 118
- 23) Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 31/2003
- 24) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 176/96
- 25) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 988/96
- 26) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 1883/96
- 27) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 86/97
- 28) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cz 52/71
- 29) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 73/82
- 30) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 116/84
- 31) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 61/86
- 32) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 56/91
- 33) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 586/98
- 34) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1221/2011, *Ad Notam*. 2013, č. 2, s. 33-36
- 35) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21Cdo 2985/99
- 36) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2447/99
- 37) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1303/2000
- 38) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1837/2000
- 39) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 372/2001

- 40) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 530/2001
- 41) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2415/2005
- 42) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2431/2005
- 43) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 688/2006
- 44) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1859/2006
- 45) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006
- 46) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 158/2007
- 47) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007
- 48) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 51/2008
- 49) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 802/2008
- 50) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 887/2008
- 51) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008
- 52) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008
- 53) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1178/2009
- 54) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2120/2009, *Ad Notam.* 2011, č. 5, s. 28-31
- 55) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 3597/2009
- 56) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010
- 57) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001
- 58) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 517/2002
- 59) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 889/2002
- 60) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 925/2002

- 61) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002
- 62) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1161/2002
- 63) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1847/2002
- 64) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002
- 65) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2428/2003
- 66) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2537/2003
- 67) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 164/2004
- 68) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 493/2004
- 69) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 940/2004
- 70) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1027/2004
- 71) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004
- 72) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1765/2004
- 73) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004
- 74) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2953/2004
- 75) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 37/2005
- 76) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1454/2005
- 77) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1965/2005
- 78) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2043/2005
- 79) Rozhodnutí Okresního soudu Brno – venkov, sp. zn. 13 D 1327/2001, BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví : komentář*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, S. 814
- 80) Rozhodnutí Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 230/98
- 81) Rozhodnutí Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 467/04

- 82) Rozhodnutí Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 134/99
- 83) Rozhodnutí Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 629/03
- 84) Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3Cdo 214/93

9 Resumé

Us I chose the theme “Civil disputes - unlawfulness of testament and disinheritance act” for my viva voce paper. The reason for this is that I have been working as an attorney’s clerk since I had finished studies on the university. One of my main activities is represented by dealing with the above mentioned civil inheritance litigations.

The paper is divided into eleven chapters. The first chapter is the introduction, where I describe the reason for selecting this topic in detail. It also contains information about paper classification and what is according to my opinion its main contribution.

I deal with the main changes of the inheritance law, brought by the new Civil Code, in the second chapter. I listed the heritages, where besides the law-based inheritance and testament inheritance, also the heritage agreement will be applicable. I also focused on new institutes, which are introduced by the new Civil Code. In particular these are heritage legacy, general heritage succession, trust succession, the differences between renouncing, refusing and surrendering the heritage rights.

The third chapter describes the lawful enactment of the heritage proceeding. Notarial activities are illustratively demonstrated from the proceedings initiation, preliminary investigation and adjudicate to the potential supplementary heritage proceedings.

The fourth chapter is a general characteristic of testaments and testament based heritage. An inheritor is determined by the person in this document, simply stating, who is the possession new owner. It is necessary that the testament has a specific law based form with all requirements fulfilled, so that it is valid and no controversies about its lawfulness would occur.

The most extensive fifth part of this paper is devoted to testaments lawfulness proceedings. I narrated numerous practical cases of inheritance proceedings, which may be met by the notary. Not only cases which must be solved by the notary are pointed out, but also cases when the litigation has to be passed on the civil action. As a part of this chapter, I also listed some theoretical litigations and their solutions according to my very best knowledge.

The sixth chapter is devoted to the disinheritance deed, which requires fulfilment of similar formal necessities as the testament. Therefore I focused on these necessities

as well as on the every reasons for the disinheritance. I listed out all four of these reasons and supported them with commentaries, explanations and practical examples.

I see the main contribution of this paper in a fact that I familiarised myself with various civil proceedings regarding the validity of the disinheritance deed. I learned how to deal with such cases. I gained deeper knowledge of the heritage law after enactments in the new Civil Code.

10 Abstract

Tématem práce jsou Civilní spory o neplatnost závěti a listiny o vydědění. Nejrozsáhlejší část mé práce je věnována sporům o platnost závěti. Snažila jsem se popsat co nejvíce sporů, se kterými se může soudní komisař setkat v rámci dědického řízení. Uvedeny jsou nejen případy, kdy spor musí vyřešit notář, ale i spory, kdy musí účastníky odkázat k podání žaloby k civilnímu soudu. Součástí této kapitoly jsou také spory, které by případně mohly vzniknout a mnou navrhaná řešení. Jedna z kapitol je rovněž věnována vydědění. Zaměřila jsem se nejen na náležitosti listiny o vydědění, ale i na samotné důvody vydědění. Jednotlivě jsem uvedla a popsala všechny čtyři důvody pro vydědění. Součástí této kapitoly jsou rovněž případy z praxe.

Přínos mé práce spatřuji zejména v tom, že jsem se blíže seznámila s nejrůznějšími civilními spory o neplatnost závěti a listiny o vydědění. Dozvěděla jsem se, jak takové spory řešit.

The theme of my thesis is Civil disputes over invalidity of will and list of disinheritance. The most extensive part of my paper is devoted to testaments lawfulness proceedings. I narrated numerous practical cases of inheritance proceedings, which may be met by the notary. Not only cases which must be solved by the notary are pointed out, but also cases when the litigation has to be passed on the civil action. As a part of this chapter, I also listed some theoretical litigations and their solutions according to my very best knowledge. One of the chapters is devoted to the disinheritance deed. I focused on the necessities of this act as well as on the every reasons for the disinheritance. I listed out all four of these reasons and supported them with commentaries, explanations and practical examples.

I see the main contribution of this paper in a fact that I familiarised myself with various civil proceedings regarding the validity of the testament and disinheritance deed. I learned how to deal with such cases.

11 Klíčová slova

Závět'

Listina o vydědění

Spor

Testament

Deed of disinheritance

Dispute